

Amerikaans militair-industrieel complex motor achter NAVO-expansie

"We praten over het grote geld"

Door Gary Wilson

President Bill Clinton heeft het duidelijk gesteld: de NAVO mag dan een alliantie zijn, maar haar politiek wordt bepaald in het Witte Huis. Ruim voor de NAVO-bijeenkomst van 8 en 9 juli in Madrid, waar de uitbreiding van de NAVO naar Oost-Europa op de agenda stond, verklaarde Clinton op 12 juni dat drie landen, Polen, de Tsjechische Republiek en Hongarije, zullen worden opgenomen in de rijen van de NAVO. Niet meer en niet minder.

De NAVO, zoals de New York Times op 29 juni in een verslag meldde, was opgericht om "de macht van de Verenigde Staten in West-Europa te vergroten". Het is onwaarschijnlijk dat zich een echte bedreiging voor de VS-politiek zal voordoen. Echter, op 1 juli schaarden zich nog slechts vijf NAVO-leden - IJsland, Noorwegen, Denemarken, Groot-Brittannië en Portugal - openlijk achter Clintons verklaring.

De overname van Polen, de Tsjechische Republiek en Hongarije door de NAVO is een historische gebeurtenis. Het zal een imperialistische overname zijn van landen die het belangrijkste doelwit waren van de nazi-expansie en die werden bevrijd door de Sovjet-Unie aan het einde van de Tweede Wereldoorlog.

De rechtse Duitse krant Wetzlarer Neue Zeitung verwelkomde, enigszins ingehouden, de NAVO-expansie naar die drie Oost-Europese landen: "Onze directe burens zullen nu in de NAVO opgaan. Duitsland zal dan formeel zijn omringd door bondgenoten, een situatie die nieuw is in de geschiedenis." Dit is echter niet een vooral Duitse imperialistische expansie. Het is tot stand gebracht door een expansie van het Amerikaanse imperialisme.

Pentagon erkent wereldoverheersing
In een bericht over de door de VS gedicteerde expansie van de NAVO, herinnerde het door de Amerikaanse regering betaalde Voice of America haar luisteraars aan een Pentagon-document uit 1992. In dat document werd verklaard dat geen rivaliserende imperialistische macht - waarmee vooral Duitsland of Japan worden bedoeld - de Amerikaanse wereldoverheersing konden bedreigen. Tijdens de uitzending van 26 juni zei James Chace, redacteur van World Policy Journal: "Is de NAVO-expansie niet meer dan een reflex van de Amerikaanse hegemonie? Waarschijnlijk wel. Denk aan het planning-document van het Pentagon uit 1992 waarin werd gesteld dat de Verenigde Staten elk geavanceerd geïndustrialiseerd land - dat wil zeggen Duitsland en Japan - zouden ontmoedigen om onze leider-

schap en rol uit te dagen. Met andere woorden, wat goed is voor Amerika, is goed voor de wereld."

Toen details van dit geheime Pentagon-document voor het eerst werden gepubliceerd (8 maart 1992, New York Times) verklaarde Sam Marcy in een analyse voor Workers World dat "dit document in belang de Pentagon Papers ver te boven gaat" (Workers World, 18 maart 1992).

Het document uit 1992 kreeg echter nooit de publiciteit die de eerdere Pentagon Papers, het geheime rapport dat de vele officiële leugens over de oorlog in Vietnam aan het licht bracht, wel kregen.

Sam Marcy stelde in zijn analyse: "Dit document is het produkt van de civiele leiding in

teerd met de dreiging van een economisch debâcle hebben zij het meeste belang bij een uitbreiding van het militaire establishment en de voortdurende bouw van massavernietingswapens." Het Amerikaanse militair-industrieel complex is de motor achter de NAVO-expansie.

Lockheed ziet miljarden in de NAVO-expansie
Een voorpagina-artikel in de New York Times van 29 juni kopte "Arms makers see bonanza in selling NAVO expansion." (Wapenfabrikanten zien grote geld in NAVO-expansie, red. M.) Het artikel begon met een beschrijving van de activiteiten van het zogenaamde U.S. Committee to Expand NATO. De voorzitter van dit comité is Bruce Jackson, die tevens een hoge functionaris is van Lockheed Martin Corporation, de grootste wapenfabrikant ter wereld.

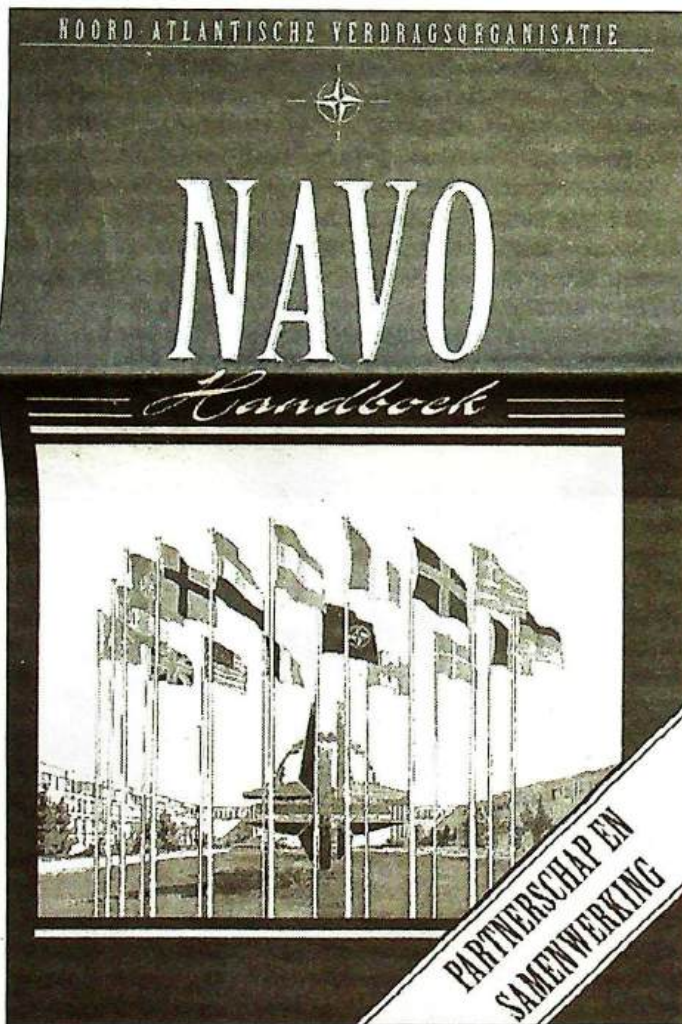
Volgens de Times "staan er miljarden dollars op het spel met de NAVO-expansie". Het begrotingsbureau van het congres voorspelt tenminste voor 125 miljard dollar aan contracten in de komende 15 jaar. Of, zoals Joel Johnson, een vertegenwoordiger van Aerospace Industries Association, een leveranciersorganisatie, het vertelde tegen de Times: "We praten over het grote geld".

Met miljarden dollars op het spel, verklaarde Bruce Jackson dat Lockheed Martin's president-directeur Norman Augustine "een emotionele betrokkenheid heeft bij de NAVO-expansie". Uiteraard wordt de militaire opbouw gevoed door de eisen van het Amerikaanse financierskapitaal, met name de grote vijf banken zoals Citicorp, Chemical, Manufacturers Trust en BankAmerica. Zij breiden hun belangen in Europa, inclusief Rusland, en in de rest van de wereld uit. De NAVO uitbreiding is bedoeld om die belangen te verdedigen.

Het einde van de Koude Oorlog was bedoeld voor vrede en een einde aan de bewapeningswedloop. De Koude Oorlog was de officiële rechtvaardiging voor de enorme bewapening van de regering Reagan. Maar in plaats van in te krimpen, is de wapenindustrie aan het groeien, daarbij gevoed door de belangen van het Amerikaanse financierskapitaal.

Daarom kan het Congres, terwijl noodzakelijke sociale programma's in het land tot op het bot worden uitgekleeft of geheel verdwijnen, terwijl landen in de wereld verkommeren omdat de Verenigde Staten hun neus optrekken als het gaat om het betalen voor bijdragen aan de VN voor vreedzame ontwikkeling, miljarden dollars spenderen aan de expansie van de NAVO.

(WW, 8 juli 1997, vert. HdR)

het Pentagon en is niet afkomstig uit militaire achterkamertjes, naar we mogen aannemen." Deze burgers zijn meestal vertegenwoordigers van het militair-industrieel complex, de aannemers van militaire contracten en de banken die hen ondersteunen.

"Vaak nemen burgerlijke liberale critici aan dat de militairen autonoom opereren, waarbij ze vaker de politiek van de industriëlen en regering dicteren dan andersom."

"In dit document wordt het duidelijk dat het de industriële helft is van het militair-industrieel complex dat hier spreekt. Geconfron-

'Drvar, een rotstad, maar mijn stad'

15.9.98

VERVOLG van pagina 1

15.00 uur. Doboj. In de Servische Republiek in Bosnië zijn de verkiezingen ook een krachtmeting tussen de nationalistische SDS van oud-president Radovan Karadžić en de in vele partijen en coalities verzuimde oppositie, die zich rond president Biljana Plavšić heeft geschaard.

In Doboj valt het niet mee om de oppositie te lokaliseren. Tenslotte waagt iemand het erop ons er een paar aan te wijzen. In het schemerduister van restaurant As zitten de nummer één en twee van de Socialistische Partij van de Servische Republiek gedeprimeerd achter hun koffie. „In de nacht van 29 augustus is het kantoor van ons blad *Alternativa* opgeblazen”, zegt lijsttrekker Tihomir Gligorić. „Een getuige heeft gezien dat drie politieagenten de deur uit de hengsels schoten. Daarna hebben ze een handgranaat naar binnen gegooid.” In de week daarna zijn socialistische kandidaten aangehouden en is de slaapkamer van een kind van een partijlid beschoten, zegt Gligorić.

Doboj is in de Servische broederstrijd meegesleurd door de Plavšić-gezinde parlementariër kolonel Stanković. Eind vorige maand, toen de partijen streden om de controle over de radio- en tv-zenders, veroverde Stanković een uur lang het zendstation bij Doboj. Vorige week leidde hij de menigte die in Banja Luka Servische *hardliners* in een hotel belegerde. „Kom naar buiten, schurken”, brulde Stanković door een megafon. Gisteren hief het Servische parlement zijn parlementaire onschendbaarheid op, daarna is Stanković ondergedoken. Zonder zijn leidsman waagt Gligorić zich in Doboj niet op straat. „Om hier oppositie te voeren, moet je een held zijn of een gek”, zegt Gligorić. „Ik vrees dat veel mensen toch SDS [de partij van Karadžić] stemmen. Ze zijn bang voor de macht.”

18.00 uur. Zepče. „Schrijf jij dit woord voor woord op. In een gezamenlijke sessie van Kroatische volksvertegenwoordigers van Zepče, Zavidovići en Maglaj, geopen in 1991...” *Anto Marinčić*.

plaatselijk hoofd van de heersende Kroatische nationalistische partij HDZ, dicteert zijn verklaring op de plechtstatige toon die politici hier graag aanslaan. Vanuit zijn kantoor heeft hij een fraai uitzicht op de uitgerande moskee van Zepče. De Kroaten van Zepče, een Kroatische enclave in een zee van moslims en Serviërs in het noorden van Bosnië, gaan niet stemmen.

In Zepče is men vooral gebeten op de moslims van het naburige Maglaj. „Zij willen ons etnisch zuiveren”, zegt Marinčić. De Kroaten van Zepče zijn ze voorgeeest: de moslims werden in 1993 verjaagd. Maar nu dreigen deze vluchtelingen langs democratische weg de gemeenteraad over te nemen. Volgens de OVSE, die de Bosnische gemeenteraadsverkiezingen organiseert, hebben de Kroaten van Zepče, om dat te voorkomen, massaal fraude gepleegd met de kiezersregistratie. Voor straf zijn elf HDZ-kandidaten van de kieslijst geschrapt. En om deze reden weigert Zepče te stemmen.

„Onze waardigheid gaat boven democratie”, zegt een Kroaat die in de schemering op een terras van zijn biertje geniet. Hij lijkt het allemaal niet zo serieus te nemen. De stembussen van Zepče zijn verplaatst naar het naburige Begov-Han; daar stemmen nu de moslims voor de gemeenteraad. „*Alija jebemoti namu, otkud Zepce u Begovom-Hanu!*” („*Alija [Izetbegović], neuk je moeder, hoe kan Zepče nu in Begov-Han liggen*”), zingt de man voor de vuist weg. Hij klampt een passerende grijsaard aan. „Dit is een moslim. Hij mag gewoon bij ons blijven wonen. Zo slecht zijn we dus niet.” De serverster van het café glimlacht. „Hij mag alleen in zijn huis blijven omdat hij te oud is om nog kinderen te krijgen”, zegt ze. „Kom vanavond maar bij me langs, dan zullen we zien”, antwoordt de grijsaard haar. De Kroaten op het terras vallen in een lachstuipt.

Zondag, 10.00 uur. Banja Luka. Het regent en het is koud. „Zaterdag was een opmerkelijke dag. Uit het hele land is niet één rapport van geweld binnengekomen”, zegt OVSE-Johan Verheyden. Er ligt

VERKIEZINGEN BOSNIË

niettemin een 'zwarte vlek' op de kaart: het Kroatische Drvar in West-Bosnië. Deze vroeger voor 97 procent Servische stad viel in 1995 in Kroatische handen. De Serviërs zijn verdreven, nu wonen er uitsluitend Kroaten. Zestienhonderd Servische vluchtelingen proberen dit weekend met bussen naar Drvar terug te keren om hun stem uit te brengen. „De Kroaten in Drvar doen er alles aan om de stemming zo traag mogelijk te laten verlopen”, zegt Verheyden.

12.00 uur. Podbrdo. In de stromende regen staan moslims en Kroaten op de weg naar Bihać gelaten in de file te wachten. Vier bussen vol Serviërs die al twaalf uur wachten op toestemming om naar Drvar te rijden, staan vastberaden op de weg. „Als wij niet verder mogen, mag niemand verder”, roepen ze. Jongens rennen de heuvel op om stokken en stenen te verzamelen. Een Engelse officier probeert de Serviërs tot rede te brengen. „Over twee uur kunt u naar Drvar.” De Serviërs negeren hem en bouwen vlijtig aan een barricade. Waarnemers, Euromonitors en SFOR-officieren praten in hun

draagbare telefoons. „Mijn mooie Drvar. Een rotstad, maar mijn stad. Ik wil Drvar zien.” De Serviër Branko Bajić heeft zijn achttien uur in de bus benut om stomdronken te worden. „De oorlog, waarom? Zijn wij niet allemaal mensen? Is ons bloed niet rood?”, lalt hij tegen iedereen die zich laat aanklampen. Een Engelse *supervisor* van de OVSE probeert het de Serviërs nogmaals uit te leggen. „Wij proberen een soepele verkeersstroom naar het stembureau in Drvar te garanderen.” Achter haar heeft de file inmiddels de overkant van het dal bereikt. „De oorlog, waarom, waarom?”, loeit Branko in haar oor.

15.00 uur. Drvar. Om twee uur 's middags mogen de Servische bussen dan toch verder. Vlak voor Drvar sluiten ze op de bergtop bij restaurant *Panorama* aan bij de andere Servische bussen. De voorste is al 36 uur op weg. Canadese SFOR-soldaten hebben mobiele toiletten en tenten opgezet. Tussen de nevelflarden is soms een stukje Drvar te zien. De Serviërs turen zwijgzaam in het dal. Veel dichterbij hun oude huizen zullen ze van-

daag niet komen. De nieuwe bewoners hebben voor hun een stemlokaal opgezet ver buiten de stad.

De Nederlandse EU-monitor Remy van Strien heeft de gang van zaken in Drvar van begin af aan gevolgd. „De Kroaten in het stemlokaal doen hun best de zaak te traineren”, zegt hij. „Ze doen alsof ze de Servische namen niet kunnen lezen omdat die in cyrillic schrift gespeld zijn. Maar de OVSE geeft hun wel alle kans om dwars te liggen. Er zitten nogal wat fouten in de kiezerslijsten.” De bedoeling van de Kroaten is dat de Serviërs afdruipten zonder te stemmen, of dat de stembussen om zeven uur kunnen worden gesloten terwijl het merendeel nog niet heeft gestemd. Gistermiddag is de de chef van de OVSE-missie, Robert Fro-wick, „met een stoet lijfwachten en een Engelse generaal” in Drvar langsgelkomen om de Kroaten tot medewerking te bewegen, aldus Van Strien. „Dat heeft indruk gemaakt. Er is een tweede stemlokaal geopend en sindsdien gaat het een stuk sneller.”

In het café-annex-stemlokaal aan de voet van de berg wacht een buslading Serviërs op hun kans een stem uit te brengen. „Het probleem ligt in de gebrekkige registratie door de OVSE”, beweert een lid van de ter plaatse zeer machtige Kroatische Tokmakdžija-clan. „We hebben vijftig Serviërs moeten wegsturen omdat de nummers op hun identiteitspapieren niet kloppen met onze gegevens. Sommigen schoppen dan een rel en houden de zaak op. Een student was helemaal uit Belgrado gekomen om hier in Drvar te stemmen. Hij moest huilen toen we hem terugstuurden.” Tokmakdžija glimlacht bij deze herinnering. „We gaan toch winnen”, mompelt een Serviër in de rij wachtenden.

20.00 uur. Sarajevo. „Het is allemaal redelijk ordelijk verlopen”, zegt de directeur-Bosnië van de denktank *International Crisis Group*. „Maar hoe kunnen we afdwingen dat een moslim-meerderheid in Servische gemeenten als Srebrenica of Brčko of een Servische meerderheid in Dvar daar ook wordt geïnstalleerd? Het wordt nu pas echt interessant in Bosnië.”

'De vijand blijft altijd dezelfde'

Door onze redacteur

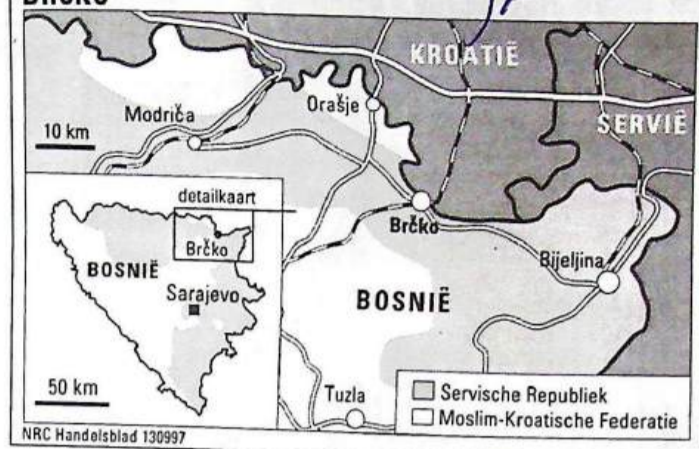
COEN VAN ZWOL
BRČKO, 13 SEPT. Voor het postkantoor van de stad Bijeljina staat 's ochtends een lange rij gepensioneerde Serviërs te wachten. De verkiezingscampagne is weliswaar donderdagochtend om zeven uur afgesloten, maar 's avonds had TV-Pale een verheugende mededeling. Tegen een achtergrond van glanzende bankbiljetten meldde de omroepster: „Morgen worden de pensioenen uitbetaald.” Ook leraren konden na meer dan een half jaar weer eens een maandsalaris tegemoet zien.

„Ze betalen onze pensioenen van juni uit”, zegt Bose Popović, een verzekeringsagente in ruste. Wat ze denkt van deze vrijgevigheid van de Servische autoriteiten? Ze haalt haar schouders op. „Natuurlijk krijgen we ons geld een dag voor de verkiezingen. Dat is het enige waar de democratie hier goed voor is. Voor mijn pensioen wil ik wel in de rij staan. Maar ik weet niet of ik dit weekende in de rij ga staan om op die dieven te stemmen.”

Driemaal zijn de verkiezingen in Bosnië uitgesteld na massale onregelmatigheden in de kiezersregistratie, maar een jaar na de oorspronkelijke datum is het dan zo ver. Bosnië mag dit weekende stemmen voor nieuwe gemeenteraden. Bijna overal staat de uitslag bij voorbaat vast: een klinkende overwinning voor de nationalistische partijen die hun kiezers vijf jaar geleden de oorlog in hebben gemaand. In het Kroatische deel van het land wint de HDZ, bij de Moslims de SDA, bij de Serviërs de SDS — al kan de huidige politieke verdeeldheid daar nog voor verrassingen zorgen. Niettemin heeft de SDS van ex-president Karadžić een dynamische campagne gevoerd. Met de vertrouwde cadeautjes op de valreep en met een al even vertrouwde angstcampagne daarvoor. „De vijand blijft altijd dezelfde”, zo luidt haar leus.

„Etnisch gezuiverde vluchtelingen stemmen bij deze verkiezingen voor de gemeente waar ze in de afgelopen jaren uit hun huizen zijn gedreven — of ze daar nu wonen of niet. En zo kan het gebeuren dat een stad in Servisch gebied een Moslim-burgemeester krijgt of een dorpie in Kroatisch gebied een Serviër. De belangrijkste twistappel is Brčko, voor de oorlog een slaperig stadje aan de rivier in Noord-Bosnië met ongeveer 40.000 kiezers. Met name voor de Serviërs is de stad van levensbelang. Brčko beheerst namelijk de nauwe 'Posavina-corridor', die de twee Servische territoria in Bosnië met elkaar verbindt. Aan de noordoever van de Sava ligt Kroatië, de zuidelijke buitenwijk Brod wordt door Moslims bewoond. De Servische strook daar tussenin is nauwelijks tien kilometer breed. Bij het vredesverdrag van Dayton was Brčko het enige waarover men

BRČKO

het niet eens werd. Besloten werd de kwestie te onderwerpen aan internationale arbitrage. Een definitief besluit is nog niet gevallen.

De Serviërs hebben in oorlog en vrede weinig nagelaten om Brčko te behouden. Hele wijken zijn gereduceerd tot puinvelden, maar in elk huis waar nog twee of meer muren overeind staan zijn Servische vluchtelingen ondergebracht. Vorig jaar werden bovendien 31.000 Servische vluchtelingen die naar Joegoslavië waren uitgeweken, door de autoriteiten als kiezers van Brčko ingeschreven. Dit soort kunstgrepen brachten de OVSE ertoe de Bosnische gemeenteraadsverkiezingen een jaar uit te stellen en een nieuw systeem van kiezersregistratie in te voeren.

Daarna zijn in Brčko nog vele subtiele en minder subtiele pogingen tot fraude gedaan, maar de kans blijft groot dat de Moslims een meerderheid krijgen in de gemeenteraad. Het is daarom van levensbelang dat iedere Serviër die kan stemmen, dit weekende ook zijn stem uitbrengt. Overal in Brčko hangen nog de oude posters die Serviërs moesten aanzetten om zich als kiezer te laten registreren. „Geen dag wachten! Laat al het andere werk liggen! Al moeten we uren in de rij staan!”

Extremisten vindt men met name onder de ruim tienduizend Servische vluchtelingen die door de autoriteiten in Brčko zijn samenge-dreven. Meer dan pionnen in een demografisch schaakspel zijn ze niet, maar ze steunen de SDS des te verbeterer. „We hebben een jaar hard gewerkt om onze huizen hier bewoonbaar te maken. Dan kunnen ze niet van ons eisen dat we Brčko gewoon weer verlaten en de huizen aan de Moslims geven”, zegt een ex-inwoner van Sarajevo.

„Mobiele četnik genocide-eenheden”, heeft iemand op de muur van het bushokje in de wijk Klanac gekalkt. De invalide Serviër Zoran Mitrić heeft de verlaten bushalte tot „supermarkt” omgedoopt. Lauw bier voor twee dinar de halve liter en aanstekers, meer verkoopt hij niet. Hij had weinig keus toen hij vorig jaar met zijn hoogbejaarde ouders Illiaš ontvluchtte toen deze buitenwijk van Sarajevo aan de Moslims toeviel. „Ik werd in een truck gezet en ben in slaap gevallen. Toen ik wakker werd, waren we al bijna in Brčko.” Daar kreeg de familie Mitrić van de Servische autoriteiten een ruime toegevoegd, die min of meer bewoonbaar is gemaakt. Leven onder 'de Turken', dat nooit. „Als de Mos-

lims hier winnen, vertrek ik. Ik heb die Turken nooit iets gedaan, maar zij hebben ons huis in Illiaš zomaar kapot geschoten.”

In de zuidelijke Moslimwijk Brod is de toon gematigder. Hier herstellen onder bescherming van de vredesmacht SFOR zo'n 25 Moslimgezinnen hun oude huizen. Zij hebben ook reden tot wrok. To begin januari werkten ze overdaan aan het herstel van hun huizen en blezen Servische extremisten 's nachts diezelfde huizen op. Nu hebben de Amerikaanse SFOR-troepen de zaak onder controle. „Fanatici heb je overal”, zegt burgemeester Salih Hasićević. Zijn huis is klaar, hij metselt aan zijn schuur. Aan de overkant van de straat staan drie witte containers, de stemlokalen waar de oude Moslimbewoners van Brčko morgen hun stem uitbrengen. Want het was te riskant hen in Brčko zelf te laten stemmen.

Hasićević: „Ik ben een optimist. Een half jaar geleden wilden de Serviërs niet eens met ons praten en werden onze huizen opgeblazen. Nu komen oude Servische vrienden stiekem bij mij op bezoek. Ik denk dat ik binnenkort weer gewoon boodschappen kan doen in Brčko.”

Vlade helpt hem hopen. Deze Servische huisschilder en amateur-historicus brengt de meeste tijd tegenwoordig door in Café Central. Eigenlijk waardeert hij zijn oude Moslim-stadgenoten meer dan de Servische vluchtelingen die nu de stad met hem delen, zo bekend hij. „De Serviërs in Brčko zijn van oudsher gematigd. Dankzij de vluchtelingen is dit nu een van de fanatiekste steden van Bosnië geworden. Dat is tegennatuurlijk.” In de verkiezingen heeft hij geen vertrouwen. „Stel dat de Moslims hier winnen, wat dan? Moeten SFOR de Moslim-burgemeester dan elke dag per tank naar het stadshuis rijden? Als de Amerikanen deze knoop kunnen ontwarren, verdient Clinton de Nobelprijs. Maar het wordt na dit weekende alleen nog maar ingewikkelder, vrees ik.”

Lokale verkiezingen in Bosnië

Vandaag en morgen kunnen de 2,5 miljoen Bosniërs — 79 procent van het totale electoraat — die zich hebben ingeschreven in 136 gemeenten stemmen voor nieuwe gemeenteraden. Bosnië is verdeeld in de Federatie van Moslims en Kroaten (75 gemeenten) en de Servische Republiek (61 gemeenten). De verkiezingen staan onder leiding van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE), die met 2.500 waarnemers toezicht op een eerlijk verloop. Maar liefst 92 politieke partijen, negen coalities en 150 onafhankelijke kandidaten hebben zich ingeschreven. De echte strijd gaat tussen de drie grote na-

tionalistische partijen: de SDS voor de Bosnische Serviërs, de SDA voor de Bosnische moslims, de HDZ voor de Bosnische Kroaten. „Deze verkiezingen hebben weinig te maken met democratie, vrijheid en fair play”, zegt Hrair Ballian, directeur van de denktank *International Crisis Group* in Bosnië. „Het is een strijd tussen etnische groepen om bepaalde strategische gemeenten te veroveren.” 'Etnisch gezuiverde' vluchtelingen spelen daarbij een cruciale rol. Oorspronkelijk was het de bedoeling dat vluchtelingen de keus kregen zich te registreren in de gemeente van waaruit ze waren verdreven of in de

gemeente waar ze zich wilden vestigen. Die laatste regel bleek massaal misbruik in de hand te werken. Zo werden 123.000 Bosnisch-Servische vluchtelingen die naar Joegoslavië waren uitgeweken, door de Servische autoriteiten 'strategisch' als kiezers ingeschreven in gemeenten waar Moslims voor de oorlog een meerderheid vormden. Dit leidde ertoe dat de verkiezingen in 1996 werden uitgesteld — en daarna nog tweemaal. Nu zijn in principe alle kiezers ingeschreven in de gemeente waar ze voor de oorlog woonden. Wie zich elders wil laten inschrijven, moet aan strenge criteria voldoen.

Senaat eist vertrek GI's uit Bosnië in zomer '98

Van onze correspondent
Oscar Garschagen

WASHINGTON

Als president Clinton de Amerikaanse militairen in Bosnië niet uiterlijk volgende zomer terugtrekt, zal de Republikeinse meerderheid in de Senaat de financiering van de detachering op de Balkan stopzetten. Republikeinen dreigen ook de uitbreiding van de NAVO te vertragen als de president de elfduizend GI's langer dan beloofd in Bosnië-Herzegowina zal stationeren.

Tijdens de hoorzittingen over de benoeming van generaal Hugh Shelton tot voorzitter van de chefs van staven, op de opiniepagina's van *The New York Times* en in gesprekken met de conservatieve columnist Robert Novak (*Washington Post*, CNN) hebben vooraanstaande Republikeinen Clinton onder druk gezet snel duidelijkheid te verschaffen. De leider van de Republikeinse

meerderheid, Trent Lott, zei donderdag tegen Novak zonder enig aarzelen de betaling van de troepen-detachering te zullen staken als Amerikanen langer blijven. De Senaat beschikt over de mogelijkheden en de bevoegdheden zich direct te bemoeien met de uitgaven van het Pentagon.

Clinton en minister van Defensie William Cohen hebben steeds gezegd dat de Amerikanen niet langer in de Senaat de financiering van de detachering op de Balkan stopzetten. Deze belofte wordt gewantwoord, omdat de uitvoering van Dayton stagneert, de wederopbouw van Bosnië achterstand heeft opgelopen en de spanningen tussen Bosnische Serviërs onderling en met de Moslim-bevolking toenemen.

Republikeinen hebben uit recente botsingen tussen NAVO-eenheden (SFOR) en Bosnische Serviërs de conclusie getrokken dat de situatie dreigt af te glijden naar 'Somalische en Libanese toestanden'. Ge-doeld wordt op de Amerikaanse in-

terventies in Libanon in 1983 en Somalië in 1993, waarbij respectievelijk 241 en achttien Amerikanen werden gedood.

Of zoals senator Warner gisteren zei: 'De Amerikaanse bevolking wordt met vage beloftes en bezweringsformules om de tuin geleid, terwijl iedereen kan zien dat wij afsterven op een ramp'. McCain, die in het Congres en daarbuiten groot gezag heeft, verwoordde de mening van velen dat 'het hem volkomen onduidelijk is wat de missie van de Amerikaanse militairen precies is en hoe de exit-strategie van Clinton eruit ziet'.

Als de Amerikanen daadwerkelijk worden teruggetrokken dan wordt de toekomst van de NAVO-missie hoogst onzeker. De Britse premier Blair heeft Clinton onlangs opnieuw duidelijk gemaakt dat de Britse eenheden geen dag langer zullen blijven als de Amerikanen weggaan. Gevreesd wordt voor her-dagvoorstel van de onderhandelin-

Volgens het Witte Huis is uitvoering van de akkoorden van Dayton de enige mogelijkheid. Daar staat tegenover dat het Pentagon zeer beducht is voor het inzetten van Amerikaanse militairen om gemengde wijken met teruggekeerde vluchtelingen te verdedigen of Karadzic en andere van oorlogsmisdaden verdachte Bosniërs Serviërs te arresteren. Generaal Shelton zei eerder deze week dat de geregelde troepen daarvoor niet moeten worden gebruikt. Dat is eerder een taak van de speciale eenheden, aldus de generaal.

In toenemende mate zijn Republikeinen, maar ook Democraten en de Bosnië-specialisten van de denktanks de mening toegedaan dat vervanging van Karadzic door president Plavšić niet zal leiden tot vermindering van de spanningen. Ook Plavšić is tegen een multi-etnische staat. De Republikeinse senator Kay Bailey Hutchison heeft donderdag voorgesteld de onderhandelin-

gen over het akkoord te heropenen met als doel Bosnië op te delen en het streven op te geven de staat als eenheid te behouden. Hutchison zal, gesteund door de leiding van de Republikeinen in het Congres, daarover binnenkort besprekingen beginnen met de ministers Albright en Cohen. Volgens de media heeft Albright het voorstel van de Texaanse senator van de hand gewezen. Met name Holbrook, de architect van de Dayton-akkoorden, is mordicus tegen een koerswijziging. Maar minister Cohen van Defensie zou zeer geïnteresseerd zijn in het voorstel, dat de weg zou kunnen openen naar de terugtrekking van de troepen.

De VS staan op het punt betrokken te worden in een nieuw gewapend conflict. We proberen nog steeds een multi-etnische samenleving op te bouwen in een deel van de wereld waar bevolkingsgroepen elkaar al eeuwen lang bevechten', aldus Hutchison.

In Bosnië wordt uitsluitend gestemd langs etnische lijnen

Door Othon Zimmermann

SARAJEVO - „De lokale verkiezingen in Bosnië-Herzegovina worden gehouden op 13 en 14 september. Diegenen die worden gekozen, komen in functie en zullen de macht uitoefenen. De lijsttrekker van de grootste partij levert de burgemeester. Diegenen die niet worden gekozen, krijgen ook geen macht. Duidelijk?”

David Foley, woordvoerder van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE), herhaalt het maar weer eens in Sarajevo. Kennelijk betwijfelt iedereen dat de spelregels van de democratie ook van kracht zijn in Bosnië.

De OVSE is belast met de organisatie van de gemeenteraadsverkiezingen, die al een jaar geleden zouden worden gehouden. Massale fraude bij de registratie maakte dat toen onmogelijk.

„Deze keer zijn de regels aangescherpt en zijn de kiezers nauwkeurig geregistreerd”, zegt OVSE-zegsman Johan Verheyden. „Alle pogingen om de uit-

slagen illegaal te beïnvloeden of kiezers te intimideren, zijn hard aangepakt. Kandidaten van de betrokken partijen zijn zonder omhaal van de kieslijsten geschrapt. In Zepce ging het om tien leden van de Kroatische HDZ. Daar staat bij wijze van spreken de man die het gemeentehuis schoonmaakte inmiddels bovenaan”, sneert Verheyden.

De OVSE heeft ruim 2,5 miljoen kiezers geregistreerd. Bijna 410.000 van hen wonen buiten de landsgrenzen en honderdduizenden leven weliswaar in Bosnië, maar niet meer in hun oorspronkelijke gemeenten. Zij mogen in hun huidige woonplaats stemmen of in de plaats waar zij in 1991 stonden ingeschreven.

Een precieze opdeling naar nationaliteit is niet mogelijk, doordat de statistische gegevens onnauwkeurig zijn. Bij de laatste volkstelling in 1991 noemde 43,7 procent van de bevolking zich moslim, 31,3 procent Serviër, 17,3 procent Kroaat en 5,5 procent Joegoslaaf.

Het eerdere lesje democratie van Foley is zo vreemd nog niet. Er zullen in Bosnië-Herzegovina plaatsen zijn waar de moslims de burgemeester zullen leveren en een meerderheid van de gemeenteraad, maar waar geen moslims meer wonen. Of er wordt een Servische burgemeester gekozen in een gemeente waar uitsluitend Kroaten leven, zoals in Drvar.

Ondanks alle mooie woorden dreigt de gang naar de stembus in chaos te verzanden. De verkiezingen worden boycot door de Kroatische HDZ, althans waarschijnlijk, want de lokale afdelingen hebben wel opdracht om de campagne voort te zetten. Radicale Bosnische Serviërs in de Republika Srpska, waar een felle machtsstrijd woedt tussen de president in Banja Luka en regering en parlement in Pale, kondigden ook een boycot af. Zij zijn daar onder zware internationale druk van teruggekomen.

Aanvankelijk leek de uitslag in de meeste plaatsen vast te staan. Er wordt

in Bosnië als vanouds gestemd langs etnische lijnen. In Herzegovina zou de HDZ de grote winnaar worden, in de Servische gebieden de SDS en in moslim-streken de SDA. Voor multi-etnische partijen is, wellicht met uitzondering van Tuzla en Sarajevo, slechts een rol in de marge weggelegd.

Naar de postercampagne te oordelen zijn radicale nationalistische partijen van de SDS in de Republika Srpska veruit in de meerderheid. Affiches met de van oorlogsmisdaden verdachte ex-president Karadzic — ‘He means peace. Don't touch him’ — zijn alom aanwezig, ook op officiële gebouwen. Verder zijn er opvallend veel pamfletten van de ultrarechtse nationalistische SRS met daarop het hoofd van de extremistische politicus Seselj, leider van de zusterpartij SRS in Servië.

In Sarajevo, waar de animo van de bevolking om te stemmen niet groot is, leggen de politieke aanplakbiljetten het dan ook af tegen de aankondigingen

van het concert van de Ierse popgroep U2, op 20 september, en die van de ‘legendarische’ voetbalwedstrijd Bosnië-Denemarken: 3-0.

David Foley weigert te speculeren over de mogelijke gevolgen van een boycot van de verkiezingen waarvoor bijna 2500 internationale ‘supervisors’ zijn aangetrokken. Diplomaten in de Bosnische hoofdstad vrezen dat het echter kan uitlopen op ‘halve verkiezingen’, die niet de gewenste legitimiteit voor de nieuwe bestuurders zullen opleveren.

De meeste politieke partijen reageren verstoord op de stap van de machtige HDZ. „Dit is een frontale aanval op het akkoord van Dayton en een steun in de rug voor de Servische extremisten in hun machtsstrijd met de democratische oppositie in Srpska”, fulmineert Sejfudin Tokic van de Unie van Bosnische Sociaal-Democraten.

De ultrarechtse splintergroep Kroatische Partij van het Recht juicht de ‘zelfmoordactie’ van de HDZ juist toe.

Zij zullen er als Kroatische partij immers garen bij spinnen. Mirsa Hajric, adviseur van de Bosnische president Izetbegovic, zegt: „Alleen zekere verliezers nemen dergelijke besluiten. Het kan ook een poging zijn om de internationale gemeenschap opnieuw te chanteren.”

Hoewel de verkiezingen niet worden gehouden onder een gelukkig gestemte, is iedereen het erover eens dat de grootste moeilijkheden nog komen. Want hoewel de NAVO-vredesmacht SFOR zich heeft verplicht ervoor te zorgen dat de uitslagen worden nageleefd, ziet niemand hoe een moslim-burgemeester zijn functie kan uitoefenen in een stad waar de moslim-bevolking door de Serviërs is verjaagd, of vermoord, zoals in Srebrenica. „Het zal wel een burgemeester in ballingschap worden”, reageert een diplomaat. „SFOR kan straks moeilijk alle gemeenteraadsvergaderingen bijwonen.”

VS wil arrestatie oorlogsmisdadigers Kroatië

Door onze redacteur

ROBERT VAN DE ROER

NEW YORK, 25 SEPT. De Verenigde Staten hebben Kroatië gewaarschuwd dat als het niet snel Bosnisch-Kroatische oorlogsmisdadigers voor berechting uitlevert aan het tribunaal in Den Haag, de internationale gemeenschap zelf tot arrestatie zal overgaan.

Dit hebben Amerikaanse regeringsfunctionarissen gisteren meegedeeld in New York, waar de diplomatieke wereldgemeenschap tweeënhalve week bijeen is voor de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties.

In juli ging de door de NAVO geleide vredesmacht SFOR al over tot actieve aanhouding van twee Bosnische Serviërs, waarbij één van hen om het leven kwam. „We gaan ook enkele Kroaten pakken”, zei een Amerikaanse regeringsfunctionaris gisteren. Hij voorspelde dat „in de komende paar weken” actie te verwachten is en sloot de kans op geweld

daarbij niet uit.

Amerikaanse diplomaten oefenen al langer druk uit op Zagreb om oorlogsmisdadigers uit te leveren aan het Joegoslavië-tribunaal in Den Haag. De Amerikaanse Bosnië-gezant Robert Gelbard bracht deze boodschap deze week in New York nog een keer krachtig over aan de Kroatische minister van Buitenlandse Zaken, Mate Granić. „We gaan deze mensen voor de rechter brengen”, kreeg Granić van Gelbard volgens Amerikaanse bronnen te horen.

De Kroatische president Tudjman is, aldus Washington, veel beloften die hij in het vredesakkoord van Dayton heeft gedaan, niet nagekomen, waaronder de uitlevering van oorlogsmisdadigers. De VS hebben als gevolg hiervan internationale leningen aan Kroatië geblokkeerd en dringen aan op een diplomatiek en economisch isolement van Zagreb zolang het zijn belofte niet

nakomt. Washington heeft onlangs de Raad van Europa verzocht het lidmaatschap van Kroatië op te schorten, zeiden Amerikaanse functionarissen. Europese diplomaten reageerden gisteren sceptisch op dat verzoek. „De VS kan zich een harde positie beter veroorloven dan wij als bureaus van Kroatië”, aldus gisteren een EU-diplomaat die ongenoemd wilde blijven.

Tot nu toe heeft Zagreb van de achttien Kroatische verdachten er één uitgeleverd en een tweede gearresteerd. De Bosnisch-Kroatische generaal Blaskić meldde

zich vorig jaar vrijwillig in Den Haag voor berechting. Zeven anderen op de lijst van Kroatische verdachten overwegen zich eveneens vrijwillig uit te leveren. De Kroatische regering houdt tot nu toe vol dat de verdachten buiten het bereik van de Kroatische politie verkeren, bijvoorbeeld in Bosnië. Westerse diplomaten geloven dat zij zich ophouden in Kroatische delen van Bosnië, waar Kroatische veiligheidstroepen opereren.

De ministers van Buitenlandse Zaken van de internationale contactgroep voor Bosnië, bestaande

uit de VS, Rusland, Frankrijk, Groot-Brittannië, Duitsland en Italië, namen gisteren in New York een verklaring aan waarin zij dreigen met „steeds hardere maatregelen” tegen partijen die de uitvoering van het Dayton-akkoord dwarsbomen. Zij specificerden deze maatregelen niet.

De internationale contactgroep nam voorts een verklaring aan over Kosovo, waarin zorgen worden geuit over toenemende spanningen in deze door Albaniërs gedomineerde Servische provincie. De groep waarschuwt voor geweld van de regering van de Joegoslavische president Slobodan Milosević of van Albanese radicalen en vraagt om een vreedzame dialoog. „Wij steunen geen onafhankelijkheid (voor Kosovo) en we steunen ook geen handhaving van de status quo. We steunen een versterkte status van Kosovo binnen de voormalige Republiek van Joegoslavië”, aldus de contactgroep.

VS dreigt media in Bosnië

Amerikaanse vliegtuigen paraat om uitzendingen te verstoren

WASHINGTON/SARAJEVO - De Verenigde Staten sturen drie EC-130-toestellen van de luchtmacht naar Bosnië. De vliegtuigen zijn uitgerust met elektronische apparatuur om zodanig de radio- en tv-uitzendingen van de Bosnisch-Servische haviken te verstoren. Ook kan informatie worden uitgezonden over de vredesakkoorden van Dayton.

De vliegtuigen worden in Brindisi gestationeerd en zijn het komende weekeinde klaar voor gebruik. Dan worden in Bosnië onder toezicht van de internationale gemeenschap lokale verkiezingen gehouden.

„De vliegtuigen worden ingezet als antwoord op het steeds terugkerende patroon van retoriek en oproepen tot geweld die door de Servische radio en tv worden uitgezonden”, aldus Pentagon-woordvoerder Bridges.

Volgens de VS houden de aanhangers van de wegens oorlogsmisdaden aangeklaagde oud-president Karadzic zich niet aan de afgesproken matiging van de toon jegens de NAVO-vredesmacht SFOR en de Bosnisch-Servische president Plavsic. NAVO-militairen zijn afgeschilderd als bezettingstroepen. Ook wordt er gesproken van ‘SS

de teruggave van een raader die korte tijd in handen van aanhangers van president Plavsic, was met de regionale overrenging van de partij en de OVSE

dagelijks zendtijd zouden krijgen op radio en televisie. Pale heeft die afspraken geschonden.

Na een wekenlange blokkade van de gezamenlijke instellingen hebben Bosnische Serviërs gisteren weer een regeringsbijeenkomst bijgewoond. De ministers maakten afspraken over de burgerluchtvaart en de opening van vier nieuwe grensovergangen naar Kroatië.

Het is niet duidelijk of ook het Bosnisch-Servische lid van het gezamenlijke presidentschap in Bosnië, Momcilo Krajisnik, vandaag komt opdagen voor overleg met zijn twee medepresidenten.

De gezant voor Bosnië, Westendorp, heeft laten weten dat het Krajisniks laatste kans is. Mocht hij niet opdagen, om een andere reden dan ziekte of verblijf in het buitenland, dan zal hij van zijn functie worden ontheven en worden er nieuwe presidentsverkiezingen uitgeschreven. Krajisnik zegt dat hij zich bedreigd voelt in Sarajevo, de hoofdstad die in de moslim-Kroatische federatie ligt.

Bosniërs gebaat bij hulp, niet bij leugens

De gang naar de stembus, volgende week in Bosnië-Herzegovina, is bezaaid met leugens terwijl er ook niets te kiezen valt. En een stem tegen de zin van de machthebbers in de moslim-Kroatische federatie kan je ook nog je baan kosten, stelt Vinko Prizmić.

Over enkele dagen — 13 en 14 september — worden in Bosnië-Herzegovina verkiezingen voor de gemeenteraden gehouden. Deze verkiezingen — een onderdeel van de Dayton-akkoorden — dienen uitsluitend om het geweten van de westerse wereld te sussen.

De drie etnische gemeenschappen hebben geen behoefte aan de verkiezingen, omdat er niets te kiezen valt. De verkiezingen kunnen in deze situatie alleen iets bevestigen wat we al lang weten: dat Bosniërs, van welke signatuur ook — als ze al niet de twee andere etnische groepen kunnen domineren — een etnisch 'schone' eigen staat willen.

De moslims zullen hun vertrouwen in overgrote meerderheid schenken aan de sda van president Izetbegović en de Kroaten aan de vanuit Zagreb geleide HDZ. De oppositie van links en rechts is te zwak en te versnipperd om een rol van betekenis te kunnen spelen. Het kan ook niet anders: de oorlogswonden zijn nog te vers en de 'vijand' bevindt zich op een steenworp afstand. De huidige machthebbers verrijken zich door verkoop van hulpgoederen en goedkope belastingvrije import, voornamelijk uit het naburige Kroatië, maar zorgen wel dat het verpauperde volk meeprofitert. Ter illustratie: 1 kilo rundvlees kost in Kroatië gemiddeld 18 gulden — in het Bosnische Neum circa 8 gulden; een pakje Pall Mall 3 gulden respectievelijk 1 gulden 50.

Bosniërs, door de eeuwen heen levend aan de grens tussen Europa en de Oriënt, hebben de smokkel tot kunst verheven en ze hebben een enkele behoefte aan een sterke overheid die hen hierin hindert. De organisatiekosten van de verkiezingen, betaald door Europese veiligheidsorganisatie ovse (dus

door ons allemaal) hadden beter gebruikt kunnen worden om de armsten onder de Bosniërs te helpen, respectievelijk om de etnische vluchtelingen zonder dak boven het hoofd een warme plek voor de winter te geven.

De situatie in de Servische Republiek in Bosnië is nog veel erger. Bosnische Serviërs kunnen kiezen tussen de twee oorlogsmisdadigers. De pseudostaat is inmiddels duidelijk verdeeld in het oostelijke deel, gedomineerd door Radovan Karadžić, en het westelijke deel, gedomineerd door de 'koningin van de etnische zuivering', Biljana Plavšić.

Karadžić en zijn handlangers hebben zich al duidelijk tegen de verkiezingen uitgesproken en dat is een stomme actie. Karadžić' sds is immers de enige goed georganiseerde partij in de Servische Republiek. De sds is verzekerd van een absolute overwinning in het oosten van het land en wat minder in het westen (Banja Luka en omgeving). De enige angst die Karadžić en de zijnen hebben is de overstap van een aantal lokale partijkopstukken in het westen naar het kamp van Plavšić.

Plavšić — de presidentie bij gratie van de wapens van de SFOR — heeft meer redenen om bang te zijn voor de verkiezingen, maar dat zal zij nooit toegeven. Zij heeft kortgeleden een nieuwe partij opgericht. Haar partij heeft nog geen kans gezien om zich te organiseren en kan alleen op steun van een aantal overgelopen afdelingen van de sds in Banja Luka en omgeving rekenen.

De enige Servische ondertekenaar van 'Dayton' — president Milošević van Joegoslavië — bewijst dat hij nog steeds het spel beheerst als geen ander. Eerst liet hij, bij monde van zijn handlangers Lilić, Plavšić verguizen en daarna riep hij de Bosnische Serviërs op om naar de stembus te gaan. De 'oude meester' heeft vertrouwen in de uitslag. Voor mij blijft het een raadsel waarom de internationale gemeenschap dit spelletje niet wil doorzien.

De Amerikaanse Bosnië-gezant Gelbard verklaarde onlangs dat hij „met mevrouw Plavšić over haar denkbeelden uit het verleden gesproken heeft” en dat hij „goede hoop heeft dat zij die denkbeelden heeft gewijzigd”. Dit is een leuk staaltje van cynisme. Waarom

vraagt de heer Gelbard Karadžić ook niet om zijn denkbeelden te herzien? Zegt Karadžić 'ja', dan zijn alle problemen opgelost. Hoe Plavšić nu verder denkt, is moeilijk te zeggen, maar één ding is zeker: zij zal beslist niet meewerken aan uitlevering van Karadžić. Hij weet veel te veel over haar rol tijdens de oorlog.

De internationale gemeenschap, voornamelijk het Westen, dient een keer te begrijpen dat voor een volk dat in eigen traditie uitsluitend mondelinge overleveringen van voornamelijk de eigen heldendaden kent, schriftelijke of mondelinge afspraken geen betekenis hebben.

De enige conclusie die we kunnen trekken is dat de verkiezingen in Bosnië in het algemeen en in de Servische Republiek in het bijzonder geen enkele zin hebben en uitsluitend contraproductief kunnen zijn. De van alle enigszins objectieve informatie verstoken Bosniërs kunnen niet anders stemmen dan zoals de huidige machthebbers en beheersers van de media roepen: „Ik ben je enige hoop om te overleven.”

Het stemmen tegen de zin van de machthebbers heeft in de moslim-Kroatische federatie het gevolg dat men zijn baan kwijt raakt of iets dergelijks. In de Servische Republiek kan het zelfs levensgevaarlijk zijn. En niet alleen voor de Bosniërs. Men moet de onlangs op de televisie getoonde beelden van woedende Serviërs die een SFOR-kamp met stenen bekogelen, niet lichtzinnig opvatten. Ze waren uiteraard gemanipuleerd, maar hun woede tegen de 'bezetter' en alle vreemdelingen was oprecht. De haat tegen buitenlanders die via de Servische media in Bosnië verspreid wordt, stemt niet vrolijk.

Indien de internationale gemeenschap daadwerkelijk iets voor de ontwikkeling van de democratie in Bosnië wil doen — en dat is mijns inziens de enige vruchtbare weg — dan is het noodzakelijk om Bosnië van een 'neutrale' televisie- en radiozenders te voorzien, zodat Bosniërs een kans krijgen om te begrijpen dat de ware vijand zich niet in het buitenland of in een van de twee andere etnische groepen bevindt, maar in het eigen volk gezocht moet worden.

Vinko Prizmić is auteur van het boek 'Zonen van Bosnië'.

Wat doen de VS in Bosnië?

Van de redactie buitenland *

De VS-militairen en de door de VS geleide NAVO-troepen in Bosnië hebben hun repressie tegen de Servische bevolking opgevoerd. Servische officials zijn gearresteerd en politiestations zijn aangevallen en bezet, evenals radio- en TV-stations. Deze daden worden gerechtvaardigd door, zoals VS-officials beweren, omdat de Bosnisch-Servische president, Biljana Plavšić, hen gevraagd had dit te doen.

De officiële uitleg, echter, is misleidend. De regering van de VS hebben om het militaire optreden gevraagd. De beslissing om de repressie tegen de Serviërs op te voeren is gemaakt in Washington, in het Pentagon en het ministerie van Buitenlandse Zaken, niet in Servië.

Religieus extremist

Biljana Plavšić is de benoemde president van de Republika Srpska, de Servische sector in Bosnië. De regering van de VS heeft Bosnië zoals het nu bestaat vastgesteld in de Dayton-akkoorden van 1995. Washington stelde de grenzen vast en wie in de Moslim-, Kroatische en Servische sector de leiding zou hebben. Plavšić werd, als onderdeel van de akkoorden, aangewezen.

In een verslag van New Yorker Magazine werd zij omschreven als een "absolute wacko". (1). De New York Times maakte in een van haar artikelen een vergelijkbare karakterisering. Ze is een religieus extremist die beweert dat moslims "genetisch inferieur" zijn.

Maar omdat Plavšić zich gewillig toonde tegenover de eisen van de regering van de VS, stelden de VS haar aan als president van de Bosnische Serviërs. Plavšić noemt zichzelf een pragmatisch nationalist. Ze denkt door een verbond te sluiten met de duivel in dit geval de regering van de VS — in staat te zijn de ontberingen die de Serviërs sinds het begin van de burgeroorlog ondergaan te kunnen beëindigen.

Sancties

Washington heeft feitelijk de gehele Servische bevolking bestempeld als criminelen. Door de VS opgelegde sancties hebben de legale import in het Servische deel van Bosnië stilgelegd. Honger heerst alom. Medicijnen e.d. zijn met moeite of niet meer te krijgen. Er zijn vele vluchtelingen, duizenden zijn dakloos. Terwijl Moslims, Kroaten en Serviërs allen grote verliezen hebben geleden tijdens de burgeroorlog in Bosnië en allen waren betrokken bij de wrede daden van de oorlog, heeft Washington alleen de Serviërs onderworpen aan sancties.

"Ik wou dat ze vertrokken"

Begin juni had Plavšić een lang gesprek onder vier ogen met minister van Buitenlandse Zaken Albright. Vier weken later op 2 juli kondigde Plavšić, zinspelend op haar ontmoeting met Albright, aan dat zij het parlement en haar leider, Momcilo Krajisnik, zou schorsen (New Yorker, 18 augustus).

Het Hoogerechtshof van de Republika Srpska maakte Plavšić's besluit ongedaan, maar dat werd weer ongedaan gemaakt door de NAVO en de VS. Washington en de NAVO hebben verklaard dat er in oktober parlementsverkiezingen zullen plaatsvinden waarbij alleen door hen goedgekeurde kandidaten mogen meedoen. Wat legaal is wordt bepaald door de bezettingsmacht. Het Servische volk wordt al haar rechten ontnomen.

Op 10 juli hebben NAVO-troepen verscheidene Bosnisch-Servische officials, gearresteerd en één gedood. De arrestaties waren gebaseerd op geheime aanklachten van internationale hof dat achter gesloten deuren bijeen kwam. Niet in Bosnië, maar in Den Haag. Sindsdien hebben NAVO-troepen Bosnisch-Servische politiestations en radio- en TV-stations bezet in een poging om iedere oppositie tegen

de NAVO-bezetting de kop in te drukken. Demonstraties hiertegen door de lokale bevolking worden veroordeeld door de westerse media, maar tegenover de gewapende overmacht van de NAVO zijn het moedige daden van verzet.

Bombardementen

Onder de door de VS opgelegde dictatuur over Bosnië is de Servische bevolking alle grondrechten afgenomen, inclusief het recht op zelfbeschikking.

De Dayton-akkoorden werden opgelegd na twee weken van bombardementen door de VS waarbij grote delen van Bosnië werden verwoest. Zowel burger- als militaire doelen werden getroffen. In Dayton stelde de regering van de VS dat, tenzij iedereen akkoord ging met de VS-voorwaarden, er een bombardementscampagne in Bosnië zou volgen zoals de VS dat ook hadden gedaan tegen Irak tijdens de Golf-oorlog. Dit zou betekenen dat ook bevolkingscentra zouden worden getroffen. In haar editie van 1 september erkende de New York Times dat de "verwoestende NAVO-bombardementscampagne van 1995" de achtergrond was van de Dayton-akkoorden.

Hetzelfde verslag van de New York Times wees op de velden waar nu niets verharde bommen die de Amerikaanse bommenwerpers daar hadden afgeworpen. De bomkraters lagen mijlen verwijderd van mogelijke militaire doelen in de omgeving. Een Servische boer werd geciteerd: "Er is een stemming onder de meeste Serviërs dat buitenlanders hier niet zouden moeten zijn om te vertellen hoe wij ons leven moeten leiden. Ik ga met mijn paarden de bergen in en passeer de NAVO-soldaten. Ik wuif ze altijd toe en zeg goedendag, maar ik mag ze niet. Ik wou dat ze vertrokken."

* Workers World, 3-9-1997, vert. Hdr

1. Wacko, naar het Amerikaanse plaatsje Wacko waar de FBI maandenlang slag leverden met een Amerikaanse sekte die daar verbleef.

Bosnië: troepen VS blijven wellicht langer

Door onze correspondent

WASHINGTON, 24 SEPT. De Amerikaanse regering sluit niet uit dat zij ook na juni 1998 nog troepen kan leveren voor een vredesmacht in Bosnië. Dat gaf Sandy Berger, de Nationale Veiligheidsadviseur van president Clinton, gisteren aan in een toespraak aan de Georgetown Universiteit in Washington.

„De vrede begint wortel te schieten”, aldus Berger. „Maar de vooruitgang is niet onomkeerbaar en kan alleen worden veiliggesteld als de internationale gemeenschap op de een of andere manier nog een hele tijd bij Bosnië betrokken blijft. Wat voor rol de Verenigde Staten daarbij zullen spelen, moet nog worden besloten.”

Clinton heeft herhaaldelijk gezegd dat de Amerikaanse troepen die in Bosnië deel uitmaken van de NAVO-vredesmacht SFOR na het eind van hun missie volgend jaar juni worden teruggetrokken. Berger deed niets aan die toezegging af, maar hij liet de mogelijkheid van een geheel nieuwe missie open.

In het Congres heerst grote weerstand tegen een verlenging van de Amerikaanse militaire betrokkenheid in Bosnië. Het spookbeeld van een militaire missie zonder zogeheten 'exit-strategie', die

eindeloos kan voortduren, sterkt veel Congres-leden in hun afwijzende houding tegenover toekenning van geld voor Amerikaanse troepen in Bosnië.

Berger nam gisteren fel afstand van senatoren en politieke analisten die het akkoord van Dayton al hebben opgegeven. „Als Dayton mislukt zal Bosnië vrijwel zeker terugvallen in een conflict, hetgeen mogelijk leidt tot een uitbreiding van de naar Zuidoost-Europa. Het zou de geloofwaardigheid van de NAVO ondermijnen op een kritiek moment, waarop het bondgenootschap zich voorbereidt op nieuwe leden en nieuwe missies.” Tot zo ver onze correspondent.

□ Als de VS zich volgend jaar juni uit Bosnië terugtrekken, gaan ook de Europeanen weg. Volgens EU-commissaris Hans van den Broek is het mandaat van SFOR gebaseerd op het beginsel „samen uit, samen thuis”. Hij zei te vrezen dat er bij voortijdig vertrek van de Amerikanen onvoldoende grond is voor de Europeanen om alleen te blijven.

□ SFOR-troepen zijn gisteren in de buurt van de Noord-Bosnische stad Doboj door woedende Serviërs bekogeld met stenen en molotov-cocktails toen ze een wegwesperring oprichtten. (Reuters)

'Brussel' treft sancties tegen Bosnisch-Servische dwarsliggers

Van onze correspondent 16-9
BRUSSEL — Momcilo Krajisnik, de Servische vertegenwoordiger in het Bosnisch presidium, krijgt geen visum meer voor een bezoek aan de EU. Hij en nog vier andere hoge Bosnische Servische functionarissen worden zo gestraft voor hun weigering akkoord te gaan met nieuwe wetten voor paspoorten en het staatsburgerschap van Bosnië-Herzegovina.

Daarover had al op 1 augustus overeenstemming moeten zijn. Omdat de Serviërs bleven weigeren tot een akkoord te komen besloten de EU-ministers gisteren tot deze maatregel. „We wilden de individuen die verantwoordelijk zijn voor de blokkade tref-

fen, niet de hele Servische bevolking”, zei Carlos Westendorp, de EU-gezant voor Bosnië, gisteren. Om duidelijk te maken dat het westen wil samenwerken met hen die meewerken aan vrede, besloten de ministers van 'geval tot geval' te bekijken in hoeverre hulp aan Serviërs kan worden hervat. In juli besloot de Europese Commissie de steun aan Republika Srpska te bevriezen, omdat ze vreesde dat die voornamelijk in handen van ex-president Karadžić zou vallen. Nu zal worden gezien of in westelijk deel van Srpska, waar de door het westen gesteunde president Biljana Plavšić regeert, toch projecten kunnen worden gesteund.

'Geen vriend van VS' Felle kritiek van Albright op Kroatië

WASHINGTON/ZAGREB, 16 MEI. De Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, Madeleine Albright, heeft gisteren Kroatië in ongebruikelijk felle termen geheld om de behandeling van de Servische minderheid en het gebrek aan medewerking bij de vervolging van oorlogsmisdadigers.

Juist gisteren werd een nieuw ernstig geval van vervolging van Serviërs in Kroatië bekend.

Albright uitte haar kritiek in een vijftig minuten durend onderhoud met haar Kroatische collega, Mate Granić, in Washington. Granić overhandigde de jarige Albright bij de begroeting een bos bloemen. Maar het gesprek liep al snel uit op een scherpe aanklacht. Albright verweet de Kroaten het „vreselijke geweld” dat wordt gebruikt tegen de Servische minderheid en nalatigheid bij het nakomen van de belofte dat gevluchte Serviërs naar hun woningen mogen terugkeren.

Bovendien blijft Kroatië volgens Albright in gebreke waar het de medewerking met het Haagse VN-tribunaal voor de vervolging van oorlogsmisdadigers betreft. Het tribunaal heeft zeventien Kroaten uit Kroatië en Bosnië in staat van beschuldiging gesteld, maar slechts enkelen van hen zijn uitgeleverd. „Waar is Kordić?”, zo vroeg Albright Granić recht in zijn gezicht, doelend op Dario Kordić, de vroegere Bosnisch-Kroatische commandant die door het Haagse tribunaal wordt gezocht. Granić antwoordde dat Kordić zich in Bosnië bevindt „buiten het bereik van de Kroatische autoriteiten”.

Volgens Nicholas Burns, de woordvoerder van het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken, maakte Albright Granić duidelijk dat de Verenigde Staten Kroatië niet als vriend kunnen zien zolang het zich niet aan zijn beloften houdt. Burns omschreef het gesprek als „het hardste” dat hij onder Albright had bijgewoond. Volgens hem bestempelde

Albright de argumenten van Granić als onvoldoende.

In Zagreb is gisteren een nieuw geval van geweld tegen Kroatische Serviërs bekendgemaakt door de voorzitter van het Kroatische Helsinki Comité, Zvonimir Čičak, en door het parlementslid Milorad Pupovac, zelf een Kroatische Serviër. Ze zeiden dat rond honderd Kroatische Serviërs, die in januari terugkeerden naar de woningen in de stad Hrvatska Kostajnica waaruit ze in 1995 waren verdreven, de afgelopen dagen opnieuw op de vlucht zijn gejaagd. Rond honderdvijftig Kroatische inwoners van Hrvatska Kostajnica — op de grens met Bosnië — zetten een campagne van geweld en dreigementen op touw tegen de teruggekeerde Serviërs. Elf Serviërs werden dinsdag en woensdag aangevallen en mishandeld. Zij en de anderen kregen te horen dat hun huizen in brand zouden worden gestoken als ze niet zouden vertrekken. In dorpen rond de stad werden vijftig huizen van Serviërs in brand gestoken. Uiteindelijk sloegen de Serviërs opnieuw op de vlucht.

Dergelijke haatcampagnes komen in Kroatië overal voor waar gevluchte Serviërs proberen naar hun woningen terug te keren. De bescherming van de teruggekeerde Serviërs door de politie is doorgaans minimaal of ontbreekt geheel. De stemming in Hrvatska Kostajnica was extra geladen door de recente ontdekking van een massagraf bij de stad, met de lichamen van twintig Kroaten die er in 1991 door de Serviërs zijn vermoord. (Reuter, AP, AFP)

Kroatië krijgt opnieuw waarschuwing van de VS

ZAGREB, 21 MEI. Kroatië wordt niet tot Westerse instituten toegelaten als het Servische vluchtelingen niet naar hun woonplaatsen laat terugkeren. Dat heeft gisteren de Amerikaanse ambassadeur in Zagreb, Peter Galbraith, gezegd, in wat wordt gezien als de hardste waarschuwing van de Amerikanen aan het adres van Kroatië tot dusverre.

De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Madeleine Albright, waarschuwde de Kroaten vorige week al dat Kroatië niet als „vriend” kan worden beschouwd zolang het de rechten van de Servische minderheid niet respecteert. Galbraith ging gisteren nog verder. „Kroatië gaat niet verder op het pad van de integratie in Westerse instituten, tenzij alle Serviërs die naar Kroatië willen terugkeren daartoe in staat worden gesteld”, zo zei de ambassadeur. Hij maakte duidelijk dat het daarbij niet alleen gaat om de Kroatische Serviërs die tussen 1991 en 1995 hun toevlucht hebben gezocht in Oost-Slavonië — het door de Serviërs beheerste gebied dat deze zomer onder de soevereiniteit van de Kroatische regering terugkeert — maar ook om de 170.000 Serviërs die in 1995 naar Servië en Bosnië zijn gevlucht.

De meeste vluchtelingen die naar hun woonplaatsen willen terugkeren stuiten op bureaucratische bezwaren. De weinigen die erin slagen toch terug te keren, worden daar vaak al na korte tijd weggepest door hun Kroatische bureaus, doorgaans met geweld en intimidatie waartegen de slachtoffers niet worden beschermd.

„Het is duidelijk dat een staat die niet sterk genoeg is om de veiligheid van zijn eigen mensen te garanderen geen staat is die in aanmerking kan komen voor toelating tot Partnership for Peace, de NAVO of de Europese Unie”, zei Galbraith. Hij voegde daaraan toe dat de Verenigde Staten de vervolging en bestraffing eisen van de Kroaten die vorige week in Hrvatska Kostajnica een groep teruggekeerde Serviërs verdreven. Volgens Galbraith was de campagne tegen de Serviërs niet spontaan, maar georganiseerd. (Reuter, AP)

ZATERDAG 31 MEI 1997

Opvolger van Carl Bildt Westendorp wordt gezant voor Bosnië

Door onze correspondent BIRGIT DONKER

SINTRA, 31 MEI. De Spanjaard Carlos Westendorp is benoemd tot internationale hoge gezant voor Bosnië. Hij volgt de Zweed Carl Bildt op, die heeft aangegeven dat hij na anderhalf jaar zijn taak wil neerleggen.

De benoeming van Westendorp, die op 20 juni van kracht wordt, gebeurde gisteren tijdens een bijeenkomst van de internationale stuurgroep die toeziet op het vredesproces in Bosnië in het Portugese Sintra.

Over de opvolging van Bildt kon slechts met moeite overeenstemming worden bereikt. Gisteren waren er nog twee kandidaten: de Spanjaard Westendorp, voormalig staatssecretaris en nu ambassadeur bij de Verenigde Naties, en de Italiaanse voorzitter van de senaatcommissie buitenlandse zaken, Migone. De laatste werd gesteund door Italië, dat als buurland een belangrijke rol wil spelen in Bosnië.

Tijdens de bijeenkomst gisteren deed de stuurgroep een dringende oproep aan de partijen in Bosnië om het civiele deel van het vredesakkoord van Dayton uit te voeren. „De stuurgroep vindt het onacceptabel dat de autoriteiten in Bosnië niet tegemoet komen aan hun plichten van het vredesakkoord en eist dat ze hun werk versnellen”, aldus de slotverklaring. Geëist wordt onder meer dat de militaire uitgaven drastisch worden vermindert, dat er ambassadeurs worden aangesteld en dat de grens tussen Bosnië en Kroatië wordt geopend. Het niet overdragen van oorlogsmisdadigers aan het Joegoslavië-tribunaal baart „grote zorgen, met name in de Republiek Srpska waar menceer Karadžić nog steeds invloed uitoefent”.

De Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Albright, die dit weekeinde naar Bosnië, Servië en Kroatië reist, zei dat ze als boodschap zou meenemen dat Bosnië in de toekomst alleen hulp krijgt „die meehelpt aan de opbouw van een verenigd land”. Dat lokale autoriteiten die de terugkeer van vluchtelingen hinderen. Het houdt ook in, aldus Albright, dat

steun afhankelijk wordt gemaakt van de medewerking aan het Joegoslavië-tribunaal. Ook de Duitse minister van Buitenlandse Zaken Kinkel drong er op aan dat internationale hulp aan Bosnië afhankelijk wordt van de inspanningen om het vredesproces te activeren. „We willen wel verder helpen, maar we moeten ook zeggen: tot hier en niet verder”, aldus Kinkel.

De hardere opstelling van de stuurgroep lijkt vruchten af te werpen. De drie Bosnische presidenten Izetbegović, Zubak en Krajišnik zijn er gisteren na veel geruzie in geslaagd een federale begroting op te stellen. De Amerikaanse minister Albright had het drietal aan het begin van de bijeenkomst een blauwe Sintra-herdenkingspen voorgelegd en gezegd dat ze hoopte dat nog dezelfde dag overeenstemming werd bereikt. Om half vier hadden zij de gezamenlijk begroting ondertekend. Bildt noemde het ook bemoedigend dat de drie presidenten in Sintra een gezamenlijke toespraak hielden, die werd voorgelezen door Izetbegović. „Een kleine stap voor de mensheid, maar een grote stap voor Bosnië.”

Albright leest leiders Kroatië en Servië de les

ZAGREB/BELGRADO, 2 JUNI. De Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Madeleine Albright heeft dit weekeinde de machthebbers in Zagreb en Belgrado ongenadig de les gelezen — maar zo goed als geen concessies losgekregen.

Albright deigde zaterdag in Zagreb in een gesprek met de Kroatische president Franjo Tudjman met economische en diplomatieke sancties tegen Kroatië als Tudjman zich blijft verzetten tegen de terugkeer van gevluchte Kroatische Serviërs en de uitlevering van oorlogsmisdaden verdachte Kroaten. Tudjman verdedigde zich met het argument dat berichten over de vernieling van huizen van Kroatische Serviërs „overdreven” zijn en dat het „krankzinnig” zou zijn te verwachten dat alle 180.000 uit Kroatië gevluchte Serviërs zouden kunnen terugkeren.

De enige concessie die Tudjman Albright deed was de belofte een brug tussen Brčko — in de Servische Republiek in Bosnië — en Kroatië te heropenen. Die belofte werd gisteren ingelost toen Albright zelf de nieuwe verbinding opende.

Later zaterdag herhaalde Albright haar kritiek op de Kroaten tijdens een bezoek aan het dorp Prevršac, 75 kilometer ten zuidoosten van Zagreb. Ze bezocht er twee terugkeer zijn geterroriseerd, bedreigd en mishandeld door hun Kroatische bureaus. Uiteindelijk werden hun huis en hun bezittingen door de Kroaten in brand gestoken. Staande voor een platgebrand huis las Albright de Kroatische minister van Wederopbouw Jure Radić, die haar vergezelde, als een schooljongen de les. Ze noemde de behandeling van de Serviërs „smakeloos”, „shokkend” en „schandalig”. „De regering vindt dat dit soort dingen normaal zijn. Het is niet normaal. U moest zich schamen”, zei ze. Ze eiste compensatie voor de Serviërs en beschuldigde de plaatselij-

ke politie van laksheid bij de bescherming van de Serviërs.

Later zaterdag reisde Albright door naar Belgrado, waar ze president Milošević van Servië ontmoette. Haar woordvoerder Nicholas Burns omschreef het gesprek later als „het hardste” sinds het begin van haar ministerschap. Ze verweet Milošević nalatigheid bij de uitlevering van oorlogsmisdadigers en de terugkeer van vluchtelingen en het gebrek aan democratie in Servië. Ze verzekerde hem dat van een normalisering van de relaties of een terugkeer van Servië in de internationale gemeenschap geen sprake kan zijn zolang hij niet aan de voorwaarden voldoet. Ze eiste de uitlevering van vijf met name genoemde oorlogsmisdadigers: Radovan Karadžić, de leider van de Bosnische Serviërs, drie Joegoslavische generaals die in 1991 de Kroatische stad Vukovar hebben platgegooid en Željko Ražnjatović, alias Arkan, een beruchte paramilitaire leider.

Milošević gaf echter geen krimp en weigerde elke concessie, zo moest Albright na afloop toegeven. Volgens Nicholas Burns gaf de Servische president „geen enkel teken” en uitte hij „geen enkel woord” dat als aanmoediging zou kunnen worden gezien.

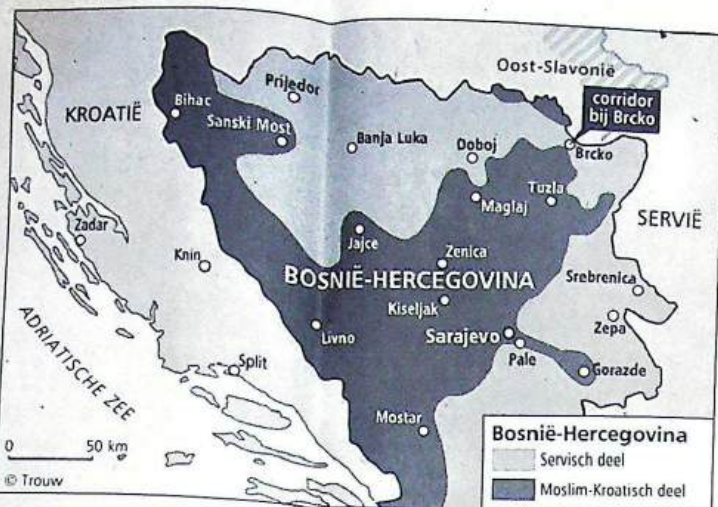
Gisteren bezocht Albright Bosnië. Ze opende de brug in Brčko en reisde door naar Banja Luka voor een gesprek met Biljana Plavšić, de president van de Servische Republiek in Bosnië. Dat gesprek werd gezien als een signaal dat de Amerikanen Plavšić serieus nemen, dit in tegenstelling tot de leiders van de Bosnische Serviërs in Pale, die sterk onder invloed van Karadžić staan en die Plavšić volledig hebben geïsoleerd. „We respecteren Plavšić. We geloven dat zij een verantwoordelijke leider is”, aldus Nicholas Burns. Later gisteren sprak Albright in Sarajevo met de drie co-presidenten van Bosnië, de moslim Izetbegović, de Kroaat Zubak en de Serviër Krajišnik. (Reuter, AFP, AP)

Moslims en Serviërs in Noord-Bosnische stad geen centimeter nader tot elkaar

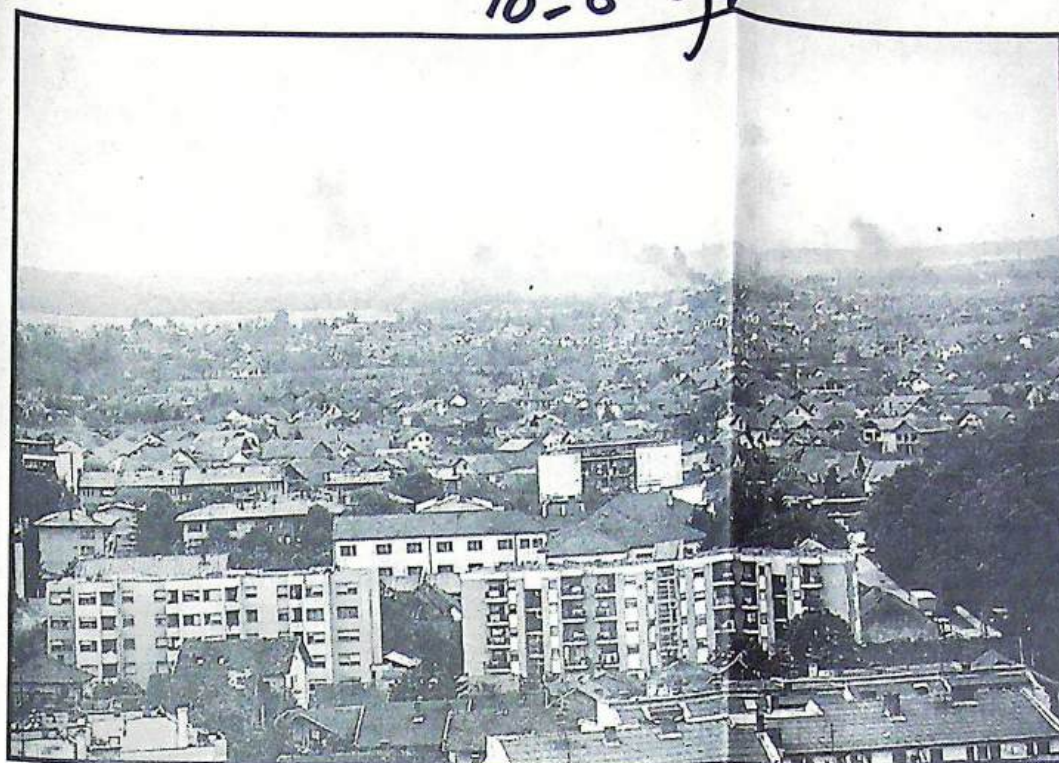
door James Kliphuis

10-6-97

„De oorlog in Bosnie heeft diepe wonden geslagen, en het genezingsproces kost veel tijd,” zegt de Amerikaanse beroepsdiplomaat Bill Farrand in zijn kantoor in de Noord-Bosnische stad Brcko. „In de Verenigde Staten doet de gedachte aan de Burgeroorlog nog altijd pijn. In Europa is de herinnering aan de gruwelen van de tweede wereldoorlog nog vers. We kunnen niet van de partijen in het Bosnische conflict verwachten dat ze zomaar heen stappen over wat er de afgelopen jaren is gebeurd. Hier in Brcko merk je elke dag hoe groot de gevoeligheden over en weer zijn.”

en Kroaten, ik krijg iedereen te spreken die ik wil. Op de een of andere manier druppelt het nieuws door dat ik naar iemand op zoek ben. Ik zie dit werk als een uitdaging.” In Brcko is nog altijd veel politie op straat in de Bosnisch-Servische paarse camouflage-uniformen. Van de creatie van een multi-etnische politiemacht die terugkerende vluchtelingen een gevoel van veiligheid zou moeten geven is geen sprake. Wel lijkt de sfeer minder gespannen dan in februari toen de Serviërs zich in afwachting van de uitspraak van de arbitragecommissie knap nerveus toonden.

De strategisch belangrijke stad Brcko in het noorden van Bosnië, ten tijde van de oorlog. De verschillende bevolkingsgroepen staan hier nog steeds lijnrecht tegenover elkaar. FOTO ABC PRESS

Om het bezit van Brcko is tijdens de oorlog verbitterd gevochten; de Serviërs hebben de verovering van de stad geconsolideerd door etnische zuiveringen. Vroeger bestond de stadsbevolking voor 57 procent uit moslims; nu zijn er in Brcko alleen nog Serviërs over. Voor hen is de stad van strategisch belang omdat ze de enige verbinding vormt tussen het oostelijke en het westelijke deel van de Republika Srpska (de republiek die de Bosnische Serviërs eenzijdig hebben uitgeroepen in Bosnië-Herzegovina).

Brcko werd, omdat de partijen het er niet over eens konden worden, buiten het Dayton-vredesakkoord gehouden. In afwachting van een arbitrageprocedure bleef Brcko onder bestuur van de Bosnische Serviërs. In de stad vervult Farrand (voor wie de pensioengerechtigde leeftijd

niet al te ver meer kan zijn) een dubbelrol. Hij treedt op als plaatsvervanger van Carlos Westendorp (de Hoge vertegenwoordiger van de internationale gemeenschap, verantwoordelijk voor de tenuitvoerlegging van de niet-militaire onderdelen van het Dayton-akkoord). Tegelijkertijd is Farrand belast met het toezicht op de manier waarop de Bosnisch-Servische gemeentebestuurders van Brcko zich kwijten van hun taak in afwachting van een definitieve uitspraak over de status van de stad. De Amerikaan is al een paar weken in functie, maar is buitengewoon voorzichtig in zijn uitspraken. Uit zijn mond valt geen kritiek te horen op het optreden van de Servische autoriteiten. In februari sprak de arbitragecommissie uit dat de Serviërs de stad nog een jaar zouden mogen besturen. Een definitief oordeel zal afhankelijk zijn van de manier waar-

op ze in de tussentijd in Brcko terugkeer van (moslim- en Kroatische) vluchtelingen en bewegingsvrijheid voor de etnische groeperingen mogelijk zouden hebben gemaakt. Voorlopig lijkt daar weinig tot niets van terecht te komen. Moslims laten zich in Brcko wijselijk niet zien. Op 1 mei werden nog twee bussen met Bosnische moslims, die naar de stad waren gekomen voor een ontmoeting met Farrand, met stenen bekogeld. Farrand weigert elke uitspraak over het incident zolang het onderzoek nog niet is afgerond. De 'supervisor' wijst de hier en daar voor zijn functie gehanteerde benaming 'proconsul' af - en hij lijkt ook niet van zins de autoriteiten in Brcko voor de voeten te gaan lopen. „Iedereen die zich op m'n kantoor meldt wordt ontvangen. En ook al functioneren de telefoonverbindingen niet tussen de Serviërs en de Federatie van moslims

Een paar kilometer ten zuiden van de stad ligt de gemeente Brka, waar vele duizenden moslimbewoners van Brcko na de etnische zuiveringen in het begin van de oorlog hun toevlucht hebben gezocht. Op het gemeentehuis toont gemeentesecretaris Adnan Pasalic zich diep ongelukkig met de situatie. „Zonder een multi-etnische politiemacht keert geen moslim terug naar Brcko. We voelen ons daar niet veilig.”

Het gaat niet alleen om de politie; moslims en Kroaten horen in alle bestuursorganen te zijn vertegenwoordigd, zegt hij. „Daar moet meneer Farrand mee aan de gang.” Wat Pasalic ook bitter stemt is de recente beslissing van de OVSE (de Organisatie voor veiligheid en samenwerking in Europa) om bij de plaatselijke verkiezingen van half september het kiesdistrict Brcko te beperken tot het grondgebied van de door de Serviërs

bestuurde stad. De gebieden waar de meeste vluchtelingen wonen vallen daarbuiten.

„De mensen hier - slachtoffers van de etnische zuiveringen van een paar jaar terug - willen meebeslissen over het toekomstige bestuur van hun stad. Maar ze voelen er niets voor om in Brcko te gaan stemmen zolang de Serviërs daar de dienst uitmaken. Of om zich voor terugkeer bij de Servische autoriteiten te gaan melden

voor papieren met stempels van de Republika Srpska. Er wachten hier twintigduizend mensen op terugkeer naar de stad. Een aantal heeft geprobeerd naar hun in de Zone of Separation liggende huizen - vaak ruïnes - terug te gaan. Sommigen voelden zich daar niet veilig; elke avond werden ze uitgescholden door groepjes Serviërs. Die hebben het er niet uitgehouden en zijn dus weer hier.” Toch valt er leven te bespeuren in de

Zone of Separation, het niemandsland aan weerszijden van de voormalige frontlijn tussen Serviërs en moslims waar tijdens de oorlog alles aan flarden is geschoten. Temidden van de ruïnes is een jong gezin - vader, moeder en twee kinderen - bezig het huis waarin ze voor het uitbreken van de oorlog woonden weer bewoonbaar te maken. „Het belangrijkste is dat je een dak boven je hoofd hebt en dat de ergste gaten in de muren zijn

gedicht,” zegt Hasan. Zijn buurman valt hem bij: „Het gaat hier in het grensgebied eigenlijk heel goed.” Hij vertelt dat er zo'n dertig families wonen. „De Servische politie die hier patrouilleert laat ons met rust. Bang zijn we niet, maar we hebben een geweldig probleem: er is geen elektriciteit, dus ook geen radio of televisie, en er is geen water. Er is wel een put, maar dat water kun je niet drinken: we moeten het drinkwater in plastic containers uit Brka meebrengen.” Een blik uit het slaapkamerraam toont waarom de moslims zich temidden van de aan puin geschoten huizen redelijk veilig voelen. Minder dan vijfhonderd meter verderop ligt Camp McGovern waar een grote Amerikaanse SFOR-eenheid is gelegerd met talloze tanks, lichte pantservoertuigen, jeeps en Apache-gevechtshelikopters. Zolang de Amerikanen in Bosnië blijven zijn ze bij incidenten binnen enkele minuten ter plaatse.

Hasan en zijn zoon lijken het geen probleem te vinden dat temidden van de puinhopen nog geen schoolgebouw de deuren heeft geopend. „Maar we moeten wel erg oppassen, het zit hier natuurlijk vol mijnen.” Hasan's buurman licht toe waarom ze hier blijven wonen, ondanks de ontberingen: „Dit is ons land, dit zijn onze huizen, hier zijn we geboren en hier willen we leven. Er is geen medicijn tegen de ziekte waar je als vluchteling aan lijdt, het heimwee naar de andere kant van de grens. We moeten gewoon in onze eigen huizen terug. Daar zijn we vrij.”

4 NRC HANDELSBLAD

Week na cruciaal akkoord Bosnië Serviërs alsnog tegen integratieplan

SARAJEVO, 10 JUNI. De Bosnische Serviërs hebben hun instemming met een belangrijk economisch integratieplan ingetrokken, nog geen week nadat ze zich er - na maanden van moeizaam onderhandelen - mee akkoord hadden verklaard. Het integratieplan is cruciaal voor de wederopbouw van Bosnië en voor het welslagen van een al herhaaldelijk uitgestelde donorconferentie.

Het integratieplan voorziet in de oprichting van een centrale Bosnische bank en een eenheidsmunt. Een week geleden bereikten de Serviërs onder zware druk van de internationale gemeenschap en na maanden van moeizaam overleg een akkoord over het plan. Het akkoord maakte de weg vrij voor de donorconferentie, waarop later deze maand nieuwe gelden voor de wederopbouw van Bosnië moeten worden bijeengebracht.

Gisteren trokken de Serviërs echter hun instemming in, omdat onderdelen van het akkoord strijdig zouden zijn met het akkoord over economische samenwerking dat de Bosnische Serviërs eerder hebben afgesloten met Joegoslavië. Dat zou met name gelden voor de afspraak in het integratieplan over de harmonisatie van de douanetarieven in de beide landsdelen van Bosnië, de Servische Republiek en de moslim-Kroatische federatie.

Het akkoord over economische samenwerking tussen de Servische Republiek en Joegoslavië is door de Bosnische moslims en Kroaten en door de internationale gemeenschap scherp veroordeeld als strijdig met het vredesakkoord van Dayton: omdat de Servische Republiek geen staat is kan ze een dergelijk verdrag niet sluiten, al helemaal niet zonder consultatie of tegen de zin van de moslim-Kroatische federatie en de centrale Bosnische regering. Zelfs in Joegoslavië wordt toegegeven dat het akkoord over samenwerking met de Servische Republiek geen rechtskracht heeft zonder de instemming van het Bosnische parlement - dat die instemming niet heeft gegeven en ook niet zal geven.

De Bosnische Serviërs riskeren door de intrekking van hun instemming met het integratieplan geld van de internationale donorconferentie te verliezen.

van hun deel van Bosnië mis te lopen.

Volgens waarnemers in Sarajevo is Radovan Karadžić, de voormalige leider van de Bosnische Serviërs, de drijvende kracht achter de beslissing, de Servische instemming met het integratieplan alsnog in te trekken. Karadžić zou zowel politieke als economische bezwaren hebben tegen het plan - politieke omdat het plan de Servische Republiek inbedt in Bosnië, economische omdat het plan zijn monopolie op de import en verkoop van sigaretten, benzine en bouwmaterialen in de Servische Republiek bedreigt. Karadžić deelt dat monopolie samen met Momčilo Krajišnik, de co-president van Bosnië die - in strijd met de wet en tegen de zin van Biljana Plavšić, de president van de Servische Republiek - namens de Servische Republiek het integratieakkoord met Joegoslavië heeft on-

'Kroatië is geen fascistisch land'

Vervolg van pagina 1

Fumic vocht als jongen met de partizanen in het noorden van het land, maakte carrière in het Joegoslavische Volksleger en is tegenwoordig voorzitter van de Stichting Anti-fascistische Strijders in Kroatië. Hij krijgt een veel kleiner pensioen dan de voormalige ustasja's. De Kroatische Hoge Raad wees een appèl over de ongelijke behandeling van de hand. 'Partizanen zijn tweederangs burgers geworden', klaagt Fumic.

Vooraf in het Kroatische leger heerst nostalgie naar de tijd van Ante Pavelic. Minister van Defensie Gojko Susak gaat er prat op dat zijn vader een ustasja was; hij werd eens betrap door de televisiecamera's toen hij bij de Sinjska Alka, een jaarlijkse folkloristische manifestatie in het stadje Sinj, de Hitlergroet bracht. In sommige kazernes hangen portretten van Pavelic en sommige rangen worden aangeduid met dezelfde termen als bij de ustasja's.

Een herdenking voor de stichting van de fascistische Kroatische staat werd in 1994 in Split bijgewoond door drie generaals. En in mei werden er bij een militaire parade - naast die van de partizanen - twee vlaggen megedragen van het leger dat aan de kant vocht van de fascistten.

De in Kroatië zeer invloedrijke katholieke kerk steunt Tudjmans verzoeningsdenken stilzwijgend. De Roomse clerus werd in het Kroatië van Pavelic met respect behan-

deld, terwijl ze door de communisten vooral in de decennia na de oorlog fanatiek werd vervolgd. Een Dominicaner priester die in Zagreb een mis opdroeg voor Pavelic kwam er vanaf met een broederlijke vermaning van de kardinaal.

Kroatië is niet het enige land in Europa dat worstelt met zijn oorlogsverleden. Oostenrijk, Frankrijk en in mindere mate ook Nederland kunnen moeilijk verwerken dat een deel van de bevolking collaborerde met de fascistten. De meerderheid van de Kroaten - zowel tijdens de Tweede Wereldoorlog als nu - moet weinig hebben van de ustasja's. Maar Kroatië verschilt van andere landen omdat het neofascisme zich niet beperkt tot extremistische partijtjes.

'Kroatië is geen fascistisch land', schreef het onafhankelijke weekblad *Tjednik* onlangs. 'Maar het is waar dat vandaag de dag niet alleen individuen maar ook sommige politieke en sociale groeperingen extreem-rechtse uitlatingen doen, zowel privé als bij officiële gelegenheden, zonder dat er enige reactie komt van de overheid.'

Begin jaren negentig konden tien- tot twintigduizend Kroatische emigranten terugkeren naar hun vaderland: de oude ustasja's, die waren gevluht aan het einde van de Tweede Wereldoorlog, en hun nakomelingen. Enkel hadden in Canada, Australië of Nieuw-Zeeland hun fortuin gemaakt. 'Zij financierden Tudjmans eerste verkiezingscampagne en veroverden buiten-

sporig veel invloed in zijn partij en later in de staatstop', zegt de hoogleraar politieke filosofie en mensenrechtenactivist Zarko Puhovsky. 'Ze vormen nog altijd een politieke en economische lobby die Tudjman niet kan negeren.'

De ideeën van de oude ustasja's wonnen onvermijdelijk terrein nadat Kroatië in 1991 werd aangevallen door het Joegoslavische Volksleger, dat zich beschouwde als erfgenaam van de partizanen. Bijna zeventigduizend Kroaten, meest burgers, kwamen om het leven.

Tudjmans idee-fixe dat de ustasja's eigenlijk patriotten waren, is de zoveelste poging tot geschiedvervalsing in het voormalige Joegoslavië. De kleine joodse gemeenschap in Kroatië, de veteranen en de Sociaal Democratische Partij protesteerden hevig tegen zijn plan om fascistten en anti-fascisten samen te begraven. De twee partizanen die op het kerkhof van Omis met de ustasja's liggen begraven, werden zonder medeweten van de nabestaanden uit hun graf gelicht.

De rehabilitatie van de ustasja's vormt een obstakel voor de ambities van Kroatië toe te treden tot de Europese Unie en de NAVO, en draagt bij aan het autoritaire klimaat in het land. Een van Tudjmans tegenstanders in de strijd om het presidentschap werd tijdens een verkiezingsbijeenkomst neergeslagen door een kapitein van een elite-eenheid van het leger, die schreeuwde: 'Ik ben een Kroatische ustasja! Lang leve Ante Pavelic!'

Agendapunt vijf: het afzetten van de president

Van onze correspondent
Bart Rijs

PALE

In een hoog in de bergen gelegen hotel springen de leden van het parlement van de Servische Republiek stijf in de houding als aan het begin van de zitting het volkslied krakend uit de luidsprekers klinkt.

Ze zijn haastig bijeengeroepen om te spreken over wat parlementsvoorzitter Dragan Kalinic 'een zeer ernstige constitutionele crisis' noemt.

Dat is een deftige omschrijving van waar het vanmiddag echt om gaat: de machtsstrijd tussen president Biljana Plavsic en haar voorganger Radovan Karadzic.

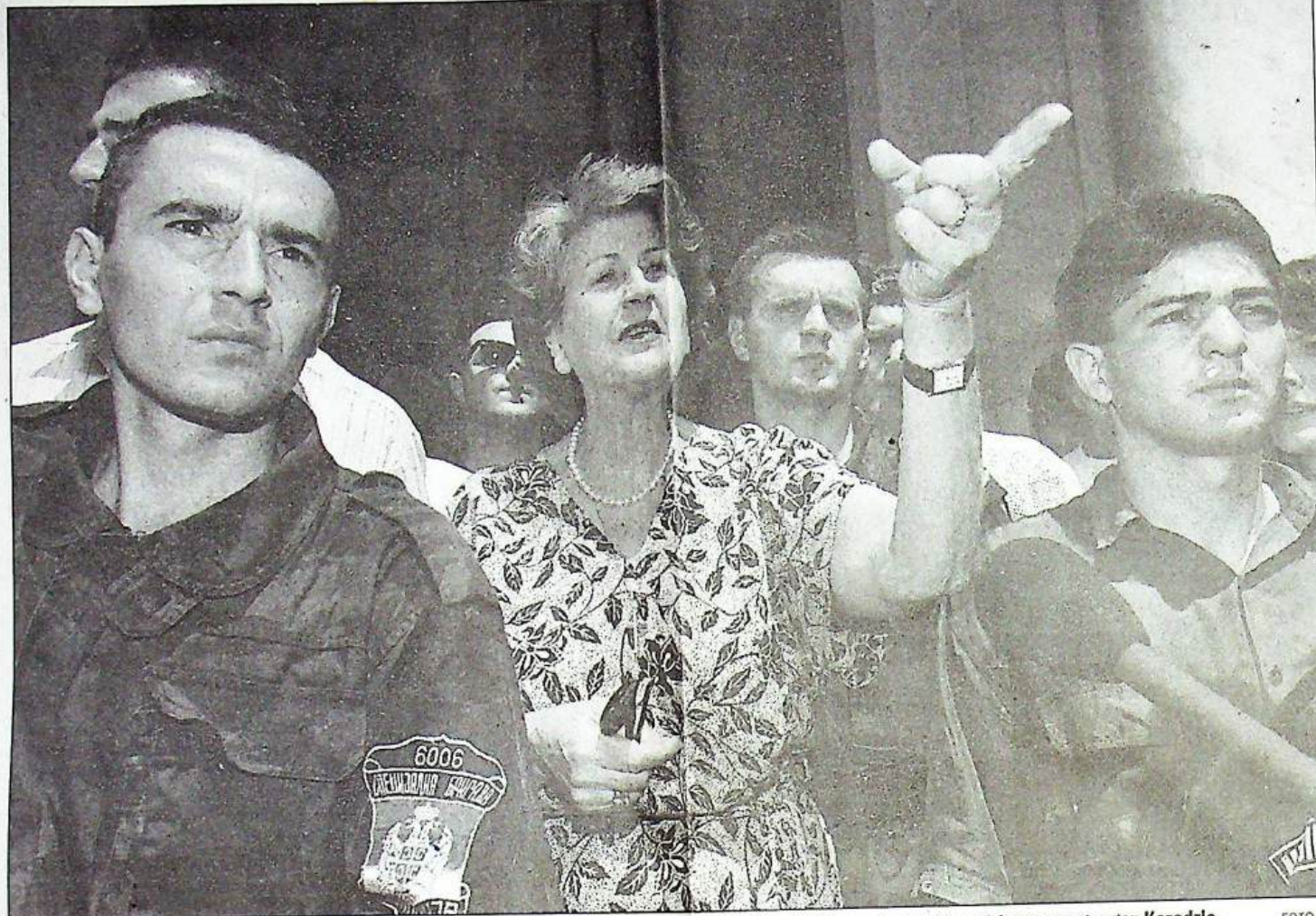
De aanhangers van de laatste hebben een absolute meerderheid in het parlement. Punt 5 op de agenda luidt dan ook: 'Initiatief tot het afzetten van de president'.

Ze hebben het besluit van Plavsic om het parlement te ontbinden en nieuwe verkiezingen uit te schrijven gewoon genegeerd. Maar meer dan een derde van de stoelen is leeg; op één parlementariër na zijn alle leden van de oppositie weggebleven.

En die ene neemt onmiddellijk na de opening het woord, meet de corruptie van Karadzic en zijn helpers nog eens breed uit ('niet anders dan de Corleones in Chicago') veegt zijn papieren bij elkaar en beent de zaal uit.

De man om wie eigenlijk alles gaat is bijna tastbaar aanwezig. Hij woont beneden in Pale, aan de voet van de berg, zwaar bewaakt door zijn politie.

Karadzic, die door het Tribunaal in Den Haag wordt verdacht van oorlogsmisdaden, heeft zich vanwege de internationale druk moeten terugtrekken uit het openbare leven. Maar vanuit Pale runt hij een groot zwarthandelsnetwerk en

De Bosnisch-Servische president Biljana Plavsic spreekt aanhangers toe in Banja Luka. Ze strijdt om de macht met haar voorganger Karadzic.

FOTO AP

dwarsboomt hij de uitvoering van het Vredesakkoord van Dayton.

'Alles is altijd de schuld van Karadzic', sneert Momcilo Krajisnik, het Servische lid in het Bosnische presidium. Net als de andere aanhangers van Karadzic beweert hij dat de president deel uitmaakt van een buitenlands complot om de Ser-

vische Republiek om zeep te helpen.

Maar het parlement is voorlopig machteloos; door de boycot van de oppositie is er geen quorum en moet de procedure om haar af te zetten wachten.

De internationale gemeenschap in Bosnië heeft zich vierkant achter

Plavsic opgesteld en weigert de besluiten van het Servische parlement verder te erkennen. 'Aangezien het parlement is ontbonden, kan iets dat vanmiddag bijeenkomt geen parlement worden genoemd', verklaart Simon Haselock namens de Hoge Commissaris in Sarajevo.

De beschuldigingen van Plavsic over de corruptie van Karadzic en zijn aanhangers hebben een gevoelige snaar geraakt bij de in armoede levende Serviërs.

Zeker in Banja Luka, de grote stad in het westen van de Servische Republiek, die zich voelt achtergesteld door het kleine Pale. 'Die tegenstelling is de essentie van dit

conflict', zegt Jole Petkovic van het onafhankelijke Servische weekblad Ekstra.

Vijfduizend mensen verzamelen zich vrijdag voor Plavsic' residentie in het centrum van Banja Luka om hun steun te betuigen. 'Het spijt me dat het zo ver is gekomen', spreekt de president hen toe.

'Maar de criminaliteit moet worden gestopt. De oorlogsslachtoffers zijn niet gevallen voor een dievenstaat maar voor een staat van eerlijke mensen.' Aanhangers van Plavsic hebben de tv-studio's van Banja Luka en een grote zendmast in de omgeving bezet.

Ze maken sinds kort hun eigen nieuwsprogramma, dat alleen in het westen van de Servische Republiek valt te ontvangen. Alle andere elektronische media zijn nog steeds in handen van Karadzic.

Een speciale politie-eenheid die aan de kant van Plavsic staat, viel donderdag een hotel tegenover haar residentie binnen. In twee kamers bleek de geheime dienst van Karadzic camera's en afliuisterapparatuur te hebben geïnstalleerd, die waren gericht op de vertrekken van de president.

De premier van Servische Republiek, Gojko Klickovic, probeert de ernst van de toestand te bagatelliseren. 'Er bestaat maar één republiek', sust hij. 'Alle instellingen functioneren, alles is normaal. Het is alleen een politieke crisis.'

Ondertussen gaat het constitutionele steekspel tussen Plavsic en de aanhangers van Karadzic door. Het Constitutionele Hof zal zich over het optreden van de president buigen en het naar verwachting veroordelen als ongrondwettelijk.

'In dat geval moet ze de eer aan zichzelf houden en aftreden', vindt Jovan Zametica, de politieke adviseur van Karadzic, die met de grondwet onder zijn arm loopt.

Kroatische oppositie vreest rehabilitatie van fascist

Frjojo Tudjman, die zeker lijkt van heerkiezing als president van Kroatië, heeft een nieuwe kijk op de Kroatische geschiedenis. In de Tweede Wereldoorlog zouden de fascistische ustasja's en de communistische partizanen gevochten hebben voor hetzelfde doel: een onafhankelijke Kroatische staat.

Van onze correspondent
Bart Rijs

MIS

Op een kerkhofje in het zuiden van Kroatië dat uitkijkt op de azuurblauwe Adriatische Zee staat een nieuw grafmonument. Een rechtopstaand massief blok steen suggereert eenheid en kracht. Daaronder, roegedekt door de aarde, rusten ruim honderd soldaten van het fascistische Kroatische leger uit de Tweede Wereldoorlog zij aan zij met twee van hun oude vijanden, de communistische partizanen.

Hun begrafenissen werden bijgewoond door enkele hoge Kroatische ambten, parlementsleden, officieren en katholieke priesters. Op alle doods-kisten lag een Kroatische vlag. De ceremonie paste in de verzoeningspolitiek van de Kroatische

president Tudjman, die de fascistische strijders en de partizanen voorstelt als patriotten die eigenlijk voor hetzelfde doel vochten: een onafhankelijke Kroatische staat.

De nieuwe kijk op de geschiedenis heeft geleid tot een sluipende rehabilitatie van de Kroatische fascistische ustasja's - en hun leider Ante Pavelic, zeggen intellectuelen, oppositiepartijen en oud-partizanen.

In het onafhankelijke Kroatië, dat bestond van 1941 tot 1945, werden joden, Serviërs, zigeuners en anti-fascisten meedogenloos vervolgd. De prominente Kroatische historicus Ivo Banac schat dat er 120 duizend mensen zijn omgekomen in de concentratiekampen van de ustasja's.

De Kroatische president Tudjman vocht zelf aan de kant van de partizanen, maar bekeerde zich naar de gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog tot een vurige Kroatische nationalist. Vorig jaar stelde hij voor Pavelic, die stierf in ballingschap, in Kroatië te begraven. De poging van de fascistische leider om een onafhankelijke staat te creëren, zei Tudjman, 'bevatte posi-

tieve elementen, al moet ook worden erkend dat hij bij de uitvoering van zijn politiek verschrikkelijk fouten heeft gemaakt.'

Het is niet moeilijk om in Kroatië ustasja-symbolen te vinden. De boekhandels verkopen de memoires van Pavelic en zijn portret prijkt in winkels en cafés. De Kroatische munt, de kuna, en het Kroatische wapen, een rood-wit geblokt schild, stammen uit de middeleeuwen maar kregen hun bekendheid doordat ze werden gebruikt door de ustasja's. De vele duizenden straten die waren vernoemd naar partizanen, zijn omgedoopt, en in enkele gevallen getooid met de namen van fascistische functionarissen. In de officiële schrijftaal zijn termen geïntroduceerd die voor het eerst werden gebruikt in het Kroatië van de vroege jaren veertig.

Ivan Fumic bladert door een boek met foto's van monumenten voor het verzet in de Tweede Wereldoorlog. 'Bijna drieduizend zijn er opgeblazen, het merendeel door het leger. Voorzover ik weet, is niemand daarvoor gestraft of zelfs maar ondervraagd.'

Zie verder pagina 5, kolom 3

Spanningen Bosnië door machtsstrijd

BANJA LUKA, 3 JULI. De internationale vredesmacht in Bosnië heeft de patrouilles rond Banja Luka opgevoerd om mogelijk geweld in de machtsstrijd tussen Biljana Plavsic, de president van de Servische Republiek in Bosnië, en haar critici te verhinderen.

Een woordvoerder van de vredesmacht SFOR zei gisteren dat signalen wezen op „een mogelijke bedreiging van de veiligheid” in Banja Luka, bolwerk van Plavsic in Noord-Bosnië. „We hebben onze militaire aanwezigheid versterkt om de veiligheid te garanderen”, zo zei hij.

Plavsic is in een strijd om de macht gewikkeld met de aanhangers van Radovan Karadzic, haar van oorlogsmisdaden beschuldigde voorganger als leider van de Bosnische Serviërs. Karadzic en zijn aanhang - vrijwel de hele bestuurlijke, economische en politieke elite van de Serviërs in Bosnië - verwijten de president 'uitverkoop' van de belangen van de Serviërs door haar samenwerking met de internationale gemeenschap. Bovendien nemen ze haar een campagne tegen corruptie in de top kwalijk.

De leiding van het leger van de Bosnische Serviërs drong gisteren aan op een „wettelijke oplossing” van het conflict „binnen het kader van de politieke instanties”. In een verklaring leek de legerleiding de

kant te kiezen van Plavsic, zonder dat met zoveel woorden te zeggen. De legertop zei na een gesprek met Plavsic in Banja Luka dat het leger „binnen het kader van de wet” blijft en „de bevoegdheden van de president erkent” - een formulering die volgens waarnemers duidt op voorzichtige steun voor Plavsic. De verklaring is van symbolisch belang. Het leger is het afgelopen anderhalf jaar door Karadzic' aanhang drastisch 'uitgekleed'. Het lijdt onder chronisch geldgebrek en demoralisering, en troepenbewegingen worden aan banden gelegd door de regels van Dayton en door de vredesmacht SFOR. De werkelijke macht in de Servische Republiek berust volgens waarnemers bij de grote, goed bewapende en goed betaalde politiemacht van de Bosnische Serviërs, die door Karadzic cum suis is opgebouwd met geld dat hij met zijn monopolie op de import en verkoop van benzine en sigaretten verdient. Plavsic heeft vergeefs getracht dat monopolie te breken.

Een politie-officier die op de hand van Plavsic is zei gisteren dat het ministerie van Binnenlandse Zaken van de Servische Republiek een zuivering onder Plavsic' aanhang in de politie voorbereidt. Plavsic heeft vergeefs getracht de betrokken minister te ontslaan omdat hij haar onderzoek naar corruptie saboteert. (Reuter)

Westen steunt Plavsic tegen kliek van Karadzic

SARAJEVO (Reuter, AP) - Westerse vertegenwoordigers in Bosnië hebben zich achter president Biljana Plavsic geschaard in de strijd tegen de Bosnisch-Servische hardliners onder leiding van haar voorganger Radovan Karadzic.

De internationale gezant voor Bosnië, de Spanjaard Carlos Westendorp, veroordeelde via zijn woordvoerder de totalitaire en propagandistische middelen waarvan de tegenstanders van de president van de Republika Srpska zich bedienen. „Ze zijn bewust de situatie aan het destabiliseren.” Volgens Westendorps zegsman had Plavsic alle recht vorige week het parlement te ontbinden. Het overwegend met getrouwen van Karadzic bevolkte parlement erkent dit besluit niet. De Bosnisch-Servische media zijn volledig in hun handen. Zij schilderen Plavsic af als een verraadster die met behulp van het leger een

staatsgreep aan het voorbereiden is. De missie van de OVSE, de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa, in Bosnië noemde dit verwijt volstrekte onzin. De missie eist dat de president onmiddellijk toegang krijgt tot de Bosnisch-Servische televisie. Volgens haar is door het beperken van de meningsvrijheid sprake van een schending van de vredesakkoorden van Dayton. De OVSE moet in de Republika Srpska verkiezingen organiseren die voor half september zijn uitgeschreven. De machtsstrijd toont dat Karadzic nog steeds de touwtjes in handen heeft in de Republika Srpska. Hij zou zich bovendien met smokkel van sigaretten en wapens verdiepen. Daarmee is een van de bedoelingen van de akkoorden van Dayton niet uitgekomen. Karadzic had al zijn publieke functies moeten neerleggen zodat hij geen rol meer zou spelen in de Bosnisch-Servische politiek.

President Bosnië belooft onderzoek naar corruptie

SARAJEVO, 29 JULI. De Bosnische president, Alija Izetbegovic, gaat een speciale commissie samenstellen die de corruptie in de moslim-Kroatische federatie moet onderzoeken. Aanklagingen voor de corruptie zijn de beschuldiging dat van de hulpgeelden voor de wederopbouw van Bosnië miljoenen dollars worden verduisterd.

De beschuldiging werd geuit door de Britse minister van Buitenlandse Zaken, Robin Cook, die tegen The Sunday Times zei, „zeer bezorgd te zijn dat geldsommen die we in Bosnië hebben gestoken niet zijn besteed aan de doelen waarvoor ze bestemd waren”. Cook voegde daaraan toe de zaak met de Bosnische autoriteiten te zullen opnemen en de mogelijkheid te overwegen van verdere hulpverlening af te zien als de corruptie niet tot staan wordt gebracht. Cook sprak gisteren in Sarajevo met president Izetbegovic.

Izetbegovic zei gisteren dat een onderzoek moet uitwijzen of er inderdaad met hulpgeelden wordt geknoeid. Als dat het geval blijkt te zijn, zullen de schuldigen worden gearresteerd. „Als evenwel de beschuldigingen niet kunnen worden gerechvaardigd, zullen we alle buitenlandse die dergelijke lengens en desinformatie over de Bosnische regering verspreiden zonder meer het land uitzetten”, aldus Izetbegovic. De president zei internationale instanties in Bosnië, zoals de Wereldbank, het bureau van vredescoördinator Carlos Westendorp en de Europese Unie, te hebben uitgenodigd een vertegenwoordiger in de speciale commissie te benoemen. De commissie krijgt het recht elk gewenst document in te zien en elke ambtenaar, op welk niveau ook, ter verantwoording te roepen.

Bosnië-gezant Carlos Westendorp heeft gisteren in New York de Veiligheidsraad gesuggereerd actie te ondernemen tegen Bosnische leiders die zich schuldig maken aan corruptie, door hun buitenlandse bankrekeningen te bevriezen. Zijn opmerkingen lijken vooral te slaan op leiders van de Bosnische Serviërs als Radovan Karadzic, die in de Servische Republiek in opspreek is geraakt door de praktijken van zijn monopoliebedrijven. Westendorp zei wel dat corruptie in Bosnië bij alle drie de partijen - Serviërs, moslims en Kroaten - wordt aangetroffen. (Reuter, AFP)

Voor de oorlog maakte Roel van Duijn lange trektochten door Joegoslavië. Deze weken keert hij terug om te zien wat er over is van het land waarvan hij de taal leerde spreken. In zes afleveringen doet het Amsterdamse gemeenteraadslid verslag van zijn reis, die hij deels per fiets aflegt.

VOORHEEN JOEGOSLAVIË (2)

270497

We zitten op het instituut van de gevreesde en hier, in Zagreb, door de regering bekritiseerde filantroop Soros. Hem staat een 'open maatschappij' voor ogen en daarvoor financiert hij onafhankelijke kranten en onderwijsprojecten. President Tudjman's belangstelling gaat blijkbaar niet in de eerste plaats uit naar een open maatschappij, want hij doet wat hij kan om het instituut te hinderen. Enige tijd geleden liet hij een politie-inval doen en bevond hij de boekhouding niet in orde. Er moest belasting betaald worden. Waar ter wereld moet een filantropische instelling ook nog eens de fiscus begunstigen? Er loopt nu een proces van Soros tegen de staat Kroatië. Die staat zelf is voor Zorica Pavlic geen onderwerp van discussie. Zij is er trots op Kroatische te zijn. Ik gun het haar graag, maar stel haar direct de vraag waarvoor wij deze reis gemaakt hebben: is er verzoening mogelijk tussen de Kroaten en Serviërs? Ondanks de tienduizenden doden die er aan beide zijden gevallen zijn? Ja, zegt zij. De stevige en gezellige pr-medewerkster legt met spleetogjes van genoeg uit dat de vrouwen die in Zagreb bij de gedenkmuur voor de gevallen bidden voor hun omgekomen zonen, ook voor de vijanden bidden. Het gejam van de auto's overstemt de stilte die even valt. Doet Tudjman dan wat hij kan om verzoening te bevorderen? Ja, zegt ze. Binnenkort ontstaan er grensgebieden waar je vrij over heen en weer kunt en ook bepaalde hoeveelheden goederen mag vervoeren. Maar, werp ik tegen, vanoch-

tend nog heb ik in de *Vjesnik* gelezen dat de politieke partijen daar groot bezwaar tegen maken. Zij wimpelt dat weg: het zal lukken. Is het achteraf gezien toch niet verstandig van Tito geweest dat hij zo hamerde op 'broederschap en eenheid'? Nee, antwoordt ze, want dat is een motto dat uit Rusland afkomstig is.

Net op het moment dat ik bij mezelf de neiging bespeur die Tudjman verwijtend 'Joegonostalgie' noemt (het terugverlangen naar Joegoslavië), grijpt de Amerikaan die tegenover Zorica zit in. Wij moeten wel begrijpen dat deze vrouw hier haar eigen opvattingen verkondigt en niet die van het instituut. Wat? Eigen opvattingen? Nu raak ik pas goed geïnteresseerd. Kijk, zegt ze, u weet niet wat er in 1945 in *Bleiburg* gebeurd is. Haar stem wordt zachter en haar ogen wenken me naar haar toe. Maar nu moeten we, gezien de tijd, naar de man met wie we pas na vele vergeefse telefoontjes een afspraak konden maken: Zorko Puhovsky. Ook nu krijgen we hem niet onmiddellijk te spreken; vanuit een belendend vertrek horen we zijn stem in gesprek met de Zweedse ambassadeur. Dagelijks melden zich tientallen mensen bij hem die via zijn instelling, het Kroatische Helsinki Comité, hun rechten als mens alsnog willen afdwingen. Vaak Kroatische Serviërs, die tijdens de oorlog naar Servië gevlucht waren en nu terugkomen. Liever: proberen terug te komen. In een bulletin dat hij ons te lezen geeft, zien we dat hun huizen dan vaak in beslag zijn genomen.

Onlangs probeerde een groep Serviërs met twee bussen hun woonplaats Kostajnica (nabij de grens met Servië) te bereiken. Daar werden zij opgewacht door een opgewonden menigte Kroaten met stokken en stenen. Op hun huizen zagen zij teksten als 'Hier wonen Serviërs', 'Chedo's' (verbastering van Cetnik) en ook bungelden er hier en daar handgranaten boven de deurposten. In de papieren van het Helsinki Comité vinden we meer van dit soort gevallen, waarvan diefstal van de door de gevluchte Serviërs achtergelaten huisraad nog het minst schrijnend is, maar wel het gewoenste. Die dingen gebeuren, geeft Zorica toe, als we terug zijn bij het Soros-instituut. Maar ze gebeuren vaak omdat de Serviërs ongeorganiseerd terugkomen. Ongeorganiseerd! Zoekend naar parallellen in onze eigen geschiedenis denk ik even aan de terugkeer van NSB'ers, na hun internering of vlucht. Maar de vergelijking klopt niet: hier gaat het om mensen die geen politieke keuze hadden gemaakt, maar alleen te boek stonden als zijnde van dezelfde nationaliteit als die vijand. Wie heeft het recht om van hen voetstoots aan te nemen dat zij dezelfde koers aanhingen als de gewapende fanaat Milosevic? Ik moet ook denken aan het kaalscheren van moffenhoeren, een vergelijking die meer opgaat. Ook dat was een vorm van discriminerende eigenrichting, om de opgetaste haat af te reageren. Treedt de Kroatische overheid op tegen uitbarstingen van de volkswoede? Ik zie Zorica zoeken naar een positief antwoord. Maar Puhovsky toont met

een lijst van voorvallen aan, dat overheidsfunctionarissen maar al te vaak juist als aanstichters optraden. Het welbewuste doel is de terugkeer te voorkomen en zo een etnisch zuiver Kroatië te vormen. Van de 400 000 gevluchte Kroatische Serviërs zijn er tot nu maar 680 in geslaagd terug te keren. Het resultaat is dat Kroatië nu voor 95 procent door Kroaten wordt bewoond, terwijl die voor de oorlog 70 procent van de bevolking vormden. Dat alles in de geest van de nieuwe grondwet, die zegt dat Kroatië de staat van de Kroaten is. Is Zorica nu schaakmat gezet? Met dalend stemgeluid vertrouwt zij ons toe dat Puhovsky al in 1971, bij het proces tegen de strijders voor meer economisch zeggenschap voor Kroatië (Cicak en Budusa) de rol van kroongetuide tegen dit populaire tweetal heeft gespeeld. „Hij was een communist.“ Is Puhovsky weerloos tegen deze aanval? Breed lachend geeft hij toe dat hij in de regeringsgezinde pers wel tachtig keer beschuldigd is. „Puhovsky is de lokale afdeling van de Anglo-Franco-Judeo-Liberale samenzwering tegen Kroatië.“ Van zijn vrienden bij de anti-oorlogsbeweging horen we trouwens dat Puhovsky nu goed samenwerkt met Cicak, die eveneens voor het Kroatische Helsinki Comité werkt. En hij is in de jaren tachtig uit de Communistische Partij gezet. Maar nog is Zorica niet verloren. Haar verweer is dat een groot deel van het Kroatische leger (dat in '41-'45 onder commando van de fascist Pavelic stond) door verraad van de Engelsen in 1945 door Tito's

Servische handlangers is afgemaakt. 40 000 'Domobrani' – gewone soldaten – vielen, in strijd met de afspraak in Bleiburg. De Drina zag rood. Dat verklaart, vindt zij, waarom iemand die het voor Serviërs opneemt, niet geliefd is. Bleiburg, 1945. Is verzoening dan toch onmogelijk? We bezoeken een centrum voor psychotrauma's. Aan patiënten geen gebrek. Zij variëren van uiterst rechtse soldaten tot uit Bosnië gevluchte vrouwen die hun geestelijke wonden trachten te genezen. Een soldaat die op straat iedereen aanvloog die hem Servisch of moslim leek te zijn, is hier van die eigenschap verlost, meldt onze psychiater Suzanne Kulovic. Zodat hij nog slechts te kampen heeft met zijn gewone, aan het front opgelopen nachtmerries. Zij geeft ons het adres van een collega in Vukovar, die daar tussen de puinhopen hetzelfde werk doet. De *Vjesnik* meldt vooruitgang in Vukovar: weggevluchte Kroaten keren er terug. Dat laatste is een stapje op weg naar normalisatie. En dat is, benadrukt de ijzige tegen de stroom in roeiende professor Puhovsky, een voorwaarde voor verzoening. „Laten de mensen elkaar eerst nog maar haten, zonder elkaar te doden. Dan volgt hopelijk het stadium dat ze naast elkaar wonen, zonder met elkaar te praten. Tenslotte dan contact, over en weer.“ Hup, wij dus op weg naar Vukovar! Het puin in, van de stad waar het in 1991 allemaal begonnen is. Bloeit daar misschien iets in de ruïnes?

Alleen criminele elite geniet in Srpska

door Dusan Stojanovic (AP)

PALE – Mooie auto's, luxe chalets en een ravissant nachtleven; het gaat de Bosnisch-Servische elite goed in de wetteloze en economisch aan de grond zittende Republika Srpska.

270497

In Pale verrijst een nieuwe woonwijk van kapitale villa's die door de plaatselijke bevolking „ons Beverly Hills“ wordt genoemd. Het geld voor de bouw is verdiend met smokkel, zwarte handel en andere criminele activiteiten. „We bouwen paleizen voor onze farao's“, zegt metselaar Mica Spasic, terwijl hij bezweet aan een enorm chalet werkt voor Momcilo Krajisnik, het Servische lid van het driekoppige Bosnisch-Servische presidium. „De armoedzaaiers verlichten slavenwerk voor de rijken“, zegt Spasic, die na een twaalfurige werkdag 18 gulden krijgt. Daarmee behoort hij nog tot de gelukkigen, want slechts een op de tien Bosnische Serviërs heeft werk. De nieuwe huisgeleer, Krajisnik, is een bondgenoot van Radovan Karadzic. Hij nodigde het Joegoslavië-tribunaal gisteren uit om een onderzoek in te komen stellen tegen zijn voorman. Desnoods kan er dan in Srpska een „eetijk“ proces tegen hem worden gehouden. Beide 'heren' zijn door de Bosnisch-Servische president Biljana Plavsic beschuldigd van smokkel en zwarte handel in hout, alcohol, brandstof en sigaretten. Karadzic is sinds een jaar ambteloos burger – in het vredesakkoord van Dayton staat dat verdachten van oorlogsmisdaden geen leidende functie mogen vervullen in het naoorlogse Bosnië. Maar hij blijft vrijwel immuun voor de beschuldiging van de hoogste gezagsdraagster in de republiek. Karadzic bestiert nog steeds het politieapparaat. Terwijl de elite de avonden doorbrengt in restaurants met traditionele muziek en vrouwen in weinig verhullende kleding, lijken de meeste Bosnische Serviërs te bevesten in hun lot. Veel van de bouwvakkers in Pale zijn Serviërs die meer dan een jaar geleden uit Sarajevo vluchtten toen de stad

onder moslim-Kroatisch bestuur kwam. Leiders als Krajisnik zetten hen aan tot vertrek, omdat samenleven met de moslims „een hel“ zou zijn. Zo'n driehonderd van hen wonen nu in de tot ruïnes verworven skihotels op de berg Jahorina, op 20 kilometer van Pale. De daken lekken en de kamers stinken omdat er zoveel mensen op elkaar wonen. „We leven als ratten“, zegt de 70-jarige Dragica Klacar in hotel Sator. Ze houdt haar dagelijks rantsoen omhoog: een mok bonensoep en twee dikke schijven brood. Er heerst grote armoede. De meeste fabrieken liggen stil, ouderen krijgen geen pensioen, en ambtenaren, artsen en onderwijzers krijgen hun maandsalaris van 100 gulden meestal een halfjaar te laat. Ongeveer eenderde deel van de 900 000 Bosnische Serviërs is nog steeds ontheemd als gevolg van de oorlog. Nu de nood zo hoog is en veel goederen zo schaars, tiert de misdaad welig.

De Bosnisch-Servische republiek heeft slechts een fractie ontvangen van de 3,6 miljard gulden aan buitenlandse hulp die sinds het verdrag van Dayton van 1995 aan Bosnië is gegeven, vooral omdat ze zich niet aan de afspraken houden. Kroatische en moslim-vluchtelingen mogen niet terugkeren, en de Serviërs weigeren verdachten van oorlogsmisdaden als Karadzic uit te leveren aan het Joegoslavië-tribunaal in Den Haag. „We verkopen onze identiteit niet voor een handvol dollars“, zegt premier Gorko Kljickovic. Volgens presidiumlid Krajisnik speelt president Plavsic „een doorzichtig spel. Ze misbruikt de armoede voor eigen politieke doeleinden.“ De bevolking is niet onder de indruk van de confrontatie Plavsic-Karadzic. „Wie er ook wint, wij zijn verdoemd“, zegt Marija Katic, die sigaretten verkoopt in de hoofdstraat van Pale. „We zijn schapen die op de slachtbank wachten.“ Een zwarte Mercedes zoeft langs haar kartonnen tafel. Het opgewaarde stof doet Marija kuchen. „Daar gaat een van die gangsters“, zegt ze.

Bosnisch-Servische leiders baden in weelde en bevolking verhongert

Door Dusan Stojanovic

Pale — Mooie auto's, luxe chalets en een ravissant nachtleven; het gaat de Bosnisch-Servische elite goed in de wetteloze en economisch aan de grond zittende Republika Srpska. In Pale verrijst een nieuwe woonwijk van kapitale villa's die door de plaatselijke bevolking al 'ons Beverly Hills' wordt genoemd. Het geld waarvan de villa's zijn gebouwd is verdiend met smokkel, zwarte handel en andere criminele activiteiten.

„We bouwen piramides voor onze farao's," zegt metselaar Mica Spasic, terwijl hij bezweet aan een enorm chalet voor Momcilo Krajisnik, het Servische lid van het driekoppige Bosnisch-Servische presidium, werkt. „De bedelaars verrichten slavenwerk voor de rijken," zegt Spasic, die na een twaalfurige werkdag 18 gulden krijgt. Daarmee behoort hij nog tot de gelukkigsten, want slechts een op de tien Bosnische Serviërs heeft werk. „Het is nauwelijks genoeg om mijn gezin van de hongerdood te redden," aldus Spasic. De nieuwe huiseigenaar, Krajisnik, is een bondgenoot van de politieke leider van de Bosnische Serviërs in oorlogstijd: Radovan Karadzic. Beide zijn door de Bosnisch-Servische president Biljana Plavsic beschuldigd van smokkel en zwarte handel in hout, alcohol, brandstof en sigaretten.

Karadzic is sinds een jaar ambtelooos burger, want in het vredesakkoord van Dayton staat dat verdachten van oorlogsmisdaden geen leidende functie mogen vervullen in het naoorlogse Bosnië. Maar hij blijkt vrijwel immuun voor de beschuldiging van de hoogste gezagsdraagster in de republiek. Karadzic bestiert achter de schermen nog steeds het politieapparaat en de gewone Serviërs hebben het te druk met hun dagelijkse beslommeringen om iets tegen de corruptie van hun leiders te doen.

Contrast

Terwijl leden van de elite hun avonden doorbrengen in restaurants met traditionele muziek en kleding, lijken de meeste Bosniërs in hun lot. Al de bouwvallen in Pale, even ten oosten van Sarajevo, worden door Serviërs die meer dan een jaar geleden uit Sarajevo

vluchtten omdat de stad als uitvloeisel van het akkoord van Dayton in zijn geheel onder moslim-Kroatisch bestuur kwam. De tienduizenden Servische inwoners van Sarajevo werden tot hun vertrek aangezet door leiders als Krajisnik, die samenleven met de moslims als een hel voorstelden.

Zo'n 300 Servische vluchtelingen wonen nu in de tot ruïnes verworpen ski-hotels op de berg Jahorina, op 20 kilometer ten oosten van Pale. De daken van de hotels lekken, de kamers stinken omdat er zoveel mensen op elkaar leven en de gebouwen zijn vergeven van de muizen. „We leven als ratten, terwijl onze leiders als koningen leven," zegt de 70-jarige vluchteling Dragica Klacar. Ze houdt haar dagelijkse voedselrantsoen omhoog: een mok bonensoep en twee dikke sneeën brood.

De Bosnisch-Servische leiders hebben de helft van Bosnië die zij beheersen grote armoede gebracht. De meeste fabrieken liggen stil, ouderen krijgen geen pensioen en ambtenaren, artsen en onderwijzers krijgen hun maandsalaris van 100 gulden meestal een halfjaar te laat. Ongeveer eenderde deel van de 900.000 Bosnische Serviërs is nog steeds ontheemd als gevolg van de oorlog, die het land heeft verdeeld in

een moslim-Kroatisch deel en een Servisch deel. De vluchtelingen wonen in onderkomens als de hotels op de Jahorina of in de verwoeste huizen waarin moslims woonden die uit het Servische gebied zijn verdreven.

Misdaad

De misdaad tiert welig, mede doordat de nood zo hoog is en de goederen zo schaars zijn. Karadzic' corrupte politie ziet veel door de vingers. De Bosnisch-Servische republiek heeft slechts een fractie ontvangen van de 3,6 miljard gulden aan buitenlandse hulp die sinds het verdrag van Dayton van 1995 aan Bosnië is gegeven, vooral omdat ze zich niet aan de afspraken houden. Kroatische en moslim-vluchtelingen mogen niet terugkeren naar huis de Serviërs weigeren verdachten van oorlogsmisdaden uit te leveren aan het Joegoslavië-tribunaal in Den Haag. „We verkopen onze identiteit niet voor een handvol dollars," zegt de Bosnisch-Servische premier Klikovic.

De bevolking is niet onder de indruk van de confrontatie Plavsic-Karadzic. „Wie er ook wint, wij zijn verdoemd," zegt Marija Katic, die sigaretten en goedkope brandewijn verkoopt in de hoofdstraat van Pale.

Moslims Bosnie na terugkeer weer verjaagd

SARAJEVO, 4 AUG. Dronken Bosnische Kroaten hebben de Bosnische stad Jajce 'etnisch gezuiverd' door honderden moslims, die drie weken geleden naar hun huizen waren teruggekeerd, opnieuw te verjagen.

Gemaskerde Kroaten drongen zaterdag de woningen van de moslims binnen en gaven hun een half uur om hun spullen te pakken. De meeste moslims vertrokken. In enkele gevallen staken de Kroaten huizen van moslims in brand. Daarbij viel één dode, een moslim die in zijn huis was gebleven en die levend verbrandde. Zaterdag sloegen volgens de VN 372 moslims uit Jajce en drie dorpen in de buurt op de vlucht; 85 anderen, die zaterdag nog in hun huizen bleven, vluchtten gisteren alsnog. De Bosnische regering sprak van duizend verdreven moslims. De meeste vluchtelingen vertrokken naar Travnik. Ze willen morgen trachten alsnog naar hun woningen terug te keren.

Uit Jajce, in Centraal-Bosnië, werden aan het begin van de oorlog de Servische inwoners op de vlucht gejaagd. Toen de stad tijdens het conflict tussen de Bosnische Kroaten en de Bosnische moslims in handen van de Kroaten viel, werden ook de moslims verdreven. Voor de oorlog telde Jajce 41.000 inwoners, onder wie 15.000 moslims, 14.400 Kroaten en 8.000 Serviërs. Nu is de stad puur Kroatisch.

Volgens een VN-woordvoerder in Sarajevo heeft de (Kroatische) politie in Jajce niets gedaan om de Kroaten tot de orde te roepen en zelfs aan de verdrijving meege werkt, aldus de woordvoerder. De

internationale vredesmacht SFOR en de VN-politie hebben getracht de moslims te beschermen, maar hun pantserwagens werden met stenen bekogeld en door de Kroaten opgeworpen wegversperrend die door SFOR-soldaten waren weggehaald, werden na hun vertrek heropgericht. De VN-woordvoerder onderstreepte overigens dat SFOR geen politietaken heeft: „SFOR is een militaire en geen politie-strijdmacht. De vredzame

Pagina 4 SANCTIES TEGEN BOSNIË

oplossing van de toestand in Jajce is uiteraard de verantwoordelijkheid van de civiele autoriteiten", aldus de woordvoerder.

Niet alleen in Jajce deden zich problemen voor met vluchtelingen. In Vogošća, een voorstad van Sarajevo, werden veertien Serviërs vijandig bejegend toen ze hun vroegere woningen wilden bezoeken. Vogošća werd vroeger vooral door Serviërs bewoond. In het vredesakkoord van Dayton werd de stad toegewezen aan de moslim-Kroatische federatie. De Serviërs vertrokken begin vorig jaar en hun woningen worden sindsdien bewoond door moslims, vooral moslim-vrouwen, die afkomstig zijn uit Srebrenica.

Ongeveer zeshonderd vrouwen omsingelden het stadhuis van Vogošća en bekogelden het met stenen toen de Serviërs daar spraken met de gemeentelijke autoriteiten. De Serviërs konden pas na uren in veiligheid worden gebracht. (Reuter, AP, AFP)

Westendorp vergroot druk op Bosniërs

Reuter, AP, AFP

SARAJEVO

De Hoge Vertegenwoordiger in Bosnië, de Spanjaard Carlos Westendorp, heeft de internationale gemeenschap de aanbeveling gedaan contacten met Bosnische ambassadeurs op te schorten. Westendorp besloot tot de stap omdat de Moslim-Kroatische Federatie en de Servische Republiek, die samen Bosnië-Herzegovina vormen, er niet in zijn geslaagd voor 1 augustus een aantal kwesties op te lossen.

De Duitse regering heeft het advies zondag als eerste opgevolgd en de 'contacten bevoren', aldus minister van Buitenlandse Zaken Kinkel. 'Zolang de leiders in Bosnië niet bereid zijn een vrede die stand houdt te bereiken door gezamenlijke inspanningen, worden alle internationale inspanningen ondermijnd', aldus het Duitse ministerie.

De NAVO stelde de Bosnische gemeenschappen het ultimatum in mei op een top in Portugal. Serviërs, Kroaten en Moslims dienden voor vrijdag een akkoord te sluiten over de verdeling van de 31 ambassadeursposten, over de opening van drie vliegvelden, over het staatsburgerschap en over paspoorten. Het ultimatum over de vliegvelden is met twee weken verlengd.

Westendorp zei zaterdag dat in zake het staatsburgerschap en de paspoorten wel enige vooruitgang

was geboekt. Als daarover vandaag geen overeenstemming wordt bereikt, zou de internationale gemeenschap alsnog kunnen besluiten de reisdocumenten of paspoorten van verantwoordelijke Bosniërs niet langer te erkennen, zo zei de Hoge Vertegenwoordiger. De Bosnische regering kan het niet eens worden of de twee samenstellende delen, de Republika Srpska en de Moslim-Kroatische federatie, hun eigen documenten mogen uitgeven.

Westendorp heeft niet de bevoegdheid zelf strafmaatregelen af te kondigen. De Contactgroep (de Verenigde Staten, Rusland, Groot-Brittannië, Frankrijk en Duitsland) besprak vrijdag mogelijke sancties.

De Hoge Vertegenwoordiger beschouwt het falen van de Bosnische leiders als een bewijs van hun onwil de Bosnische eenheidsstaat — de pijler onder het Dayton-akkoord — vorm te geven. 'Van nu af aan kunnen geen zaken meer worden gedaan met ambassadeurs die niet het land als geheel vertegenwoordigen', aldus de Spanjaard.

Het was gisteren niet duidelijk wat voor gevolg een boycot van de ambassadeurs op het functioneren van de Bosnische gezantschappen zal hebben. Vooral de posten in Washington en bij de Verenigde Naties in New York worden betwist door alledrie de Bosnische gemeenschappen. De Bosnische Serviërs hebben op het ogenblik geen enkele ambassadeur, terwijl zij getalsmatig recht hebben op tien posten.

De Volkskrant

Kroaten jagen Moslims opnieuw uit dorpen weg

The New York Times
KRUSCICA

Honderden Bosnische Moslims, die in de oorlog waren gevlucht en die kortgeleden naar hun huizen mochten terugkeren, zijn opnieuw verdreven. Waarschijnlijk is daarbij een dode is gevallen. Gisteren werd in het dorp Psenika het verbrande lichaam van een Moslim gevonden.

De afgelopen weken zijn de inwoners van Krusica, die in 1993 door Bosnische Kroaten werden gedwongen te vertrekken, teruggekeerd. Ze ondervonden daarbij tot hun eigen verbazing — en die van de internationale hulpverleners — nauwelijks hinder. Ook in andere dorpen en in de stad Jajce verliep de terugkeer zonder problemen.

Het afgelopen weekende echter zijn de teruggekeerde vluchtelingen opnieuw vertoofd. Dinsdag door Kroatische bonden. De NAVO-voorzitter, Britse militairen in dit gebied, is niet tussenbede gekomen, dit in tegenstelling tot de Amerikaanse troepen elders in het gebied. Die hebben de vluchtelingen bijgestaan bij het opnieuw betrekken van hun huizen.

Volgens het Dayton-akkoord, dat een einde maakte aan de oorlog in Bosnië, behoren de Moslims en de Kroaten samen een deel van het land en de Bosnische Serviërs het andere deel. Tevens is aan vluchtelingen de garantie gegeven dat ze naar huis kunnen, zodat de toestand in het land zou kunnen worden gestabiliseerd. In de praktijk echter duerden in veel gebieden de conflicten tussen Moslims en Kroaten voort.

De impasse die de Moslims werd teruggelaten te gaan naar hun dorpen, werd door Kroaten worden ongeveer twee weken geleden hervat.

'Kroatische politici in Bosnië willen hun macht tonen'

De Verenigde Naties tasten in het duister, zowel voor wat betreft de plooslinge toestemming die Moslims kregen om terug te gaan, als de intrekking ervan. Gezegd werd dat de leiders van de Bosnische Kroaten waarschijnlijk hebben willen duidelijk maken dat er rekening met hen moet worden gehouden en dat voorzichtigheid geboden is. 'De Kroatische politici kunnen meewerken aan het uitvoeren van de vreedzaamheidsakkoord, maar ze kunnen die ook frustreren', aldus een VN-woordvoerder.

Volgens de VN hebben de Kroatische leiders opgeroepen de weg naar de Moslimdorpen te blokkeren. De Moslims die naar Krusica waren teruggekeerd waren zaterdag al opgeschrikt door geruchten dat er iets zou gaan gebeuren. Bovendien zagen ze dat in een dorp aan de andere kant van de vallei een schuur in brand vloog. Dat was za-

terdagavond. Zondagmorgen arriveerden er bussen in het dorp, die werden begeleid door politieauto's met zwaailichten.

Daarna kwamen er auto's vol twaalf mannelijke mannen het dorp binnen en werden de Moslims door de Kroatische agenten aangespoord in de bussen te stappen. De politie wordt in Bosnië beschouwd als werktuig van de politie.

De Moslims in Krusica waren totaal onthutst door de gebeurtenissen. 'Nog maar twee avonden geleden zelden de Kroatische politie op de televisie dat we hier naar toe konden', zei Suljo Saric, 'en we hebben alle papieren die nodig zijn'. De Moslims waren verdeeld over wat hen te doen stond. 'We kunnen niet blijven', zei de één. 'Dat moeten we wel. We moeten het dorp houden', zei een ander.

Saric bracht het groepje Moslims naar de Britse soldaten die zaterdag naar Krusica waren gestuurd. De NAVO heeft als gedragslijn dat de soldaten geen bescherming mogen bieden aan vluchtelingen die naar hun dorpen terugkeren. Dat is een taak van de politie, vindt de NAVO. De Amerikanen in de buurt van Brcko hebben echter wel degelijk bescherming geboden aan vluchtelingen.

De Britse sergeant die de twintig soldaten bij Krusica commandeerde, werd heen en weer geslingerd tussen de beleidslijn van de NAVO en de noodzaak weerloze vluchtelingen bij te staan. Hij zei dat zijn mannen voortop in het dorp zouden blijven en dat er geen burgers zouden worden bedreigd zo lang zij er waren. Die vage toezegging was kennelijk voldoende voor Saric en de anderen. Ze stuurden de bussen hen kwamen halen weer weg. 'Mensen het eind van de dag waren laatste Moslims van gedachte anders en vertrokken ze.'

Een door nationalisme verziekt land

door ANDREW GUMBEL

SANSKI MOST - Op een stille weg die de twee delen van Bosnië, de Republiek Srpska en de Moslim-Kroatische Federatie, met elkaar verbindt, zit een stel van tegen de zestig in een aftandse witte Volkswagen. De vrouw is hierheen komen rijden vanuit Sanski Most in de federatie, de man heeft de bus genomen in Prijedor aan de Servische kant.

Zo zitten ze eens in de veertien dagen langs de kant van de weg, want vaker kunnen ze elkaar niet zien. Zij heeft vers gebakken taartjes meegenomen. Hij zinspeelt gekscherend op een vluggerij in de bosjes. Maar anders dan je misschien zou denken, zijn het geen laatbloeiers in de liefde die elkaar net hebben gevonden.

Ze zijn al 32 getrouwd. Maar zij is een Kroatische en hij een Serviër, een verschil dat vroeger nooit wat uitmaakte maar dat nu hun leven verwoest.

Ze willen hun naam liever niet in de krant, maar ze willen wel praten over hun vroegere leven in Sarajevo, waar ze allebei als ingenieur werkten, twee flats bezaten en een buitenhuisje in de buurt van Sanski Most.

Toen brak de oorlog uit, en na twee jaar liepen de etnische spanningen zo hoog op dat ze de stad uit vluchtten. Maar toen werd

Sanski Most door het Bosnische regeringsleger ingenomen. Hun huis werd verwoest en het werd hun duidelijk gemaakt dat hij als Serviër niet kon blijven.

Dus stak hij de frontlinie over en begon een nieuw leven in Kozarac, een voormalig Moslimdorp in de buurt van Prijedor, dat de Serviërs met de grond gelijk hadden gemaakt en waar de hele bevolking was uitgemoord.

Ze zijn alles kwijtgeraakt, hun huizen, hun geld en elkaar, en leven als vluchtelingen in wat ooit hun eigen land was. Dat ze anderhalf jaar na de ondertekening van het vredesakkoord van Dayton nog steeds niet zijn herenigd en daar ook niet meer op rekenen, is een teken van de uitzichtsloze situatie waarin Bosnië verkeert.

De economie is ingestort en stemming is zo verziekt door het nationalisme dat de meeste mensen die de kans hadden, het land allang hebben verlaten. Van de oude middenklasse is weinig meer over, en voor jonge mensen met een goede opleiding is er geen toekomst. Die zoeken dan ook massaal asiel in het buitenland: bij de diverse ambassades in Bosnië liggen 20.000 aanvragen.

"Wat heeft de oorlog opgeleverd? Goed, we hebben nu een eigen land, een eigen grondwet en eigen regeringsinstanties. Maar straks hebben we geen men-

sen meer," zegt de filosoof Miodrag Zivanovic, leider van de anti-nationalistische Liberale Partij in Banja Luka, in het Servische deel van Bosnië.

Je zou verwachten dat de gewone mensen wel inzien hoe erbarmelijk hun land eraan toe is en zich afkeren van de nationalistische politiek die hun leven kapot heeft gemaakt. Maar nationalisme is geen rationele ideologie, en elke nieuwe tegenslag sterkt de nationalist, of het nu Serviërs, Kroaten of Moslims zijn, in de

overtuiging dat alle problemen de schuld zijn van de andere twee bevolkingsgroepen.

"Fanatici kun je niet tot inkeer brengen omdat ze toevallig arm zijn. Ze sterven liever voor hun land dan voor een stukje brood," zegt Dragan Veselinov, een politicus uit de Servische provincie Vojvodina. "Nationalisme is een overtuiging van fanatici, en die laten zich niet kopen."

Hij heeft het over Servië, dat in de greep is van dezelfde neerwaartse spiraal van economische ellende en politieke onderdrukking, maar het werkt precies hetzelfde als in Bosnië. Je kunt zelfs een stap verder gaan en zeggen dat het nationalisme op de Balkan één grote oplichterstruc is: de leiders maken hun onderdanen wijs dat ze offers moeten brengen voor hun land en buiten hen nog verder uit door smokkelnetwerken en andere criminele organisaties op te zetten.

De maffiapraktijken in Servië en Bosnië hebben epidemische vormen aangenomen. Van een normale economie is geen sprake meer, en de handel in noodzakelijke goederen als benzine, levensmiddelen en bouwmaterialen is in handen van een handjevol hoge politici die buiten het officiële staatsstelsel om hun zaken vullen.

In Servië zijn de voornaamste economische belangen in handen

van een twintigtal families, die zelfs een deel van de belastingen en invoerrechten achterover weten te drukken.

En in Bosnië, waar sluikhandel niet mogelijk is zonder samenwerking tussen de verschillende nationale groepen, wordt een bizar dubbelspel gespeeld door Servische, Kroatische en Moslim-politici, die elkaar overdag voor rotte vis uitschelden maar 's avonds broederlijk zaken doen.

"Als het donker is, houden ze op met hun nationalistisch geraaskal en worden het gewone mensen. Het zijn net vampiers," zegt Zivanovic.

Buitenlandse diplomaten zien deze onorthodoxe economische samenwerking als een eerste stap in de richting van normalisering van de betrekkingen tussen de etnisch gezuiverde Bosnische mini-staatjes.

Maar de gewone mensen durven nog steeds de grenzen niet over te steken tenzij ze niet anders kunnen. Dat is ook niet ongevaarlijk, maar de risico's worden schromelijk overdreven door de televisiestations, die spreekbuis zijn van de respectievelijke regeringen.

En zolang de informatievoorziening streng door de louches leiders wordt gecontroleerd, is er weinig kans dat de bevolking in de gaten krijgt hoe de vork werkelijk in de steel zit.

ADVERTENTIE

Zondag jl. in
Met Het Oog Op Morgen

Democratisering aan de Donau;
Roemenië na de revolutie van 1989

Een land op weg richting vrije-markteconomie en een pluriform politiek bestel.

198 pag.; geill.; isbn 6473 332 5; f27,90. Via de boekhandel of bij de uitgever:

 Instituut voor Publiek en Politiek

Bestellen: 020 521 76 00

500497

van een twintigtal families, die zelfs een deel van de belastingen en invoerrechten achterover weten te drukken.

En in Bosnië, waar sluikhandel niet mogelijk is zonder samenwerking tussen de verschillende nationale groepen, wordt een bizar dubbelspel gespeeld door Servische, Kroatische en Moslim-politici, die elkaar overdag voor rotte vis uitschelden maar 's avonds broederlijk zaken doen.

"Als het donker is, houden ze op met hun nationalistisch geraaskal en worden het gewone mensen. Het zijn net vampiers," zegt Zivanovic.

Buitenlandse diplomaten zien deze onorthodoxe economische samenwerking als een eerste stap in de richting van normalisering van de betrekkingen tussen de etnisch gezuiverde Bosnische mini-staatjes.

Maar de gewone mensen durven nog steeds de grenzen niet over te steken tenzij ze niet anders kunnen. Dat is ook niet ongevaarlijk, maar de risico's worden schromelijk overdreven door de televisiestations, die spreekbuis zijn van de respectievelijke regeringen.

En zolang de informatievoorziening streng door de louches leiders wordt gecontroleerd, is er weinig kans dat de bevolking in de gaten krijgt hoe de vork werkelijk in de steel zit.

Politie Jajce hielp Moslims verjagen

De Amerikanen volgden gisteren evenwel de aanbeveling op van Westendorp om alle betrekkingen met de diplomatieke vertegenwoordigers van Bosnië te beëindigen, totdat de drie partijen in Sarajevo het onderling eens zijn geworden over een in Dayton afgesproken verdeling van de ambassadeposten over Moslims, Kroaten en Serviërs. Zaterdag al brak Duitsland de contacten met de Bosnische gezant in Bonn af.

Een aantal Europese landen, waaronder Groot-Brittannië, Frankrijk en Nederland, volgde dat voorbeeld eveneens gisteren. Westendorp beschuldigde gisteren in een brief aan het Bosnische presidentschap de uit Kroatische Jajce van medeplichtigheid aan het verdrijven van meer dan vijftienduizend Moslims uit de streek.

De Moslims waren drie weken geleden teruggekeerd naar hun oorspronkelijke huizen in en rond Jajce. Dit weekend in en rond Jajce door horden dronken Kroaten zodanig bedreigd dat zij opnieuw op de vlucht sloegen. De Spanjaard deed ook zijn best omstratie van enkele honderden vrouwen uit de voormalige Moslim-enchave Srebrenica, die van de hoofdstad Sarajevo. De stenen naar een delegatie van Bosnische Serviërs, die in het gemeentehuis onderhandelde over een terugkeer naar de wijk. Volgens Westendorp was de

betoging 'overduidelijk georganiseerd van buitenaaf.' Het is een schande dat sommigen op die manier spelen met de emoties van de vluchtelingen uit Srebrenica.

Biljana Plavsic heeft gisteren de klik rond Karadzic ervan geheld in de recente aanslagen op de internationale troepenmacht Stor in Bosnië. Ze noemde met name het hoofd van de politie in het Servische Bosnië, Dragan Kijac, en het Servische lid van het Bosnische presidentschap, Monclio Krajisnik.

(AP, Reuters)

hulp aan Serviërs op

BRUSSEL, 10 JULI. De Europese Unie schort de hulp aan de Republiek Srpska — het door Serviërs gecontroleerde deel van Bosnië — op wegens de huidige politieke crisis en het gebrek aan overleg met de andere partijen. De Europese Unie heeft gisteren in Brussel bekend. Een woordvoerder van de Europese commissaris van Buitenlandse Zaken, Hans van den Broek, zei woensdag. De Commissie is uiterst bezorgd over de verslechterende situatie in het land. We vinden het niet verstandig om er nog meer belastinggeld heen te brengen.

EU-ambtenaren zeggen vooral gefrustreerd te zijn door het kenmerkende onvermogen van de regering om twee van 's lands meest gezochte oorlogsmisdadigers — de Bosnisch-Servische leider Radovan Karadzic en de militaire aanvoerder van de Bosnische Serviërs tijdens de burgeroorlog, generaal Ratko Mladic — te arresteren. Beide mannen zijn aangeklaagd wegens volkerenmoord omdat zij worden beschouwd als het brein achter de wredeheden tegen niet-gevangende conflict, maar zijn nog steeds op vrije voeten en hebben hun invloed op het politieke en economische toneel behouden.

„We zijn ervan overtuigd dat de heer Karadzic betrokken is bij de illegale in- en uitvoer van schaarste goederen”, aldus Van den Broek woordvoerder. Louswey van der Laan, „Karadzic heeft de hele economie in zijn greep”.

De Europese Unie is de grootste donor van Bosnië-Herzegovina. Mer EU-fondsen zijn de reparatie en restauratie van ongeveer 12.000 woningen in het land gefinancierd, een operatie die onderdak heeft verschaft aan 50.000 mensen. (AP)

NRC HANDELSBLAD 7

Bosnisch dilemma

HET FEIT DAT Richard Holbrooke optimaal van stal is gehaald, toont de geallieerde onvrede over de voortgang van het vredesproces in Bosnië. De man die anderhalf jaar geleden het akkoord van Dayton afdwong dat de burgeroorlog afsloot, moet nu een definitief einde zien te maken aan het etnisch sectarisme dat Bosnië in drie entiteiten verdeeld houdt. Nog steeds functioneren de pluriform opgezette overheidsorganen niet, nog steeds krijgen vluchtelingen niet de kans naar hun haardsteden terug te keren. De gisteren in een driehoeksoverleg onder leiding van Holbrooke gemaakte afspraak dat de Bosnische Serviërs namens de Bosnische Federatie de eerste ambassadeur in Washington mogen leveren en de opening van een landelijk telefoonnet kunnen op hun best worden gezien als povere stappen naar een nog verafgelegen doel.

De onenigheid over zelfs maar de bezetting van ambassadeposten was kortgeleden de aanleiding voor een soort instant-diplomatieke boycot van Bosnië, onder meer ingesteld door Nederland. De vraag is hoe lang de tactiek van wat de Amerikanen de wortel en de stok noemen bruikbaar blijft, temeer omdat die tactiek voortdurend in drie verschillende richtingen in wisselende intensiteit moet worden aangewend. Uit Holbrooke's uiteenzetting voor de pers blijkt dat althans de Amerikanen de voornaamste dwarsliggers in het regime van de Bosnisch-Servische republiek Pale blijven zoeken. Maar recente incidenten rondom terugkerende vluchtelingen hebben aangetoond dat haat en afkeer in alle geleidingen van de bevolking nog lang niet zijn overwonnen.

JUUST DIE werkelijkheid plaatst de internationale interventie in Bosnië voor een dilemma. Binnen een jaar loopt het mandaat van de vredesmacht SFOR af. Voor die tijd zal het tot een ingrijpende mentaliteitsverandering moeten komen, wil het risico van een hervatting van de burgeroorlog worden vermeden. Maar zolang de etnische leiders hun haat en lengencampagnes ongehinderd kunnen voortzetten en het ontzeten van de voornaamste van oorlogsmisdaden verdachten voortduurt, is het onwaarschijnlijk dat de bevolking tot inkeer komt. Niet minder dan het toebrengen van een psychologische schok van formaat is nodig. De geschiedenis, ook de jongste, kent voorbeelden van de geneeskraftige werking van zo een therapie.

Holbrooke's missie voert hem nu van Sarajevo naar Pale en Belgrado. In de laatste stad zal hij de hulp van de nieuwe Joegoslavische president, Slobodan Milosevic, oproepen om de impasse in Bosnië te doorbreken. Bij de duivel te blicht gaan, kan dat diplomatieke uitstapje wel worden genoemd. De Amerikaanse diplomaat is dit soort confrontaties toevertrouwd, maar desondanks gaat het om het volgen van een doodlopende straat. Zeker Milosevic heeft zich een man getoond die zonnig tactisch bijstuurt zonder zijn doelen uit het oog te verliezen. Anderzijds lijkt zijn meedogenloze opportunisme zelfs zijn vazallen in Pale van hem vreemd te hebben. De bruikbaarheid van de man is alleen al om die reden aan twijfel onderhevig.

DE POLITIEK van de kleine stappen in Bosnië keert zich tegen zichzelf. Het Amerikaanse Congres is toch al niet gecharmeerd van het tangaan van nieuwe verplichtingen in Europa. De weigerachtigheid van de etnische leiders in Bosnië aan een nieuw staatsbestel en een duurzame vrede met te werken dreigt de manoeuvreerruimte van president Clinton in Washington snel in te perken. Een drastische koerswijziging is noodzakelijk, wil straks al het werk niet tevergeefs zijn geweest. Wat gedaan moet worden is bekend en is in de akkoorden van Dayton vastgelegd. Het gaat erom de politieke wil op te brengen om het ook te doen. Holbrooke's missie schiet zo bezien tekort.

Clinton waarschuwt Bosnische Serviërs

WASHINGTON, 16 JULI. De Amerikaanse president, Bill Clinton, heeft de Bosnische Serviërs gewaarschuwd geen vergeldingsmaatregelen te nemen voor het oppakken van van oorlogsmisdaden verdachte personen in hun gebied. Clinton gaf zijn waarschuwing nadat gistermorgen een bom was ontploft bij het huis van een internationale waarnemer van de Organisatie voor Europese Veiligheid en Samenwerking (OVSE) in Banja Luka. Het was de tweede aanslag gericht tegen OVSE-functionarissen binnen enkele dagen. Vanmorgen deed zich een explosie voor bij het kantoor van internationale waarnemers in Prijedor, waarbij lichte schade werd aangericht aan een auto. Daardoor is in Bosnië de vrees aangewakkerd voor meer

aanslagen op buitenlandse functionarissen in Servisch gebied. De aanslagen worden in verband gebracht met de poging tot aanhouding door de internationale vredesmacht SFOR vorige week donderdag van twee van oorlogsmisdaden verdachte Bosnische Serviërs en de veroordeling van Duško Tadić door het internationale Joegoslavië-tribunaal in Den Haag. Bij de poging tot aanhouding werd een van de betrokkenen, ex-politiefchef Simo Drlača van Prijedor, doodgeschoten. De ander is overgebracht naar Den Haag ter berechting door het internationale Joegoslavië-tribunaal.

President Clinton wees erop dat ook de Bosnische Serviërs zich gebonden hebben aan de afspraken van het Dayton-akkoord dat be-

paalt dat personen die verdacht worden van oorlogsmisdaden ter berechting dienen te worden overgedragen. „Ze hebben zich duidelijk niet aan die bepaling gehouden van het Dayton-akkoord. Ze hebben volstrekt niet met ons meegewerkt deze mensen voor te geleiden.“ De woordvoerder van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken, Nicolas Burns, zei dat de Amerikaanse ambassade in Sarajevo in verhoogde staat van waakzaamheid is gebracht. Hij zei te verwachten dat hetzelfde zou gebeuren met de internationale vredesmacht SFOR.

Milan Kovačević, die afgelopen donderdag wegens verdenking van oorlogsmisdaden door de SFOR werd opgepakt en vervolgens naar Den Haag werd overgebracht, is in

een ziekenhuis opgenomen. Daardoor kan hij volgende week nog niet worden voorgeleid voor het internationale tribunaal. Naar verwachting zou Kovačević last hebben van hartklachten, maar het hof wilde geen bijzonderheden geven over zijn toestand.

De Wereldbank en de Europese Unie hebben gisteren in Washington bekendgemaakt dat op 23 en 24 juli in Brussel een donorconferentie over Bosnië zal worden gehouden om een nieuwe impuls te geven aan de wederopbouw van het land. Bosnië onderhandelt inmiddels met het Internationale Monetair Fonds over een nieuwe lening. De EU stelt een akkoord tussen Bosnië en het IMF als eis voor het houden van de donorconferentie. (Reuter, AFP, ANP)

Amerikaanse generaal Klein gaat nu Bosnië onder handen nemen

VUKOVAR - „Hoe hebben jullie hier zoveel stomme mensen bij elkaar gekregen? Hebben jullie daar speciale verkiezingen voor gehouden of zo iets?“

De Amerikaanse diplomaat Jacques Paul Klein (geboren in 1939 in de Elzas) lijkt zo weggelopen uit een cowboyfilm of politie-serie. Hij ziet er in zijn zwartleren jack niet alleen uit als een echte 'tough guy', hij drukt zich ook graag uit in 'one liners'. Bovenstaande opmerking was gericht aan het adres van de Servische leiders in Oost-Slavonië, die heel wat bullebakken gewend waren maar nu toch aardig met hun oren stonden te klapperen. Klein, die nu in Bosnië de vertegenwoordiger van de internationale gemeenschap Carlos Westendorp, gaat bijstaan bij de uitvoering van het akkoord van Dayton, heeft in anderhalf jaar tijd een enorme reputatie opgebouwd.

Hij kwam naar Oost-Slavonië, omdat Washington wilde laten zien dat een VN-missie alleen kon slagen als die geleid werd door een Amerikaan. Klein kreeg de opdracht om Oost-Slavonië, waar Serviërs en Kroaten in 1991 het bloedige startssein gaven voor de oorlog in het voormalig Joegoslavië, vreedzaam te 'reintegreren'. Dat wil zeggen: vrede stichten tussen twee bevolkingsgroepen die elkaars bloed kunnen drinken. Toen Klein in het vroege voorjaar van 1996 naar het gebied kwam trof hij deze laatste Servische enclave op Kroatisch grondgebied aan in een staat van totale anarchie en chaos. Vele tienduizenden vluchtelingen hadden hier hun toevlucht gezocht na eerdere offensieven van de Kroatische regering tegen de opstandige Serviërs. Het gebied werd beheerst door extremisten en privé-milities, waaronder de Tjagers van de gevreesde Arkan (Zeljko Raznatovic) en de Schorpioenen. Deze laatste runden de olievelden van Djeletovci, de enige echte bron van inkomsten in het gebied, als hun eigen benzinepomp.

Klein moest het gebied demilitariseren, verkiezingen houden en het vreedzaam onder Kroatisch gezag brengen. Hij kreeg, onder de naam Unta, een vredesmacht van 5000 militairen onder zich om de klus te klaren: Belgen, Russen, Oekraïeners, Slowaken, Polen, Pakistanen, Jordaniërs, Indonesiërs en een contingent van de Fiji-eilanden.

Tot ieders verbazing verliet de demilitarisatie volgens schema. De Servi-

Vandaag neemt Jacques Paul Klein afscheid van Oost-Slavonië. Tot ieders verbazing is de Amerikaanse generaal erin geslaagd deze laatste Servische enclave in Kroatië te ontwapenen en voorwaarden te scheppen voor een vreedzame reïntegratie van de regio in Kroatië. Vanaf volgende week mag de militair, die gewend is geen blad voor de mond te nemen, zijn tanden bijten in Bosnië, waar de uitvoering van het vredesakkoord allesbehalve vlekkeloos verloopt.

door Renée Postma

sche zware wapens verdwenen in oostelijke richting over de Donau en toen de milities even geen zin leken te hebben om de olievelden te ontruimen was er plotseling een schotwisseling die nooit echt is opgehelderd. De Jordaniërs zijn nou eenmaal erg 'schietsgraag', luide de verontschuldiging van het Unta's hoofdkwartier; er is nooit bekend geworden of er slachtoffers waren. Maar het resultaat was wel dat de gevreesde milities met de staart tussen de benen vertrokken.

Binnen het boekje, of net erbuiten. Voor Klein maakt het niet zo veel uit, als het resultaat er maar naar is. Net als de arrestatie van de van oorlogsmisdaden verdachte Dokmanovic, eind juni dit jaar. Hij was nota bene op weg naar het hoofdkwartier van Klein. Ook hier is de rol van de VN-militairen nooit echt uitgemeten. Feit is alleen dat de arrestatie onder verantwoordelijkheid van de Amerikaan is uitgevoerd en daarmee de eerste aanhouding was waarbij een internationale vredesmacht direct betrokken was.

In Bosnië krijgt Klein als tweede man op het bureau van de hoge vertegenwoordiger van de internationale gemeenschap een ander mandaat. Daar heeft hij geen eigen militairen ter beschikking om oorlogsmisdadigers

aan te houden. Wel is na de arrestatie van Dokmanovic duidelijk dat iedereen die daar wel toe gerechtigd is op Kleins steun kan rekenen.

Inmiddels zijn er na de demilitarisering van Oost-Slavonië ook al verkiezingen gehouden en staat de verjaagde Kroatische bevolking op het punt van terugkeer. Een niet onaanzienlijk succes voor de Amerikaan die iedere stap persoonlijk begeleid heeft en waar nodig keihard met de vuist op tafel heeft geslagen. Want het zijn niet alleen de Serviërs die de scheldkanonnades van Klein over zich heen hebben gekregen, ook de Kroaten hebben moeten ervaren dat er met Klein niet te spotten valt. „Houden jullie je niet aan de afspraak, dan kun je de terugkeer van de Kroaten wel vergeten“, was de omonwonden boodschap richting Zagreb. „Laat je niet gek maken door nationalistische extremisten. Blijf in Oost-Slavonië. Alleen hier heb je kans op een toekomst. Buiten de regio zit niemand op jullie te wachten“, luide zijn keiharde waarschuwing richting Serviërs in het gebied. „Als je niets op je kerfstok hebt kun je hier blijven als gelijke burger. Daar zal ik persoonlijk op toezien“, aldus de Amerikaan. En tot nog toe heeft het gewerkt. De meeste Serviërs zijn nog steeds in Oost-Slavonië.

Kleins reputatie en zijn ervaring kunnen cruciaal zijn om het vredesproces in Bosnië verder te helpen. Hij weet precies hoe de Kroaten vanuit Zagreb opereren en hoe de Serviërs vanuit Belgrado geleid worden. Alleen met moslims heeft hij geen ervaring. Maar hij weet wel dat het vredesproces gebukt gaat onder een veel te groot aantal geleerden die voortdurend hun historische gelijk proberen te halen. Klein laat er zich graag op voorstaan dat hij zelf toevallig ook historicus is en dat de geschiedenis die ze op de Balkan bedrijven wat hem betreft zo de prullebak in kan. „Dat is geen echte geschiedenis. Dat is geschiedenis van horen zeggen, echte feiten kennen ze daar niet.“

Met Klein krijgen de partijen in Bosnië een formidabele tegenspeler tegenover zich die argumenten kan weerleggen, schelden en met de vuist op tafel slaan. Wie met hem meegaat kan op zijn steun rekenen, wie hem tegenwerkt kan voor verrassingen komen te staan. In Oost-Slavonië weten ze dat al. Daar hadden ze hem liever nog een tijdje gehouden.

Westen verliest geduld met ruziënde partijen in Bosnië

SARAJEVO, 5 AUG. Het Westen verliest zijn geduld met de Bosnische partijen. De VS en negen Europese landen — waaronder Frankrijk, Groot-Brittannië en Nederland — hebben besloten net als Duitsland over te gaan tot sancties tegen Bosnië. Ze hebben de diplomatieke contacten met de Bosnische regering bevroren en erkennen de Bosnische ambassadeurs niet langer.

De sancties, aanbevolen door Bosnië-gezant Carlos Westendorp, zijn een reactie op het uitblijven van een akkoord tussen de drie etnische groepen in Bosnië over de benoeming van gemeenschappelijke ambassadeurs, regels voor het Bosnische staatsburgerschap en een Bosnisch paspoort. De internationale gemeenschap had in mei bepaald dat de drie Bosnische partijen het daar uiterlijk op 1 augustus over eens moesten worden. Dat lukte niet. Ook gisteren werden de drie partijen het niet eens. Duitsland besloot zondag al tot sancties over te gaan.

De bevroering van de diplomatieke contacten vormt geen bedre-

ging voor de financiële hulp die de internationale gemeenschap Bosnië geeft voor de wederopbouw. Maar de Bosnische ambassadeurs die de afgelopen jaren zijn benoemd worden niet langer erkend. Het vredesverdrag van Dayton schrijft voor dat de benoemingen van die ambassadeurs moeten worden goedgekeurd door alle drie de partijen in Bosnië; dat is in geen enkel geval gebeurd.

De bevroering van de diplomatieke contacten is maar één van de sancties die Westendorp heeft aanbevolen. Welke de andere zijn is niet bekend: de lijst is geheim.

De internationale gemeenschap gaat onderzoeken wie verantwoordelijk is voor de geweldadige verdrijving van honderden moslims, die de afgelopen weken naar hun woningen in de Centraal-Bosnische stad Jajce en dorpen in de buurt waren teruggekeerd, maar die het afgelopen weekende door dronken Kroaten opnieuw werden verdreven. Wordvoerders van Westendorp en van de Europese Veiligheidsorganisatie OVSE zeiden gisteren dat alle in-

ternationale hulp aan Jajce zal worden geschrapt en dat plaatselijke politici hun functie zullen verliezen als blijkt dat ze betrokken zijn bij de nieuwe gevallen van 'etnische zuivering'. Een VN-woordvoerder zei dat de autoriteiten in Jajce niets hebben gedaan om de intimidatie van de moslims te ver-

hinderen. Eerder al was gezegd dat de politie van Jajce niets deed om de excessen te beëindigen.

De voormalige Amerikaanse Bosnië-bemiddelaar Richard Holbrooke zal op zijn nieuwe missie naar Sarajevo, Belgrado en Zagreb de Joegoslavische president Slobodan Milošević onder druk zetten om zijn medewerking te verkrijgen bij de uitschakeling of uitlevering van Radovan Karadžić, de vroegere leider van de Bosnische Serviërs die achter de schermen nog veel invloed heeft in de Servische Republiek in Bosnië (Reuter, AP, AFP)

Bosnische stad Jajce: moslims mogen terug

SARAJEVO, 6 AUG. Jajce, de door de Bosnische Kroaten beheerste stad in Centraal-Bosnië waar dit weekeinde alle moslims op brute wijze werden verdreven, krijgt een gemengde politiemacht, die moet garanderen dat de terugkeer van moslim-vluchtelingen ongestoord verloopt.

Dat hebben, onder druk van de internationale gemeenschap, de lokale Bosnisch-Kroatische machthebbers beloofd. De commandant van de VN-politie in Bosnië meldde gisteren dat de nieuwe, uit moslims en Kroaten bestaande politiemacht op 30 augustus aan het werk moet gaan. De bestaande politiemacht van Jajce — die is beschuldigd van medewerking aan de nieuwe 'etnische zuivering' van dit weekeinde — wordt ontbonden.

De autoriteiten in Jajce hebben gisteren verzekerd dat alle moslims die tijdens de oorlog uit Jajce en omstreken zijn gevlucht of verdreven, het recht hebben terug te keren.

Het afgelopen weekeinde werden alle moslim-vluchtelingen die de afgelopen maanden weer naar hun woningen in Jajce en omstreken waren teruggekeerd, opnieuw verdreven. Gemaskeerde Kroaten, vaak dronken, gaven de moslims een half uur om te vertrekken. Een aantal huizen van moslims werd in brand gestoken en er viel een dode.

De internationale gemeenschap heeft ontsteld gereageerd. Gisteren sprak de Duitse minister van

Buitenlandse Zaken, Klaus Kinkel, van „een klap in het gezicht“ van het vredesproces in Bosnië. Hij zei dat een bedrag van één miljoen mark aan hulp voor de wederopbouw van Jajce bij wijze van sanctie is geblokkeerd. Volgens de afspraken in het vredesakkoord hebben in Bosnië alleen 'open' gemeenten — gemeenten die vluchtelingen van elke etnische groep toelaten — recht op hulp.

De VN-politiemacht in Bosnië heeft de moslim-autoriteiten van Zenica betrap op het vasthouden van twee Bosnische Serviërs, tegen alle afspraken in. De twee krijgsgevangenen zaten al twee jaar op een geheime locatie in Zenica gevangen. In maart vorig jaar moesten de strijdende partijen al hun krijgsgevangenen hebben vrijgelaten. Op basis van klachten van familieleden van de twee vermoedde de VN-politie dat ze in Zenica werden vastgehouden, maar dit werd door de lokale autoriteiten steeds ontkend en bij aangekondigde bezoeken van de VN-politie aan de gevangenis van Zenica werden ze niet aangetroffen.

Vorige week werden de twee ontdekt bij een niet-aangekondigd bezoek. De plaatselijke autoriteiten kregen tot gisteren de tijd te bewijzen dat ze terecht gevangen zaten. Toen ze dat niet konden, werden de twee Serviërs gisteren uit Zenica opgehaald en in Banja Luka, in het gebied van de Bosnische Serviërs, vrijgelaten. (Reuter, AP)

Pale scheldt Plavšić uit voor 'verrader'

SARAJEVO, 21 AUG. Het kabinet van de Servische Republiek in Bosnië heeft gisteren de president van de Servische Republiek, Biljana Plavšić, uitgemaakt voor 'quisling' en 'collaborateur' in dienst van „buitenlandse bezetters”.

De felle veroordeling kwam na een uitgebreide actie van de internationale vredesmacht SFOR en de VN-politie IPTF, die gisteren een groep politiemannen die trouw zijn aan Radovan Karadžić uit Banja Luka verdreven. Naar het oordeel van Plavšić en SFOR waren die politiemannen, die maandag door de Karadžić-gezinde regering vanuit Pale naar Banja Luka waren gestuurd, van plan Plavšić te arresteren.

Britse en Tsjechische SFOR-soldaten omsingelden gisteren vier politiebureaus en een politie-academie in Banja Luka die sinds maandag in handen waren van Karadžić-getrouwe politiemannen. De VN-politie doorzocht de bureaus en trof er 2.500 illegale wapens aan — ze had drie vrachtwagens nodig om ze weg te brengen. Tevens werd afluisterapparatuur aangetroffen en bandjes van afgeluisterde gesprekken, onder andere van president Plavšić, en bewijsmateriaal over de chantage van rechters van het Constitutionele Hof. Het Hof oordeelde vorige week dat Plavšić de grondwet schond toen ze in juli het parlement naar huis stuurde en vroege verkiezingen uitschreef.

SFOR en de IPTF ondervonden geen weerstand bij de verdrijving van de Karadžić-gezinde politiemannen, wier plaats gisteren direct werd ingenomen door Plavšić-gezinde collega's. Enkele politiechefs weigerden zich over te geven, maar deden dat alsnog vijf minuten voordat een SFOR-ultimatum afliep.

Plavšić, de Amerikaanse Bosnië-gezant Robert Gelbard en de internationale Bosnië-gezant Carlos Westendorp gingen er gisteren van uit dat de actie een coup van de Karadžić-gezinde vleugel tegen Plavšić heeft voorkomen. Zondag was in een actie van SFOR de politie in Banja Luka — voor- en tegenstanders van Plavšić — grotendeels ontwapend. Volgens een niet met name genoemde diplomaat in Banja Luka was Plavšić na zondag „zo goed als onverdedigd” en „in een kritieke toestand”. „Ze kon worden gearresteerd en beschuldigd van schending van de grondwet. Ze smeekte Gelbard om hulp”, aldus de diplomaat. Plavšić zelf zei gisteren tegen aanhangers dat de nu ontwapende politiemannen van Karadžić „bloed wilden vergieten en dat de president van de republiek in de schoenen wilden

schuiven”. Het Karadžić-gezinde kabinet in Pale reageerde met een virulente verklaring op de gebeurtenissen in Banja Luka. Plavšić werd „een quisling van buitenlandse regeringen” genoemd. „De gebeurtenissen kunnen worden beschouwd als een staatsgreep. Sterker nog: dit is een poging tot buitenlandse bezetting met behulp van binnenlandse collaborateurs”, aldus de regering in de op TV-Pale voorgelezen verklaring. Plavšić werd „een renegaat-president” genoemd die moet worden afgezet. De Karadžić-gezinde televisie zelf vergeleek Plavšić met Mussolini.

De leider van het Karadžić-kamp, Momčilo Krajišnik — copresident van Bosnië —, kwam gisteren naar Banja Luka. Hij zei „graag bereid” te zijn tot overleg met Plavšić om „een escalatie van het conflict te voorkomen”. Maar hij beschuldigde haar ook van „flagrante schendingen van de grondwet” door haar benoeming van nieuwe politiechefs in Banja Luka en verweet haar de Servische Republiek „in de anarchie te hebben gestort”. Krajišnik sloot de door Plavšić uitgeschreven vroege verkiezingen „categorisch” uit. (Reuter, AP, AFP)

NAVO: politie Karadžić moet aan banden

SARAJEVO, 9 AUG. De NAVO wil de speciale politiemacht van de Bosnische Serviërs, die van oorlogsmisdaden verdachte leiders als Radovan Karadžić bewaakt, aan banden leggen. Die politiemacht is „een soort pretoriaanse garde”, zo zei gisteren een niet met name genoemde NAVO-woordvoerder in Sarajevo.

De politiemacht is speciaal belast met de bewaking van Bosnische Serviërs die door het Haagse VN-tribunaal in staat van beschuldiging zijn gesteld wegens oorlogsmisdaden. Volgens de NAVO intimideert deze politie critici en tegenstanders van Karadžić.

Gisteren eiste de nieuwe commandant van de NAVO-vredesmacht in Bosnië, generaal Eric Shinseki, van de Bosnische Serviërs dat de speciale politie-eenheden zich als een militaire (in plaats van een civiele) eenheid laten registreren, dat ze zich onderwerpen aan internationale controle (door de VN-politie in Bosnië) en dat ze regels accepteren die in democratische landen voor de politie gelden.

De speciale politie-eenheden — het belangrijkste obstakel dat de aanhouding van mensen als Karadžić in de weg staat — worden betaald door bedrijven die worden gecontroleerd door Karadžić en onttrekken zich volledig aan het gezag van de president van de Servische Republiek in Bosnië, Biljana Plavšić, die in een felle machtsstrijd met haar voorganger is verwikkeld.

De Amerikaanse onderhandelaar Richard Holbrooke heeft gisteren op zijn rondreis door Kroatië, Bosnië en Servië Banja Luka aangedaan, in de Servische Republiek in Bosnië. Hij sprak daar met Plavšić en verzekerde haar van de Amerikaanse steun in de machts-

strijd. Plavšić van haar kant verzekerde Holbrooke dat ze de uitvoering van het vredesakkoord van Dayton steunt en van de Servische Republiek in Bosnië een democratische rechtsstaat wil maken.

Eerder gisteren verweet Holbrooke alle partijen in Bosnië — de Bosnische Serviërs, de Bosnische Kroaten en de moslims — in gebreke te blijven bij de terugkeer van vluchtelingen. Tijdens zijn verblijf in Bosnië heeft Holbrooke, op pad gestuurd om het vredesproces uit het slop te halen, één concreet succes geboekt: de drie Bosnische partijen werden het eindelijk eens over de benoeming van 33 Bosnische ambassadeurs. Op alle andere punten bleven ze het oneens. Zo slaagde Holbrooke er niet in hen ten aanzien van twee andere thema's, een Bosnisch paspoort en de regels voor het staatsburgerschap, op een lijn te brengen.

De speciale Bosnië-gezant, Carlos Westendorp, heeft naar aanleiding van de overeenkomst over de Bosnische ambassadeurs de internationale gemeenschap aanbevolen de sancties tegen Bosnië op te heffen. Die sancties, die bestaan uit de verbreking van de diplomatieke contacten met Bosnië door de Amerikaanse en een aantal Westeuropese regeringen, werden — op aanbeveling van Westendorp — genomen wegens het uitblijven van een akkoord over de ambassadeurs. (Reuter, AFP, AP)

'Aanhang Abdić wordt vervolgd'

Door een onzer redacteurs
ROTTERDAM, 9 AUG. In het Bosnische kanton Una Sana, in het uiterste noordwesten van Bosnië, voert de regerende Partij van Democratische Actie (SDA) van de Bosnische president Alija Izetbegović „een campagne van intimidatie, vervolging en geweld” tegen de mensenrechtenorganisatie Human Rights Watch in een speciaal rapport.

Una Sana is het kanton waarin Bihac ligt, de vroegere enclave waarin de moslim-rebel Fikret Abdić lang de baas is geweest. Abdić heeft tijdens de Bosnische oorlog lang getracht zijn gebied buiten de oorlog te houden door samen te werken met de Bosnische en de Kroatische Serviërs. Hij werd uiteindelijk door het Bosnische regeringsleger uitgeschakeld.

Abdić, die aan het begin van de oorlog lid was van het Bosnische staatspresidium, woont nu in Kroatië.

Volgens Human Rights Watch worden in de steden Bihac, Velika Kladuša (waar Abdić vroeger zijn hoofdkwartier had) en Cazin critici van de SDA „systematisch vervolgd”. De SDA beheerst het bestuur in al zijn aspecten, inclusief de politie. De oppositie heeft geen toegang tot de media en krijgt geen kans campagne te voeren voor de gemeenteraadsverkiezingen van volgende maand. Aanhangers van de oppositie worden uit hun banen gezet, gearresteerd, mishandeld en zelfs gefolterd. Zeker tien van hen zijn van oorlogsmisdaden beschuldigd, zonder — zoals overeengekomen in het vredesakkoord van Dayton — voorafgaand contact met het Haagse VN-tribunaal.

Akkoord in Bosnië over ambassadeurs

SARAJEVO, BELGRADO (Reuter, AFP) — Een Bosnische Serviër als Bosnisch ambassadeur in Washington, een moslim bij de VN en een Kroaat in Tokio. Richard Holbrooke, de Amerikaanse bemiddelaar die het akkoord van Dayton over Bosnië vlot moet trekken, wist gisteren een klein succesje te boeken.

Het driekoppig Bosnisch presidium werd het, in het bijzijn van een zware Amerikaanse delegatie, eindelijk eens over de verdeling van de ambassadeursposten. Ook werd, na urenlang praten, een akkoord bereikt over een nationaal telefoonnet. Voor het overige kon men elkaar niet vinden. Zo stokten de gesprekken over een gezamenlijke munteenheden, omdat het Servische lid van het presidium stond op het gebruik van Servische symbolen op de munt.

Voor de speciale afgevaardigde van de internationale gemeenschap in Bosnië, Carlos Westendorp, was het voorlopig echter voldoende om de VS en de EU te adviseren hun contacten met Bosnië weer te herstellen. Vorige week besloten veel westerse landen, op advies van Westendorp, hun contacten te bevroeren vanwege de almaar onopgeloste ambassadeurskwesitie.

Belhalve Sarajevo deed Holbrooke gisteren ook, op weg naar Belgrado, het noord-Bosnische Banja Luka aan. Daar ontmoette hij Biljana Plavšić, de president van de Bosnisch-Servische Republiek, die in een machtsstrijd is gewikkeld met ex-president Radovan Karadžić, die door het Joegoslavië-tribunaal wordt gezocht als oorlogsmisdadiger.

Holbrooke verzekerde Plavšić van zijn steun en zei later dat Plavšić gewijd is „aan de democratie, de rechtsstaat en Bosnië als een eenheid, bestaande uit twee entiteiten” (moslim-Kroatisch en Servisch, red). „Dit is de essentie van Dayton”.

Belofte Belgrado: Karadžić treedt terug

BELGRADO, 11 AUG. De Amerikaanse Bosnië-bemiddelaar Richard Holbrooke heeft in Belgrado van de Bosnische Serviërs de belofte gekregen dat Radovan Karadžić, oud-leider van de Bosnische Serviërs, „zich uit het openbare leven terugtrekt”. De belofte werd gedaan door Momčilo Krajišnik, het Servische lid van het Bosnische staatspresidium. Hij nam in Belgrado deel aan het overleg van Holbrooke met de Joegoslavische president, Slobodan Milošević.

Karadžić, beschuldigd van oorlogsmisdaden, trad vorig jaar af als president van de Servische Republiek in Bosnië. Achter de schermen zwaait hij echter nog steeds de scepter, tot ongenoegen van de internationale gemeenschap en van Biljana Plavšić, de huidige president van de Servische Republiek in Bosnië die in een verbitterde machtsstrijd is gewikkeld met Karadžić-aanhangers.

Holbrooke maakte duidelijk dat de belofte van Krajišnik hem niet tevreden stelt. „Natuurlijk niet. Er is geen wijziging in ons standpunt: in staat van beschuldiging gestelde oorlogsmisdadigers moeten voor

de rechter worden gebracht. Maar, zo voegde hij daaraan toe, „het is beter dat Karadžić zich niet mengt in openbare zaken dan dat hij zich er wel in mengt”.

Volgens een lid van Holbrooke's delegatie accepteert Washington de belofte van Krajišnik om bloedvergieten bij een aanhouding van Karadžić te voorkomen. Holbrooke gaf Krajišnik geen tijdslijmnet waarbinnen hij de belofte moet waarmaken, maar hij zei wel dat het Amerikaanse geduld „niet eeuwig duurt”. „We bieden de Serviërs een makkelijke uitweg. Als ze die niet accepteren, gebruiken we andere effectieve middelen”, aldus het delegatielid. NAVO-opperbevelhebber Wesley Clark heeft per telefoon aan het overleg tussen Holbrooke, Milošević en Krajišnik deelgenomen. Volgens Holbrooke hebben Milošević en Krajišnik toegegeven dat Karadžić zich schuldig heeft gemaakt aan „flagrante” schendingen van het akkoord over zijn aftreden van vorig jaar. De meeste Europese landen, ook Nederland, hebben inmiddels de diplomatieke relaties met de Bosnische regering hervat. (Reuter, AP, AFP)

Resultaat van missie-Holbrooke Akkoord in Bosnië over ambassadeurs

SARAJEVO, 8 AUG. Onder leiding van Richard Holbrooke, de speciale Amerikaanse gezant in Bosnië, heeft het Bosnische presidium vanochtend in Sarajevo een akkoord bereikt over de verdeling van ambassadeursposten. Een Bosnische Serviër krijgt de felbegeerde post van ambassadeur in de Verenigde Staten.

Ook is overeenstemming bereikt over de integratie van het Bosnische telefoonnet en de vorming van een gezamenlijke militaire commissie. Voor het overige werd men het gisteren nergens over eens. Zo stokten de gesprekken over een gezamenlijke munteenheden omdat het Servische lid van het presidium stond op het gebruik van Servische symbolen op de munt.

Gisteren en vanochtend onderhandelde het driemans-presidium van Bosnië met Holbrooke in de buitenvijlk Lukavica, die wordt gecontroleerd door de Bosnische Serviërs. Het Bosnische presidium bestaat uit een Serviër, een Kroaat en een moslim, maar komt zelden bijeen. Het Servische lid, Momčilo Krajišnik, weigerde de afgelopen drie weken naar Sarajevo te gaan met als argument dat hij vreesde te worden aangehouden omdat hij wellicht op een geheime lijst van oorlogsmisdadigers van het internationale tribunal in Den Haag zou staan. „Iedereen is een obstakel”, zei Holbrooke gisteren. „Maar als ik een ranglijst moet opstellen, staan de Serviërs bovenaan.”

Pagina 7 HOOFDARTIKEL

wordt een moslim ambassadeur bij de Verenigde Naties en gaat Japan naar de Bosnische Kroaten. De moslims krijgen in totaal dertien ambassadeursposten, de Serviërs elf, de Kroaten acht. Een ambassadeur wordt gezamenlijk benoemd door de moslims en de Kroaten. De Duitse diplomaat Gerd Wagner zei dat hij zal adviseren de contacten met Bosnië weer te herstellen.

Vervolg BOSNIE pagina 4

beide rivaliserende eenheden. De actie van de twee politie-eenheden illustreert de steeds bredere kloof tussen de aanhangers van 'hardliner' Karadžić, de voormalige president van de Servische Republiek en nummer één op de lijst van gezochte oorlogsmisdadigers, en de gematigder geachte Plavšić.

Een tweede illustratie van die kloof is het aftreden, zaterdag, van twee vice-premiers van de Servische Republiek in Bosnië, Djurdj Banjac en Ostoja Kremenović. Zij traden af uit protest tegen een uit-

Pagina 5 HET NET SLUIT ZICH

spraak van het Constitutionele Hof van de Servische Republiek, vrijdag, dat Plavšić besluit om het (door Karadžić gecontroleerde) parlement van de Servische Republiek uit te schrijven, in strijd is met de grondwet. Plavšić heeft het besluit van het hof naast zich neergelegd. Algemeen wordt geoordeeld dat het hof wordt gecontroleerd door Karadžić; de voorzitter is ook juridisch adviseur van Karadžić. Een lid van het hof dat aan de kant van Plavšić staat, werd vóór de uitspraak van vrijdag door aanhangers van Karadžić mishandeld. De rechter, een oud-minister van justitie, is met ernstige verwondingen in een ziekenhuis opgenomen. (Reuter, AFP, AP)

Radovan Karadžić raakt steeds verder geïsoleerd in Pale

BANJA LUKA, 18 AUG. De kloof tussen de aanhangers van Biljana Plavšić, president van de Servische Republiek in Bosnië, en die van haar voorganger Radovan Karadžić groeit. Gisteren maakte de internationale vredesmacht SFOR in Banja Luka een eind aan een conflict tussen twee politie-eenheden, waarvan de ene Karadžić en de andere Plavšić trouw is. Verder traden dit weekeinde twee vice-premiers van de Servische Republiek in Bosnië af; zij steunen Plavšić.

De speciale politie-eenheden die Karadžić bewaken, moeten zich vanaf 31 augustus onder controle stellen van SFOR. Daartoe werd vrijdag een akkoord bereikt. The Sunday Times meldde gisteren dat speciale commando-eenheden van SFOR worden getraind voor de arrestatie van Karadžić.

In Banja Luka — bolwerk en regeringszetel van Biljana Plavšić — bezette gisteren een politie-eenheid die Plavšić trouw is, een gebouw dat door een andere politie-eenheid, trouw aan Karadžić, werd gebruikt om de telefoongesprekken van Plavšić af te luisteren. Aanhangers van Karadžić roegen daarop de internationale vredesmacht SFOR toestemming in het gebouw weer in te nemen. Plaats daarvan bezetten Britse soldaten van de SFOR het gebouw. Britten verhoren vandaag politiemannen van

Voor de oorlog maakte Roel van Duijn lange trektochten door Joegoslavië. Deze weken keert hij terug om te zien wat er over is van het land waarvan hij de taal leerde spreken. In zes afleveringen doet het Amsterdamse gemeenteraadslid verslag van zijn reis, die hij liftend en met de tent op de rug aflegt.

VOORHEEN JOEGOSLAVIË (4)

16 nov 97

Ik kan mijn ogen en oren niet geloven. Hier in Kosova leren de jongeren, na de lagere school, alleen nog thuis. Het parlement is democratisch maar illegaal en met behulp van thuis opgestelde stembussen gekozen. De kranten worden niet in kantoren, maar thuis geproduceerd. Hier leeft het grootste deel van de bevolking half buiten de wet. Want de Albanese hebben hun eigen, alternatieve maatschappij.

Een garage die met planken en een schoolbord omgebouwd is tot leslokaal. Dat is nu het gewone leven geworden, sinds zeven jaar, voor onze gastheer. Dr. Skelzen is hoogleraar in de rechten aan de universiteit van Prishtina. Maar deze universiteit wordt door de Servische autoriteiten niet erkend en krijgt geen cent subsidie. Toch heeft ze 17 000 studenten. Skelzen ontvangt zijn studenten thuis of in de garageklas. De studenten betalen 180 DM per jaar en daarop draait het wetenschappelijke leven van dit land en ook het gezin. Het verhoogt niet, maar het kan het zich niet permitteren de drie volwassen dochters Edita, Raza en Miradija zelfstandig te laten wonen. Ze zijn werkloos, zonder enige bron van inkomen. Vooruitzichten hebben ze amper. Hoewel het knappe meiden zijn, zullen ze hier ook niet makkelijk een vriend vinden, want de meeste jongens van hun leeftijd zijn uitgeweken naar het buitenland. Omstreeks 1970 verbleef ik hier een paar we-

ken met veel plezier bij een zigeunerfamilie, in Prizren. Dat kon toen nog zonder dat je je op het politiebureau moest melden. Het is niet het enige wat veranderd is. In 1974 is Kosova door Tito erkend als een autonome provincie van Servië, dat het recht had zijn veto uit te spreken over het beleid van de federale regering zonder het recht te hebben zich af te scheiden.

In die tijd schreef ik nog Kosovo, op z'n Servisch. Nu gebruik ik bewust de Albanese naam, omdat Servië sindsdien elke fatsoenlijke aanspraak op dit land verloren heeft. Toen in 1981 een demonstratie tegen de financiële en economische achterstelling van Kosova met inzet van het leger werd onderdrukt, is de noodtoestand voor dit deel van het voormalige Joegoslavië uitgeroepen. Die is nog steeds van kracht. Dat houdt in dat de Servische politie hier alles kan doen wat haar goeddunkt. Mijn groene geestverwacht Ilyr Hoxha, professor in de chemische technologie aan dezelfde universiteit, is van mening dat de top van de toenmalige communistische partij van Kosova heeft gecollaboreerd met de geleidelijke vermindering van de autonomie van Kosova. Die werd in '89 door Milosevic afgeschaft, nadat hij een massabijeenkomst in Kosova Polje belegd had en waar hij zich ten overstaan van twee miljoen Serviërs tot het nationalisme bekeerde. Het was het begin van een tragedie. Voor Kosova betekende dit het begin van de

rechteloosheid. Het hoger onderwijs in de Albanese taal werd afgeschaft. Alle Albanese medewerkers van radio en televisie werden ontslagen. Van de 170 000 Albanese die in de publieke sector werkzaam waren, werden er 115 000 ontslagen. Albanese soldaten in het leger werden vermoord. Banktegoeden werden aan Albanese niet meer uitbetaald. Toen er gedemonstreerd werd, zijn 52 Albanese op straat doodgeschoten. Foto's met levensbeschrijving van deze mensen troffen we hier aan in een Albanese boek. Berovingen van Albanese zijn aan de orde van de dag. Op een dag meldt de politie zich voor de toonbank van een Albanese winkel, eist 400 DM, dreigt anders de winkel te sluiten en vertrekt. „Een actie“, heet dat. Het is geen belasting, maar „gewoon“ geld ophalen om het Servische politie-apparaat te financieren. Vorige week keerden hier twee bussen met gastarbeiders uit Duitsland terug, laat in de avond. Ze werden opgewacht door een paar (uiteraard Servische) politieagenten, die hen met de wapens in de hand dwongen al het meegebrachte geld – alles bijeen 140 000 DM – af te staan. Dat meldt het onafhankelijke, Albaneestalige weekblad Zeri (Stem). „Wat kun je er tegen doen?“, vraagt onze gastvrouw Bardha. „Dacht je soms dat we naar de politie kunnen gaan of naar een advocaat?“ Dr. Ibrahim Rugova is de president van het niet-erkende land Kosova, tevens de leider van

de Democratische Liga van Kosova (LDK). Een wit gebouwtje in een zijstraat dient als residentie. Mannen in pakken en goedgeklede vrouwen zorgen voor een decor dat elders in Prishtina ontbreekt. De vrouwen zijn georganiseerd in een vrouwenforum, dat zich inzet voor de emancipatie van de traditioneel angstvullig binnen muren gehouden Albanese vrouwen. Rugova zelf is een bescheiden intellectueel. Maar zijn visie is duidelijk. Kosova dient een onafhankelijke staat te worden, met open grenzen naar zowel Servië als naar Albanië. Dat doel moet langs geweldloze weg bereikt worden. Zijn krachtige argument is dat de Albanese de op twee na grootste bevolkingsgroep van het voormalige Joegoslavië vormen. Drie kwart van de Albanese in Kosova is jonger dan achttien en al met al is het Albanese volk zo niet de grootste, dan toch zeker de meest vitale nationale groep op de Balkan. Het gebruik van geweld zou een ramp zonder kansen zijn. Maar hoe realistisch is deze visie, op de korte of zelfs middellange termijn? De Servische regering peinst er niet over en ook de oppositie in Belgrado niet. De Amerikanen voelen er niet voor omdat de onafhankelijkheid van Kosova het wijzigen van de grenzen zou betekenen, iets waar zij begrijpelijk genoeg bang voor zijn. „Een onafhankelijk Kosova zou kalmerend op Macedonië werken“, verklaart Rugova. Maar is dat zo? Albanese zijn meer dan een derde van de bevolking van Macedo-

nië; Skopje is met zijn 300 000 Albanese de grootste Albanese stad ter wereld. Het is, volgens mij, nauwelijks voorstelbaar dat de stichting van een onafhankelijk Kosova de Macedonische Albanese niet zou stimuleren om hun eigen onafhankelijkheidsstreven nog feller te verwoorden. Een Albanese afscheiding van Macedonië zou vervolgens de Bulgaren of de Grieken, nee beiden, op het idee brengen het overige Macedonië voor zich op te eisen. Aangezien een nieuwe oorlog, nu om Macedonië, zeker niet denkbeeldig is, lijkt het me uitgesloten dat de Amerikanen Rugova's eis zullen ondersteunen. Dus zal de LDK beter kunnen kiezen voor het voorstel van de oude Albanese strijder Adem Demaci (die 28 jaar in Servische gevangenschap heeft doorgebracht) om te komen tot een staat Kosova binnen de federatie Joegoslavië, dat dan 'Balkan' zou heten. Het zou dan dezelfde status krijgen als Montenegro nu heeft. Recht daarop heeft Kosova met zijn ruim twee miljoen inwoners meer dan Montenegro, dat 600 000 inwoners telt. In grote lijnen zou dat een herstel van de grondwet van 1974 betekenen; een reusachtige concessie dus voor Milosevic. De Albanese in Kosova zouden hun eigen volksvertegenwoordiging terugkrijgen, met zeggenschap over alle binnenlandse aangelegenheden van Kosova. Zo zou er een einde kunnen komen aan het lijden van de mensen van Kosova.

Leger lijkt kant van Karadžić te kiezen

WENEN / BANJA LUKA, 22 AUG. In de machtsstrijd in de Servische Republiek in Bosnië tussen president Biljana Plavšić en haar voorganger Radovan Karadžić lijkt het leger de kant van de laatste te hebben gekozen. De generale staf zei vandaag in een verklaring dat het leger „de Servische Republiek met alle beschikbare middelen zal verdedigen“ als Plavšić „de staat blijft destabiliseren, ondermijnen en isoleren“ met behulp van „individuen, organen en organisaties die de Servische Republiek willen breken en een eenheidsstaat Bosnië-Herzegovina willen scheppen“. De verklaring — de eerste stellingname van het leger in het conflict — werd verspreid door SRNA, het persbureau van de Bosnische Serviërs dat vast in handen is van het Karadžić-kamp. Plavšić is opperbevelhebber van het leger. Gisteren leek het Karadžić-kamp verder geïsoleerd te raken. Bij Banja Luka mislukte een hergroepering van de Karadžić-ge-trouwe politie die een dag eerder uit de stad was verdreven. Belangrijker nog was de overeenstemming die de Organisatie voor Veilig-

heid en Samenwerking in Europa, de OVSE, in Wenen bereikte over de door Plavšić uitgeschreven vervroegde verkiezingen in de Servische Republiek. Dat alle OVSE-leden, inclusief Rusland, akkoord gingen met Plavšić' initiatief is een tegenslag voor het Karadžić-kamp, dat van vervroegde verkiezingen niets wil weten. De OVSE werd het niet eens over de wijze waarop ze de parlementsverkiezingen gaat begeleiden. Rusland wil niet dat de OVSE de hele organisatie op zich neemt, uit vrees dat de grote bemoeienis van de OVSE het Karadžić-kamp tot een boycot van de verkiezingen zou verleiden. In de Servische Republiek zelf hebben de woensdag door SFOR uit hun burelen in Banja Luka verdreven Karadžić-gezinde politie-mannen getracht op twintig kilometer van de stad een nieuw bolwerk te vestigen. Na enkele uren gaf de politiemacht, onder leiding van de onderminister van Binnenlandse Zaken, de poging op wegens de tegenwerking van de lokale Plavšić-gezinde politie. (Reuter, AP, AFP)

Regering Kroatië biedt joodse volk excuses aan

ZAGREB, 22 AUG. De Kroatische regering heeft zich bij het joodse volk verontschuldigd voor de misdaden die de Kroatische nazi's in de Tweede Wereldoorlog hebben gepleegd. De stap maakt het aanknopen van diplomatieke betrekkingen met Israël mogelijk. Tijdens overleg in Boedapest werden Kroatische en Israelische diplomaten het gisteren eens over de ondertekening, in september, van een akkoord over diplomatieke relaties en samenwerking. Israël heeft Kroatië na 1991, toen het onafhankelijk werd, niet erkend. De relaties tussen beide landen werden belast door het verleden: tussen 1941 en 1945

was Kroatië een fascistische marionettenstaat onder Duitse bescherming, waar het Ustaša-regime naast Serviërs en Roma ook op grote schaal joden uitmoordde. Het nieuwe Kroatische bewind nam naar het oordeel van Israël na 1991 te weinig afstand van dat verleden; president Tudjman bagatelliseerde integendeel de wandaden van het Ustaša-regime. Tudjman heeft het vaak aan de stok met de leiders van de kleine joodse gemeenschap in Kroatië en werd uitgefloten toen hij de opening van het Holocaust-museum in de VS bijwoonde. De Kroatische regering bood gisteren het joodse volk haar ver-

ontschuldigen aan in termen die in dit verband niet eerder zijn gebruikt. „Het nieuwe, vrije en democratische Kroatië veroordeelt integraal de nazi-misdaden van de Holocaust en de genocide op het joodse volk in veel Europese staten, inclusief Kroatië. In naam van het Kroatische volk en de regering bieden we daarom het Israelische volk en de regering onze excuses aan en betuigen we onze spijt voor de misdaden die in de nazi-tijd tegen het joodse volk is gepleegd door het quisling-regime“, aldus een verklaring, uitgegeven door de chef van de Kroatische delegatie in Boedapest, Hrvoje Šarinić, Tudjman's belangrijkste adviseur en

oud-premier. „Fascisme, rassenhaat, xenofobie en antisemitisme zijn afstotelijk en de democratische regering van Kroatië en het volk wijzen die categorisch af.“ (Reuter, AFP) Onze correspondent in Israël voegt hieraan toe: Jossi Sarid, de leider van de Israelische Burgerrechtenpartij, heeft vanmorgen zeer ernstige bezwaren gemaakt tegen een voorgenomen bezoek van president Tudjman aan Israël. „Hij is een anti-semiet“, zei Sarid tijdens een vraaggesprek met radio Israël. „Tudjman heeft gezegd er trots op te zijn dat zijn vrouw geen zigeunerin of jodin is“. [In werkelijkheid heeft Tudjman ge-

zegt „blij te zijn niet met een Servische of jodin te zijn getrouwd“, red.] Bovendien herinnerde Sarid er aan dat Tudjman als historicus boeken heeft geschreven „waarvan het anti-semitisme afdruipt“. Sarid zei dat hij tijdens een bezoek aan Kroatië heeft geweigerd in te gaan op uitnodigingen van het bureau van de president door Tudjman te worden ontvangen. Volgens hem zou het een schande voor de eer van het joodse volk zijn als Tudjman volgens het officiële programma van staatsbezoek een bezoek zou brengen aan Yad Vashem in Jeruzalem, waar de joodse slachtoffers van het fascisme worden herdacht.

In strijd tegen Plavšić Pale weigert toezicht bij verkiezingen

PALE, 27 AUG. Aanhangers van Radovan Karadžić in het Bosnisch-Servische parlement hebben gisteren gezegd dat zij internationaal toezicht bij de gemeenteraadsverkiezingen volgende maand zullen weigeren.

Het is een nieuwe stap van het Karadžić-kamp in de machtsstrijd tegen diens opvolgster, de huidige president van de Servische republiek in Bosnië, Biljana Plavšić. De Bosnisch-Servische parlementsleden zeiden dat ze gestemd hadden om een overeenkomst ongedaan te maken met de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) om toezicht te houden bij de gemeenteraadsverkiezingen op 13 en 14 september in Bosnië.

„Het nationale parlement schrapt de overeenkomst die president Plavšić met de OVSE maakte voor de organisatie van en het toezicht op de gemeenteraadsverkiezingen”, zei parlementsvoorzitter Dragan Kalinić na afloop. Volgens Westerse bemiddelaars had de zitting geen wettelijke basis omdat Plavšić het parlement vorige maand ontbond en om vervroegde algemene verkiezingen vroeg. Zij zien de uitspraak van het parlement ook als een poging de internationale gemeenschap te dwingen onderhandelingen te openen over hoe

In Banja Luka slaat de anti-corruptieboodschap van Biljana Plavšić in de strijd tegen haar rivaal Radovan Karadžić aan. Veel inwoners van de Bosnisch-Servische stad geloven dat zij die strijd zal winnen.

Door onze correspondent PETER TER HORST BANJA LUKA, 27 AUG. De dominanten vallen een voor een in de republiek der Bosnische Serviërs — en op het oog de goede kant op voor Biljana Plavšić. De president die de corrupte Republika Srpska (RS) wil schoonvegen, weet inmiddels de politie van Banja Luka en de plaatselijke journalisten die overliepen van de staatstelevisie SRT aan haar zijde. Wanneer ze hulp nodig heeft in de machtsstrijd met haar rivaal en voorganger Radovan Karadžić schiet de internationale gemeenschap te hulp, met geld of militair machtsvertoon als het moet. Zij is immers de enige

garantie voor uitvoering van het Dayton-akkoord door de Servische republiek in Bosnië. In Banja Luka, de zetel van Plavšić in het westelijk deel van de republiek in Bosnië, heeft het haar veel krediet onder de bevolking opgeleverd. De reguliere balkonscènes van het presidentieel paleis maken haar tot een soort Servische Evita. Ze wordt er toegejuicht door duizenden inwoners die genoeg hebben van de maffia-praktijken van Karadžić en de zinnen, die er in het oosten van Bosnië in Pale domicilie houden. Wie een gemiddeld inkomen van 50 mark in de maand verdient en de verrijking aan de top ziet gelooft in de anti-corruptieboodschap van Plavšić. „De strijd gaat niet tussen Plavšić en Pale, maar tussen de mensen en Pale”, zegt een Plavšić-aanhanger. Waar Pale de indruk maakt van een in zichzelf gekeerd boerdorp, is Banja Luka een levendige provincie stad. De terrassen zitten vol en het is druk in de winkelstraten, alsof de oorlog hier nooit heeft gewoed. De bevolkingsaamenstelling vertelt anders: de re-

Het krediet van Plavšić: een Evita in Banja Luka

geringszetel van de Bosnische Serviërs is vrijwel geheel gezuiverd van moslims en Kroaten. Voor de oorlog was het een gemengde stad, nu zijn alle moskeeën vernietigd. Op het plein voor het presidentieel paleis verrijst een nieuwe Servisch-orthodoxe kerk. Daarover hebben de Serviërs in Banja Luka het niet — wél over de dreigende scheuring in hun republiek, een van de twee delen van het na oorlogse Bosnië. Sinds Plavšić het parlement in Pale ontbond en nieuwe verkiezingen voor 12 oktober aankondigde, zijn de verhoudingen binnen de regering de ultra-nationalistische SDS gepolariseerd. Volgens waarnemers heeft meer dan vijftig procent van de leden de SDS in Banja Luka verlaten om Plavšić te volgen naar haar nieuwe partij, de SNS (Servische Volks Alliantie). Plavšić heeft het SNS-kantoor in het presidentieel gebouw inmiddels gesloten. Toen een groepje oud-partijgenoten vervolgens demonstratief op het plein voor het gebouw vergaderden, werden ze door omstanders met eieren bekogeld. Zeljko Kopanja, hoofdredac-

teur van de grootste onafhankelijke krant in Banja Luka, Nezavisne Novine, is ervan overtuigd dat Plavšić de strijd met de Pale-kliëk gaat winnen. Hij verwacht dat binnen een paar dagen zeventig procent van de RS in haar handen zal vallen, want steeds meer gebieden en steden in het Servische deel van Bosnië zouden zich bij haar willen aansluiten. Het is een genoegdoening achteraf voor een journalist die wegens zijn opvattingen meermalen werd bedreigd, geïntimideerd en in elkaar geslagen door Servische nationalist. „Plavšić heeft uiteindelijk onze standpunten overgenomen. Ze zegt wat wij al sinds het einde van de oorlog zeggen: over de crimineel, het politieke isolement, de terreur van de staatsmedia en de fascistische atmosfeer in de RS. Karadžić dacht dat hij haar via het parlement kon controleren. Maar zij heeft de grondwet, die Karadžić voor zichzelf had geschreven, heel goed begrepen. Ze heeft nu volledige controle over de situatie.” Dat is de positieve uitleg van de werkelijkheid. Er zijn in Pale ech-

ter ook tekenen dat het de macht van Plavšić nog aan fundamenteel ontbreekt. SFOR-troepen bewaken nog steeds de vijf politiebureaus, die vorige week met internationale militaire hulp werden overgenomen door Plavšić-gezinde agenten. En toen de president gisteren de top van het Bosnisch-Servische leger in Banja Luka bij zich riep, bleef chef-staf Pero Čolić demonstratief weg. Čolić ondertekende eind vorige week een brief aan Plavšić waarin hij haar waarschuwde dat het leger zich 'met alle noodzakelijke middelen' zal verzetten tegen pogingen de republiek en haar strijdkrachten te splitsen. De afwezigheid van de chef-staf leek de verdeeldheid in het leger juist te bewijzen. Kopanja gelooft dat Plavšić echter het merendeel van de bevolking achter zich zal krijgen. „De meesten hebben simpelweg genoeg van het isolement. Ze willen weer gewoon werken en leven. Dit deel van de Servische republiek is vanouds meer gericht op Kroatië; Zagreb is maar 2,5 uur rijden van hier. Dit is een rijk landbouwgebied, en we hebben een belangrij-

ke afzetmarkt verloren.” De inwoners van Banja Luka kan het daarvoor weinig schelen of Karadžić zal worden gearresteerd en overgeleverd aan het Joegoslavië-tribunaal in Den Haag, meent de hoofdredacteur. „Maar dat kan Plavšić om politieke redenen natuurlijk nooit in het openbaar zeggen.” Plavšić, ooit de *hardliner* naast Karadžić wil de republiek als onderdeel van Bosnië niet splitsen. Zij gokt op een overwinning in de parlementsverkiezingen, op de internationale steun en het groeiende isolement van Pale. Maar bij de voortgaande polarisatie doemt ook een ander scenario op, waarvoor in Banja Luka wordt gesproken: een splitsing van de Servische republiek, waarbij het deel dat Plavšić regeert wordt opgenomen in de Moslim-Koratische Federatie. Dat is precies datgene waartegen de Bosnische Serviërs zich altijd hebben verzet. „Het kan mij weinig schelen”, zegt Kopanja. „De toekomst van de RS ligt in Bosnië-Herzegovina. Het probleem zijn de nationalistische partijen van alle bevolkingsgroepen. Ik mis Joegoslavië.”

Serviërs belagen Amerikaanse GI's in stadje Breko

Van onze correspondent Bart Rijs BREKO

We hebben ze met onze blote handen weggejaagd”, zegt Bane met een tevreden grijns. Bane is een Bosnische Servier van 25; zijn ogen gaan schuil achter een Ray Ban, in zijn mond hangt een sigaret. Om vijf uur vanochtend werd hij wakker van een geluid dat hij sinds de oorlog niet meer had gehoord: het geloei van het luchtalarm. Toen hij de straat op ging en hoorde dat de NAVO het politiebureau probeerde te bezetten, aarzelde hij als veteraan geen moment.

Nu staat hij met honderd andere Serviërs voor het politiebureau en hebben de Amerikaanse troepen van de NAVO-Stabilisatiemacht in Bosnië zich teruggetrokken achter een mantschoge barricade van rollen prikkeldraad. Vlakbij ligt het uitgerande karkas van een vrachtwagen die goederen voor de NAVO voerde en op de Amerikaanse pantserservagens liggen stukken steen en hout — de resten van de rellen van vanochtend. Een GI kreeg een stuk hout in zijn gezicht en brak zijn neus. De militairen schoten in de lucht en helikopters wierpen traan-gasgranaten af om de boze menigte te verspreiden.

„Kalm, maar gespannen”, beschrift woordvoerder Chris Rily met een cliché de sfeer in Breko. In de praktijk wil dat zeggen: drie Black Hawk-helikopters die laag

Zie verder pagina 4, kolom 7

Optreden NAVO-macht in Breko

Vervolg van pagina 1

De NAVO is bezig met 'de reorganisatie en reconstructie van de Servische politiemacht' — een eufemisme voor de operatie waarmee de NAVO de Bosnische-Servische leider Karadžić de macht over de politie wil ontnemen om haar over te dragen aan Biljana Plavšić. In Breko namen politie-officieren die aan de kant staan van Plavšić, in de nacht van woensdag op donderdag de touwtjes in handen. Vervolgens rukten de Amerikanen uit met een zestal pantserservagens om te voorkomen dat aanhangers van Karadžić het politiebureau zouden terugovernemen. Maar ze hielden geen rekening met de sirene van het luchtalarm. Ze moesten zich terugtrekken, de Karadžić-politie kreeg de overhand en de politiechef van Plavšić vluchtte.

Karadžić, die moest toezien hoe hij de macht over de politie in het westen van de Servische Republiek verloor, is een tegenoffensief begonnen. De komende dagen zal hij verschillende ministers en politiechefs vervangen, die stiekem avances hebben gemaakt naar Plavšić. Het televisiestation dat vanuit Karadžić' bolwerk Pale uitzendt, houdt de Serviërs voor dat de NAVO van de Servische Republiek een protectoraat wil maken, en het daarna wil laten opgaan in Bosnië. Die bangmakerij werkt, zeker in Breko. De stad, die tot de etnische zuivering in meerderheid door Moslims werd bewoond, ligt in de corridor die het westen en het oosten van de Servische Republiek met elkaar verbindt. Zonder Breko geen republiek, zo luidt het axioma van de Bosnische Serviërs. Toen de inwoners van de stad de Amerikaanse pantserservagens bij het

politiebureau opmerkten, zagen ze zich in hun geestesoog al overheerst door hun Moslim-vijanden. Maar veel Serviërs weten niet goed wat ze moeten denken over de machtsstrijd tussen Karadžić en Plavšić. „Veel mensen kijken de kat uit de boom. Zelf denk ik dat het niet zo lang duurt voor het allemaal is beslist”, zegt de journalist Jole Petkovic van het onafhankelijke weekblad *Eksara*. Wat zou Bane doen als de NAVO-troepen Breko opnieuw binnentrekken? „Iedereen heeft wel een wapen en een paar handgranaten in huis”, zegt hij. „Tegen tanks kun je natuurlijk weinig beginnen, maar je kunt wel een hoop rotzooi trappen.” Bijna had hij zijn zelfbeheersing verloren toen er vanochtend een tank door de straat rolde waar hij woont. „Als-ie ook maar een krasje op mijn auto had gemaakt, had ik mijn bazooka gepakt en het ding proberen op te blazen.”

Karadžić verliest monopolie op tv

BANJA LUKA/PALE, 25 AUG. Tegenstanders van de vroegere Bosnisch-Servische 'president' en verdachte van oorlogsmisdaden Radovan Karadžić zijn begonnen met het uitzenden van eigen televisieprogramma's vanuit Banja Luka. Aanhangers van de huidige president Biljana Plavšić verbraken gisteravond vanuit Banja Luka de verbindingen met de studio's in het *hardliners*-bolwerk in Pale. Zij begonnen met een eigen nieuwsuitzending, waarmee de bevolking in de Servische republiek in Bosnië voor het eerst een keuze heeft bij het televisiekieken. Tot gisteren werden alle televisie-uitzendingen gecontroleerd door Pale, het hoofdkwartier van Karadžić. Vorige week zond 'Pale' beelden uit waarin de door de NAVO geleide vredesmacht SFOR werd vergeleken met de nazi's. Een soortgelijke scheiding werd gisteren aangebracht op de Bosnisch-Servische radio, aldus medewerkers. Plavšić verwelkomde de splitsing tijdens een bijeenkomst met 5.000 aanhangers in Banja Luka en zei dat versterking van de steun van het leger de volgende stap is. Nadat de regering van de republiek eerder dit weekende liet weten alle contacten met de president te verbreken omdat zij zich niet aan de grondwet houdt, zei Plavšić tot de menigte in Banja Luka dat zij de opperbevelhebber is van het leger, en niet Karadžić's belangrijkste medewerker Momčilo Krajišnik. „Ik waarschuw enkele gewetenloze commandanten en generaals

zorgvuldig te bedenken wat het zou betekenen als Krajišnik de opperbevelhebber zou zijn”, zei Plavšić. Zij wilde vandaag een vergadering met de generale staf beleggen, maar deze is uitgesteld tot morgen. De vergadering moet wijzen hoe groot de steun van het leger voor Plavšić is. Afgelopen vrijdag keerde de generale staf zich in een verklaring tegen haar, maar volgens andere berichten wordt het sterke Eerste Krajina Korps in Banja Luka tot het Plavšić-kamp gerekend. De regering van de Servische republiek vindt het onaanvaardbaar dat Plavšić zich weigert neer te leggen bij de uitspraak van het Constitutionele Hof dat de ontbinding van het parlement door haar als ongrondwettelijk bestempelde. Ook het ontslag van de minister van Binnenlandse Zaken stuitte op kritiek van de regering in Pale. Alle besluiten en daden van Plavšić zullen in de toekomst worden beschouwd als „illegaal, onwettig en niet-verplichtend”, verklaarde de regering. Plavšić krijgt in haar strijd steun van het Westen en SFOR. De internationale gemeenschap schiet haar de laatste dagen regelmatig te hulp, omdat de pragmatische politica zich steeds nadrukkelijker uitspreekt voor naleving van de vredesakkoorden van Dayton. De Britse minister van Buitenlandse Zaken, Robin Cook, heeft gisteren tegen de *The Observer* gezegd dat Karadžić en andere verdachten van oorlogsmisdaden ook in Bosnië terecht kunnen staan, in plaats van in Den Haag. (Reuter, AP)

Karadzic zweept zijn aanhangers op

door Jan Bezemer

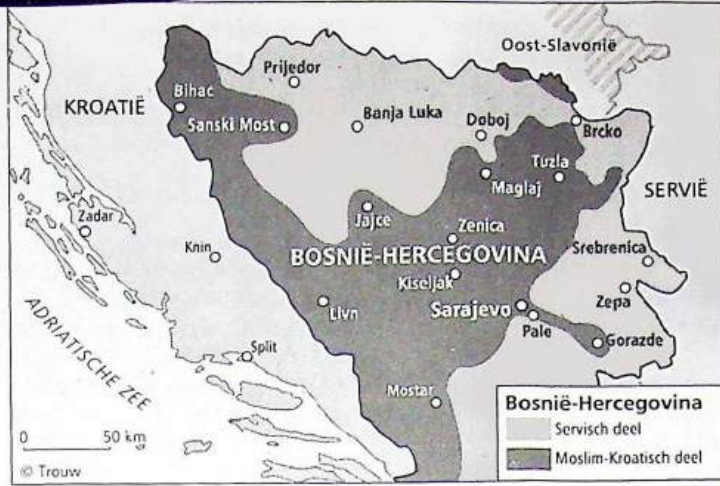
AMSTERDAM - Het oproer in Brcko, waar een paar honderd Bosnische Serviërs Sfor-troepen met stenen te lijf gingen, is een gevaarlijke escalatie van de machtsstrijd tussen Radovan Karadzic en Biljana Plavsic.

Karadzic en zijn nationalistische aanhangers gebruiken hun media om de Bosnische Serviërs de straat op te sturen, om zich te keren tegen de internationale vredesmacht, die op radio en tv wordt uitgemacht voor 'bezettingsmacht'. Op krantenfoto's en tv-spotjes wordt Sfor verhaspeld tot 'SS-for' in een verwijzing naar de nazi's uit de Tweede Wereldoorlog. Dit keer gingen enkele honderden burgers de straat op, en ze pakten slechts knuppels en stenen. Maar Karadzic zou weleens in staat kunnen zijn om meer mensen te mobiliseren, en dan kan blijken dat veel Bosnische Serviërs nog een geweer onder hun

bed hebben liggen. Karadzic vecht tegen zijn ondergang en zal geen middel ongebruikt laten zijn positie te handhaven. De Sfor-troepen hebben altijd rekening gehouden met de kans dat Bosnische Serviërs het voor hun leider Karadzic zouden opnemen en bereid zijn om geweld te gebruiken om hun republiek Srspska te verdedigen. Dat heeft tot op heden altijd tot grote omzichtigheid geleid. Een omzichtigheid die tot veel kritiek leidde, omdat de vredesmacht niet veel meer deed dan met pappen en nathouden een gewapende vrede handhaven. Maar Sfor krijgt haast. In juni 1998 loopt het mandaat af, terwijl in Amerika niemand bereid lijkt tot een verlenging. Een vertrek uit Bosnië is alleen mogelijk als daar zicht is op een duurzame vrede, als er iets is terechtgekomen van de afspraken die in december 1995 in Dayton zijn gemaakt over het oppakken van oorlogsmis-

dadigers, de terugkeer van vluchtelingen en de vorming van een federatieve staat Bosnië. Kennelijk in een poging een doorbraak te forceren kiest de vredesmacht nu openlijk partij voor de rival van Karadzic, de huidige president Plavsic. Sfor is zelfs bereid met enig machtsvertoon politiebureaus te schonen van aanhangers van Karadzic. Met als risico dat vredesstroepen direct te maken krijgen met ordinair volkswa. Het is voor Sfor kiezen uit twee kwaden, want ook mevrouw Plavsic heeft enge nationalistische opvattingen. Waarschijnlijk was ze als vice-presidente ook medeverantwoordelijk voor misdaden van de Bosnische-Serviërs. Het verschil is echter dat mevrouw Plavsic nu vierkant heeft gekozen voor uitvoering van de Dayton-akkoorden, omdat ze ervan overtuigd is geraakt dat alleen dat een garantie biedt voor overleving van de

Servische entiteit in Bosnië: de Republiek Serpska. Bovendien is ze overtuigd geraakt van het corrupte karakter van haar rivaal Karadzic, die Bosnisch-Servië wilens en wetens isoleert, juist om door smokkel van benzine en sigaretten steenrijk te worden. Plavsic poogt in het noorden van Bosnisch-Servië haar macht te vestigen, met als uitvalsbasis Banja Luka. Stap voor stap vergroot ze haar gezag over de politie en delen van het leger. Gisteren richtte ze haar eigen partij op, de Servische Volksbond (SNS) als tegenhanger voor de radicaal-nationalistische Servische Democratische Partij (SDS) van Karadzic. Een kleine revolutie in een land waar de SDS als enige de dienst uitmaakte. De Bosnische Serviërs in het noorden zijn altijd al meer gericht op de buitenwereld, op handelsrelaties met Kroatië en de rest van de Europa, in tegenstelling tot de Bosnische Ser-

viërs in het oosten, rondom Pale, waar Karadzic de baas is. Die landstreek is sterk georiënteerd op het naburige Servië. De culturele verschillen tussen het noorden en oosten van Bosnisch-Servië zijn dermate groot dat een splitsing van de Republiek Serpska in twee delen niet ondenkbaar is - zeker nu er een opdeling is gekomen, tussen de media in beide landstreken. In het noorden horen de mensen sinds afgelopen weekend andere propaganda dan de mensen in het oosten. In Banja Luka brengen journalisten de

'waarheid' van president Plavsic; rondom Pale verspreiden ze de 'waarheid' van Karadzic. Dat kan een verder uiteendrijven alleen maar bevorderen. De vraag is hoe sterk de aanhang van Karadzic nog is. Of de bevolking in het oosten vatbaar is voor twijfel, over de werkelijke rol die Karadzic speelt. In het noorden blijkt daar wel enige voedingsbodem voor. Maar vermoedelijk is Karadzic in het oosten nog altijd populair. En zal hij zeker in staat zijn burgers op te zwepen om voor hem in het strijdperk te treden.

Akkoord Kroaten en Moslims Bosnië over vluchtelingen

AP, AFP
GENÈVE

Moslims en Kroaten in Bosnië-Herzegovina hebben gisteren een akkoord bereikt over de terugkeer van veertigduizend vluchtelingen naar hun vroegere woongebieden. De VN-vluchtelingenorganisatie Unhcr spreekt van een doorbraak in de stagnerende terugkeer.

Vertegenwoordigers van de Moslims en Kroaten in Bosnië hebben tienduizend woningen in midden-Bosnië aangewezen die na reparatie weer bewoond kunnen worden. Voor het begin van de winter zal het reizen over etnische grenzen worden toegestaan. De Unhcr verwacht dat de huizen voor de winter weer bewoonbaar kunnen worden gemaakt, als daarvoor tenminste voldoende financiële hulp uit het buitenland kan worden gevonden.

Het vredesakkoord van Dayton voorziet in de terugkeer van alle vluchtelingen in Bosnië naar hun oorspronkelijke woongebieden. Vooral de terugkeer van vluchtelingen naar gebieden waar zij tot een etnische minderheid behoren is echter zeer beperkt gebleven. Volgens de Unhcr zijn slechts 27 duizend vluchtelingen in deze categorie naar huis gegaan.

Na geweld tegen SFOR-soldaten VS waarschuwen aanhang Karadžić

BRCKO/WASHINGTON, 29 AUG. Het Witte Huis heeft gisteren gewaarschuwd geen geweld tegen SFOR te tolereren dat twee Amerikaanse SFOR-soldaten gewond raakte in confrontaties met aanhangers van Karadžić in Brcko.

De situatie in Brcko in Oost-Bosnië was volgens Westerse woordvoerders vanochtend kalm, nadat SFOR-soldaten en VN-politiemensen daar gisteren waren aangevallen door sympathisanten van Karadžić, de Bosnisch-Servische ex-president. SFOR raakte gisteren verder verwikkeld in de machtsstrijd tussen Karadžić en diens opvolgster, president Biljana Plavsic, die de steun heeft van de internationale gemeenschap. De poging van SFOR om gisteren het politiebureau van Brcko te laten overnemen door politiemensen die loyaal zijn aan Plavsic, leidde tot een belegering van SFOR-soldaten en VN-politiemensen door de plaatselijke bevolking.

Westerse functionarissen zeiden dat de overname geslaagd was, maar Bosnisch-Servische hardliners ontkenden dit.

SFOR-soldaten moesten traangas en waarschuwingsschoten afvuren om zich de ultra-nationalisten van het lijf te houden. Negentig zwaar belaagde VN-politiemensen moesten door SFOR, met helikopters als luchtdekking, worden geëvacueerd. Ruim twintig VN-voertuigen werden vernield. Een nog onbekend aantal VN-vertegenwoordigers raakte gewond door projectielen waarmee de menigte gooide, waaronder molotovcocktails.

De situatie was ook gespannen in Bijeljina, waar een menigte een SFOR-patrouille tegenhield.

SFOR-soldaten ontwapen daar een dertigtal Bosnisch-Servische militairen en hielden ze vast. In Janja bezetten Bosnisch-Servische burgers het politiebureau verdreven de SFOR-troepen. Volgens het Pentagon zijn deaties van de aanhangers van Karadžić op hoog niveau georkestreerd. Momčilo Krajišnik, lid van de driehoofdige presidentschap Bosnië en een trouwe medewerker van Karadžić, feliciteerde de volking van Brcko met het vertrek van de overname van het politiebureau door Plavsic-aanhangers. Hij zei dat de betogers de republiek volgens het Ba-

Pagina 5 EIGEN PARTIJ PLAVSIC

Luka-scenario vermorzelden". hoopte volgens radioberichten zij dit nog „honderd keer zou herhalen als we ons in gevaar vinden omdat we het recht hebben ons te verdedigen”.

Twee weken geleden sloot SFOR er in Banja Luka Plavsic-aanhangers politiebureau te laten overnemen.

Een woordvoerder van president Clinton waarschuwde: „Het is belangrijk dat jullie begrijpen dat zij SFO moeten uitdagen en dat wij anders verantwoordelijk worden voor het in bedwang houden de bevolking.” (Reuter, AP)

'Ophitsen moet ophouden' NAVO dreigt media Bosnië met ingrijpen

BRUSSEL/BANJA LUKA/GENÈVE, 30 AUG. De NAVO zal hard optreden tegen media in de Servische republiek in Bosnië als die blijven oproepen tot aanvallen op de vredesmacht SFOR of op door de Verenigde Naties gestuurde politie-eenheden.

Secretaris-generaal Javier Solana heeft dat gisteravond in Brussel laten weten na een spoedvergadering van de ambassadeurs van de zestien NAVO-lidstaten, die daarvoor vervoegd van zometrees waren teruggeroepen. De NAVO reageert hiermee op recente aanvallen in onder andere Brcko in Oost-Bosnië op soldaten van SFOR en VN-politiemensen. De door de NAVO geleide vredesmacht SFOR zal „niet aarzelen de noodzakelijke maatregelen te nemen, waaronder het gebruik van machtsmiddelen tegen media, oproepen of programma's die oproepen tot aanvallen op SFOR of andere organisaties”, aldus de verklaring die gisteravond in Brussel werd uitgegeven.

Al eerder waarschuwde de Amerikaanse regering dat geen nieuw geweld zal worden getolereerd tegen de soldaten van SFOR en VN-politiemensen, die verwekt zijn geraakt in de machtsstrijd tussen ex-president Radovan Karadzic en diens opvolgster, president Biljana Plavsic. Plavsic heeft zich bereid getoond de vredesakkoorden van Dayton uit te voeren en heeft daarom de steun van de internationale gemeenschap. Pogingen om het politiebureau van Brcko te laten overnemen door politiemensen die loyaal zijn aan Plavsic, leidde tot een belegering door burgers. Op andere plaatsen, onder andere in Bijeljina en in Janja, deden zich soortgelijke schermutselingen voor.

Ook de speciale Amerikaanse gezant voor Bosnië, Robert Gelbard, bevestigde gistermiddag na zijn aankomst in de Joegoslavische hoofdstad Belgrado de plannen voor een harde aanpak. Volgens hem kunnen de oproepen van de Karadzic-gezinde staatsmedia „om een woedende steningoentende menigte de straat op te krijgen” om SFOR-troepen aan te vallen „alleen maar gezien worden als een daad van agressie tegen de internationale gemeenschap”. Gelbard had gistermiddag in Belgrado een gesprek met de Joegoslavische president Milošević, enkele uren nadat deze de politieke

leiding uit Pale, de thuisbasis van Karadzic, had ontvangen. Volgens sommige berichten had Milošević behalve het Bosnisch-Servische lid van het Bosnische presidentschap Krajišnik, parlementsvoorzitter Kalinić en de premier Kljicković van Servische republiek, ook mevrouw Plavsic uitgenodigd. Maar zij was niet in Belgrado aanwezig. Gelbard zei na zijn gesprek van twee en half uur met Milošević dat hij de president er „duidelijk” aan heeft herinnerd dat die zich moet houden aan de verplichtingen die voortvloeien uit de vredesakkoorden van Dayton. „We hebben deze verplichtingen tot in detail besproken en ik heb hem op de helderste manier uitgelegd dat we denken dat we op een zeer dramatisch moment zijn aangekomen.”

Gelbard noemde de leiding in Pale een „klik”, wier fascistisch en totalitair gedrag de internationale gemeenschap niet meer toelaat. „Ze zijn niet serieus en ze gedragen zich niet als volwassenen. Ik heb tegen Milošević gezegd dat ik hun beloften niet geloof omdat ze liegen. Ik geloof alleen maar in concrete dingen.”

Gistermiddag ontlofte in Banja Luka, de stad waar president Plavsic haar zetel heeft, een bom waarbij een persoon werd gedood en twee mensen zwaar gewond raakten. Maar volgens politie-agenten had de aanslag in de buurt van het station waarschijnlijk geen politieke betekenis. Er zou sprake zijn van een criminele afrekening.

In de Bosnische hoofdstad Sarajevo hebben vertegenwoordigers van de Bosnische moslims en Kroaten deze week een akkoord bereikt over de terugkeer van 40.000 vluchtelingen naar hun oorspronkelijke woongebieden in het midden van het land. Dat is gisteravond in Genève bekend gemaakt. De terugkeeroperatie, die voor de winter moet zijn afgerond, zal worden begeleid door UNHCR, de vluchtelingenorganisatie van de VN. Volgens functionarissen dringend geld nodig om ongeveer 10.000 huizen te repareren waar de vluchtelingen weer onderdak kunnen vinden. (Reuter, AP, AFP)

Albanezen verwerpen akkoord

NAVO handhaaft

druk op Milošević

BELGRADO, 14 OKT. De NAVO handhaaft de militaire dreiging tegen Joegoslavië tot vaststaat dat president Slobodan Milošević het gisteren met Richard Holbrooke bereikte akkoord over Kosovo naleeft met een aantal concrete stappen.

Zowel president Ibrahim Rugova als het door gematigden gedomineerde ondergrondse parlement van de Kosovo-Albanezen als het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK, dat het Servische gezag met geweld bestrijdt, heeft de afspraken van Belgrado afgewezen en veroordeeld, omdat ze niet voorzien in onafhankelijkheid, maar slechts in autonomie. In Joegoslavië werden de afspraken gisteren gepresenteerd als een grote doorbraak, waarmee het gevaar van NAVO-bombardementen is afgewend en de crisis rond Kosovo is opgelost.

De akkoorden elimineren het gevaar van een militaire interventie tegen ons land", zei Milošević in een televisietoespraak. Holbrooke zelf was terughoudender: „Het is te vroeg voor het T-woord — trimf", zei hij op een persconferentie. „We zijn nog niet uit de noodtoestand, we zitten er nog in." Holbrooke is naar de VS teruggekeerd en laat de verdere onderhandelingen over aan zijn assistent Christopher Hill.

Het akkoord van Milošević en Holbrooke voorziet in de stationering van tweeduizend waarnemers van de OVSE, de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa, die in Kosovo moeten toezien op de tenuitvoerlegging van de Servische politie en het Joegoslavijsche leger en die de hulpverlening aan en de terugkeer van vluchtelingen moet coördineren. OVSE-

voorzitter Geremek tekent daarvoor vrijdag in Belgrado een overeenkomst. Het akkoord voorziet verder in patrouilles van ongewapende verkenningsvliegtuigen van de NAVO boven Kosovo, vertellingen in Kosovo — onder internationaal toezicht — binnen een

jaar en een dialoog met de Albanezen over de toekomst van Kosovo. De Albanezen krijgen volledig zelfbestuur in Kosovo, inclusief een eigen politiemacht, parlement en rechtspraak en culturele, onderwijs- en taalrechten. Bemiddelaar Christopher Hill praat met beide kanten over zo'n politieke regeling.

De NAVO verwacht van Milošević concrete stappen alvorens het dreigement met geweld wordt ingetrokken: met de OVSE moet hij een overeenkomst sluiten over de waarnemers; hij moet met de NAVO een overeenkomst sluiten over de verkenningsvliegtuigen; hij moet zijn troepen uit Kosovo terugtrekken; en hij moet snel een 'raamvertrakkkoord' voor een regeling met de Albanezen uitwerken.

Volgens Sandy Berger, Clintons veiligheidsadviseur, moet Milošević snel bewijzen dat hij serieus is bij de naleving van het akkoord.

Vervolg Kosovo pagina 5

Het akkoord van Belgrado

Belangrijkste punten van het akkoord over Kosovo dat de Joegoslavische president Milošević en de Amerikaanse gezant Holbrooke gisteren hebben bereikt, zoals valt af te leiden uit Amerikaanse Joegoslavische mededelingen:

- Milošević heeft volledige instemming betuigd met resolutie 1199 van de VN-Veiligheidstraad. Deze verplicht hem een staakt-het-vuren in acht te nemen, de troepen uit Kosovo terug te trekken die daar voor de strategische hechten waren gestuurd en de troepen die zich al in Kosovo bevonden naar hun kazernes terug te sturen, volledige toegang te verschaffen aan vertegenwoordigers van humanitaire organisaties om de vluchtelingen bij te staan en samen te werken met het VN-tribunaal voor oorlogsmisdaden in voormalig Joegoslavië voor onderzoek naar oorlogsmisdaden in Kosovo.
- De Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) zal een internationaal team van tweeduizend waarnemers bijbrengen om in Kosovo na te gaan of de regering in Belgrado zich aan haar verplichtingen houdt. Joegoslavië zal hun veiligheid en hun volledige bewegingsvrijheid garanderen. De OVSE-missie zal bevoegd zijn op iedere plek in Kosovo vestigingen in te richten, de bewegingen van de Servische politie en de grenstroepen te begeleiden, en de hulp aan de bevolking en de terugkeer van de vluchtelingen naar huis te coördineren. Bij een politieke regeling zal de missie bevoegd zijn toezicht te houden op vertekingen, hulp te verlenen bij het opzetten van politieke instellingen en de plaatselijke politie en de verwijdering of bestraffing te eisen van individuen of eenheden die tegenwerken.
- Ongewapende vliegtuigen zullen vanuit de lucht controle uitoefenen op de naleving van de afspraken. Dit gebeurt onder een formeel akkoord tussen de NAVO en Joegoslavië. De Servische luchtverdediging zal uit Kosovo worden teruggetrokken of worden opgesta- gen in legerplaatsen.

• De Amerikaanse bemiddelaar Hill zal doorgaan met zijn pogingen een politieke regeling tussen de regering in Belgrado en de Albanese leiders in Kosovo te bereiken.

Volgens een Servisch regeringscommuniqué zijn Holbrooke en Milošević het eens geworden over elf basissprincipes voor een politieke regeling:

1. Regeling van de problemen via dialoog.
2. Geweld en terrorisme moeten onmiddellijk worden beëindigd
3. Iedere oplossing moet de territoriale integriteit, de soevereiniteit en de internationaal erkende grenzen van Joegoslavië respecteren.
4. De regeling moet gebaseerd zijn op het volledige respect voor de gelijkheid van alle burgers en nationale gemeenschappen.
5. De toekomst van Kosovo ligt in vrede, gelijkheid, integratie, economische vooruitgang en een leven in vrijheid.
6. De wettelijke voorzieningen voor de invoering van zelfbestuur in Kosovo moeten geheel in overeenstemming zijn met het juridische stelsel van de Republiek Servië, met de internationale normen en met de Statuten van Helsinki.
7. De burgers van Kosovo zullen democratisch zelfbestuur krijgen met parlementaire, uitvoerende en juridische organen.
8. De leden van de nationale gemeenschappen zullen aanvullende rechten genieten die hun toestaan hun nationale, culturele, religieuze en taal-identiteit uit te drukken.
9. Een plaatselijke politie zal worden opgezet onder controle van de lokale machthebbers en haar samenstelling zal die van de plaatselijke bevolking weerspiegelen.
10. Geen enkel individu zal strafrechtelijk worden vervolgd voor delicten die verband houden met het conflict in Kosovo, met uitzondering van misdaden tegen de menselijke recht en tegen het internationale recht. De staat zal buitenlandse experts, onder wie pathologen, toestaan zich onafhankelijk te verplaatsen.
11. De bevoegde autoriteiten zullen opnieuw de verantwoordingen bekijken die zijn uitgesproken tegen leden van de nationale gemeenschappen voor delicten met politieke doelen als motief. (Reuters/AFP)

Crisis voorbij, maar probleem niet opgelost

Het akkoord van Belgrado bezweert de crisis, maar het versterkt de binnenlandse positie van Milošević — en lost het probleem-Kosovo niet op.

Door onze redacteurs
PETER MICHELESEN

en ROBERT VAN DE ROER

ROTTERDAM, 14 OKT. De Joegoslavische president Slobodan Milošević heeft veel gemeen met Saddam Hussein: net als de Iraakse leider weet hij hoe hij de internationale gemeenschap moet dol-

draaien en uit elkaar spelen en is hij bedreven in de kunst van het overleven, zo bewijst opnieuw de voorlopige uitkomst van de crisis in Kosovo. De overeenkomst tussen de Amerikaanse gezant Richard Holbrooke en Milošević doet sterk denken aan het akkoord van Bagdad tussen VN-chef Kofi Annan en Saddam Hussein begin dit jaar: is dit een serieuze oplossing voor de lange termijn of slechts een bezwingsformule om verdere — ook internationale — militaire escalatie te vermijden?

NAVO-bombardementen. Jif-ken na ruim 50 uur onderhandelen tussen Holbrooke en Milošević onwaarschijnlijk. De NAVO houdt tot zaterdag druk op de ke-

tel, maar zal voorlopig ongehucht ademen. Na maandenlang getalm over militair ingrijpen kunnen de lidstaten wijzen op hun effectieve druk en eenheid. Maar ze kunnen niet verdoezelen dat ze in strijd met hun eigen grootspraak hun Bosnietjes niet hebben geleerd: hun optreden en Holbrookes eruptie van Amerikanen leiderschap komen opnieuw te laat, dit keer voor 1.600 doden en 250.000 Albanese vluchtelingen in Kosovo. Het akkoord van Holbrooke en Milošević — als het standhoudt — heeft alle elementen van een *quick fix*: er wordt tijd gewonnen maar geen probleem opgelost. Milošević doet zeker concessies — door voor onbepaalde tijd 2.000 'verfluchte' van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) en luchtsurveillance door de NAVO toe te laten. Maar die prijs is te overzien: hij blijft comfortabel aan de macht, houdt het voor Servië heilige Kosovo binnen Joegoslavië en kan zo zijn binnenlandse positie zelfs versterken — wat bij NAVO-bombardementen niet gegarandeerd zou zijn. Hij heeft bovendien veel mogelijkheden het akkoord te onduiken. Kortom, Slobodan Milošević heeft weer gegokt en — voorlopig — weer gewonnen.

Vervolg AKKOORD pagina 5

is: onafhankelijkheid Albanezen in Kosovo tegen akkoord

PRISTINA, 14 OKT. Het ondergrondse parlement van de Albanezen in Kosovo en het Kosovo Bevrijdingsleger hebben gisteren afwijzend gereageerd op het akkoord over Kosovo van president Milošević en gezant Holbrooke.

Het presidium van het parlement van Kosovo verwierp het akkoord impliciet omdat het niet voorziet in „de enig mogelijke oplossing”, de onafhankelijkheid van Kosovo, maar vaststelt dat Kosovo deel uitmaakt van Servië en Joegoslavië. „Het voorzitterschap van het parlement stelt vast dat de kwestie-Kosovo niet kan worden opgelost binnen de Servisch-Joegoslavische wetgeving”, aldus een verklaring in Pristina. „De Albanezen hebben de Servisch-Montenegrijnse staat nooit erkend als de hunne.” Daarna werd gesteld dat geen enkele groep en geen enkel individu beslissingen kan nemen over het lot van de Kosovaren: alleen „de legitieme vertegenwoordigers” van de Kosovaren kunnen dat.

Het in juli gekozen parlement van Kosovo is een ondergrondse organisatie die niet wordt erkend door de Servische autoriteiten. Het wordt gedomineerd door de Democratische Liga van Kosovo (LDK) van de pacifist Ibrahim Rugova.

Ook het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK, dat het Servische gezag in Kosovo met geweld bestrijdt, heeft in een reactie op het akkoord van de Amerikaanse gezant Richard Holbrooke en de Joegoslavische president Slobodan Milošević laten weten dat alleen zelfbeschikking en onafhankelijkheid het probleem-Kosovo kunnen oplossen. Een woordvoerder van het

UÇK in Zwitserland zei dat het Bevrijdingsleger akkoord zou gaan met een overgangperiode van drie jaar, zoals wordt voorgesteld in het ontwerp-plan van de Amerikaanse bemiddelaar Christopher Hill, op voorwaarde dat duidelijk is dat die periode leidt tot zelfbeschikking en de mogelijkheid van onafhankelijkheid. In een in Pristina uitgegeven verklaring riep het UÇK op tot NAVO-acties tegen Joegoslavië. „Elke oplossing die niet voorziet in onafhankelijkheid is onaanvaardbaar voor het UÇK, na alles wat de criminelen van Milošević het Albanese volk hebben aangedaan.”

Sceptis bestaat er ook aan de kant van de Serviërs. In commentaren op straat overheerst de opluchting dat luchtaanvallen van de NAVO voorlopig lijken te zijn afgewend.

Maar er bestaat ook wantrouwen bij velen die vrezen dat Milošević een deel van de Servische zeggenschap over Kosovo heeft opgegeven door buitenlandse bemoeienis — in de vorm van waarnemers op de grond en patrouillevluchten van de NAVO in het luchtruim boven Kosovo — toe te staan. De democratische oppositie in Servië begroette het akkoord maar hekelde Milošević, omdat hij de situatie in Kosovo dusdanig heeft laten escaleren dat de internationale gemeenschap met geweld is gaan dreigen. (AFP, AP, Reuters)

Demonstranten in Moskou geven met een spandoek met de tekst 'Nee tegen VS-interventie' en een Sovjet-vlag uiting aan hun boosheid over de NAVO-dreigementen tegen Joegoslavië. (Foto Reuters)

AKKOORD

Vredesregeling is voorlopig een utopie

VERVOLG van pagina 1

De internationale gemeenschap mag weer puinruimen — zonder een *deadline* voor de OVSE en NAVO en met de geldbuidel in de aanslag. Bosnië lijkt op het punt van jarenlange buitenlandse aanwezigheid al een tweede Cyprus te worden, is Kosovo het volgende? De contouren van een vredesregeling zijn nog verder weg dan in Bosnië in 1995. De schade in Kosovo is door het geweld van Milošević zo groot dat de kans op verzoening met de Albanezen verder geslonken is en hun onafhankelijkheidsdrang gegroeid is; een drang die de internationale gemeenschap niet steunt.

Alle Albanese partijen wijzen het akkoord van Holbrooke en Milošević af. En daarmee is een vredesregeling à la Dayton voorlopig een utopie. Het akkoord van Holbrooke en Milošević moet eerst nog in de details geregeld worden, en in de details verschuilt zich zoals bekend de duivel. Milošević is bovendien een meester in het tijdrekken en zal met graagte wijzen op het onhaalbare, niet door hem en het Westen gesteunde streven naar onafhankelijkheid van de Kosovaren. Alleen daarom al is het onzeker of *Raging Bull*

Holbrooke deze politieke onderhandelingen wel kan overlaten aan zijn collega Chris Hill, de Amerikaanse ambassadeur in Macedonië die als bemiddelaar de afgelopen maanden nauwelijks vooruitgang heeft geboekt.

Grote onzekerheid voor de directe toekomst is de rol van de ongewapende OVSE-waarnemers, die moeten toezien op de terugtrekking van de Servische politie en het Joegoslavische leger en die de hulpverlening aan en de terugkeer van vluchtelingen moeten coördineren. Worden zij net zo zo'n gemakkelijke prooi voor gijzelingen als destijds de VN-blauwhelmen in Bosnië, ook al hangen NAVO-vliegtuigen in de lucht? *UNPROFOR revisited?* Een nieuwe ommekeer 'dubbele sleutel'-operatie van OVSE en NAVO, die elkaar lamleggen? De OVSE-missie is hoe dan ook een riskante onderneming in een niet vreedzame omgeving en in strijd met les 1 uit het handboek van Bosnië: géén kwetsbare buitenlanders op de grond, svp. Zowel de Kosovaarse rebellen als de troepen van Milošević kunnen de OVSE-waarnemers maltrakteren, en niemand heeft enige garantie dat dit niet zal gebeuren.

Het is alleen al winst voor Milošević dat de buitenlandse 'potten-

kijkers' nu bestaan uit 2.000 waarnemers van de van oudsher door Rusland omarmde OVSE en niet uit 26.000 soldaten van de door Amerika gedomineerde NAVO — een optie na eventuele NAVO-bombardementen. Met een triomfalistische ondertoon kon hij gisteren zijn volk melden dat Kosovo deel blijft uitmaken van Servië en Joegoslavië.

OVSE-missie in strijd met les 1 uit handboek Bosnië

Die vaststelling alleen al is voor veel Serviërs voldoende om uiterst tevreden te zijn. Dat er OVSE-waarnemers komen om te registreren dat de Servische campagne van etnische zuivering niet wordt hervat en dat de vluchtelingen worden geholpen is daarbij niet zo belangrijk, want de militaire campagne is grotendeels voorbij en de vijand — het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK — is nagenoeg verslagen. „Het probleem wordt op vreedzame wijze geregeld volgens de belangen van ons land”, aldus Milošević —

en dat is wat de meeste Serviërs wilden horen: hij heeft Kosovo gereed en NAVO-geweld voorkomen. Dat hij de hele crisis eerst over de Serviërs heeft afgeroepen, wordt in de opluchting licht vergeten.

De propagandistisch nog uit te baten triomf van gisteren versterkt de positie van Milošević in zijn binnenlandse conflicten met de democratische oppositie, de vrije media en Montenegro, de rebelse deelstaat van Joegoslavië. Gisteravond werden in Belgrado al twee onafhankelijke bladen met politiegeweld gesloten. In het verleden heeft Milošević duidelijk gemaakt optimaal te profiteren van dit soort kansen: na een bezworen crisis keert hij zich steeds naar een volgend actieterrain om daar critici in te nemen of onschadelijk te maken. Het is aannemelijk dat de leiding van het pro-Westerse Montenegro het in de naaste toekomst heel hard te verduren krijgt, vanuit Belgrado.

Het akkoord met Holbrooke geeft Milošević verder talloze mogelijkheden om spaken in het wiel van de uiteindelijke oplossing van 'Kosovo' te steken. Niet alle politietroepen moeten Kosovo verlaten — alleen de eenheden die de afgelopen maanden zijn gestuurd ter versterking van de eenheden die er

al waren gelegerd. En 2.000 OVSE-waarnemers kunnen niet iedere politiemannet in Kosovo op de voet volgen.

Milošević kan ook nog dwarsliggen bij de uitwerking van het 'raamwerk' voor de dialoog met de Albanezen, in de hoop dat de waakzaamheid van de internationale gemeenschap verflauwt. Het belangrijkste manco aan het akkoord is dat het bemiddelaar Hill niet veel handgrepen biedt om de Kosovo-Albanezen over de streep te trekken. Zowel de radicalen van het UÇK als de gematigden rond Ibrahim Rugova blijven onafhankelijkheid eisen. Met een herstel van de in 1989 afgepakte autonomie van Kosovo binnen Servië — en daarin voorziet in brede lijnen het akkoord van gisteren — neemt niemand nog genoegen.

De afspraken in het akkoord van gisteren bieden de Albanezen geen enkel vooruitzicht op onafhankelijkheid en hun afwijzende reactie is dan ook niet verwonderlijk. De tegenstand van de Albanezen is zo mogelijk nog krachtiger geworden nu voor het eerst zwart op wit, in een internationale afspraak, is vastgelegd dat autonomie voor Kosovo, en niet onafhankelijkheid, het einddoel van de internationale gemeenschap is.

In de schaduw van het drama-Kosovo gaat zondag Macedonië naar de stembus voor parlementsverkiezingen. Centraal daarbij staan de etnische verhoudingen in Macedonië.

Door onze redacteur
PETER MICHELSEN

ROTTERDAM, 15 OKT. Het drama in Kosovo werpt een lange schaduw over het zuidelijke buurland Macedonië. De opkomst van het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK heeft het afgelopen jaar de grote Albanese minderheid in Macedonië - officieel 23 procent van de bevolking, naar eigen zeggen eerder 35 of zelfs 40 procent - drastisch geradicaliseerd: vrijwel alle Macedonische Albanese zweren bij het Bevrijdingsleger en laten zich erdoor inspireren. En die radicalisering heeft op haar beurt ook de Macedoniërs in het geweer gebracht: zij zijn bang dat het UÇK-ideaal - een Groot-Albanië, bestaand uit Kosovo, Albanië en het westen van Macedonië - als het daadwerkelijk ingang vindt bij de Macedonische Albanese, tot de gewelddadige opdeling van hun land kan leiden.

De radicalisering bij de Macedoniërs is terug te vinden in een veranderend vocabulaire: steeds vaker worden ten aanzien van de Albanese minderheid de woorden terrorisme en separatisme in de mond genomen. De grote populariteit van het UÇK onder de Albanese en de komst van duizenden vluchtelingen uit Kosovo hebben in combinatie met het harde optreden van de Macedonische autoriteiten tegen Albanese nationalistinnen in de steden Gostivar en Tetovo in de zomer van vorig jaar de etnische verstandhouding in Macedonië dermate verstoord dat de twee gemeenschappen tegenwoordig zo goed als volledig gescheiden van elkaar leven.

Op politiek niveau is bij de vijf politieke partijen van de Macedonische Albanese idaal geen sprake: sympathie voor het UÇK staat niet gelijk aan separatisme. In politieke kringen van de Macedonische Albanese weet men al te goed dat separatisme zou leiden tot geweld, tot een burgeroorlog.

De Albanese zijn verder hoogst verdeeld. De twee belangrijkste van de vijf partijen van de Albanese zijn de Partij van Democratische Vooruitgang (PDP) en de Democratische Partij van

Macedonië naar stembus in schaduw Kosovo

gen in Macedonië deel uitmaakt van de regerende coalitie en die te boek staat als gematigd, en de radicale Democratische Partij van Albanese (PDSH) van Arben Xhaferi. Zij hebben voor de verkiezingen een gelegenheidscoalitie gesloten, met als belangrijkste doel elkaar geen stemmen af te snoepen.

Iedereen echter weet dat de coalitie na zondag weer snel uiteen zal vallen: waar de PDP deel uitmaakt van de regering is de veel radicalere PDSH fel tegen die regering. Xhaferi's partij heeft de PDP jarenlang van verraad beschuldigd. Ze boycot al sinds april niet alleen het parlement maar ook de gemeenteraden waarin ze is vertegenwoordigd, uit protest tegen de veroordeling van de (Albanese) burgemeesters van Gostivar en Tetovo na de onlusten van vorig jaar zomer.

Toen, in juli, kwam het in Gostivar tot rellen nadat de burgemeester in strijd met de wet de Albanese vlag had gehesen op het gemeentehuis en de Macedonische autoriteiten, in een *show of force*, besloten die vlag neer te halen. Bij de rellen vielen vier doden en rond 250 gewonden. Na een soortgelijk incident in Tetovo werden de burgemeesters van beide steden wegen het oproepen tot rassenhaat tot

langdurige gevangenisstraffen veroordeeld.

De enige zaken waarover de PDP en de PDSH het eens zijn, zijn de noodzaak tot beëindiging van de 'marginalisering' van de Albanese in Macedonië, de noodzaak tot decentralisering, een evenredige vertegenwoordiging van de Albanese in de Macedonische instanties, de promotie van het Albanese tot staatstaal en de erkenning van de ondergrondse Albanese universitaire die ze in Tetovo hebben opgericht.

De kwestie van de Albanese speelt ook bij de Macedoniërs een rol. De belangrijkste oppositiepartij, de ultra-nationalistische VMRO-DPMNE (Democratische Partij voor Nationale Eenheid van Macedonië) van Ljupčo Georgijevski, is de afgelopen jaren niet in het parlement vertegenwoordigd geweest: zij boycotte de vorige verkiezingen. Ditmaal doet ze wel mee, met goede kansen op succes: in recente peilingen lag ze zelfs voor op de sociaal-democratische partij van premier Branko Cervenkovski die Macedonië nu alweer vijf jaar regeert.

Om haar kansen nog te verbeteren en na de verkiezingen nationaal en internationaal als fatsoenlijke partij te worden geaccepteerd heeft de VMRO de gebruikelijke

anti-Albanese retoriek gematigd, al kan de jonge Georgijevski nog wel brommen dat de Albanese zoveel moskeeën bouwen dat er spoedig meer islamitische dan orthodoxe gebedshuizen te vinden zijn in Macedonië. Daarnaast heeft hij een electoraal bondgenootschap gesloten met het Democratisch Alternatief (DA) van veteraan-politicus Vasil Tupurkovski, die lid was van het Joegoslavische staatspresidium toen in 1991 de oude federatie uiteenviel. In de DA zitten veel Albanese en Georgijevski kan dus volhouden helemaal niet anti-Albanese te zijn. Tupurkovski van zijn kant gebruikt het bondgenootschap met de nationalistinnen om zijn DA in het parlement te krijgen. Dat biedt hem een mooi platform om te zinnen over de bejaarde president Kiro Gligorov op te volgen. Overleg van de VMRO met Cervenkovski's sociaal-democraten en de liberale partij van Petar Gošev over een bondgenootschap zijn stukgelopen op onenigheid over de verdeling van de machtsposities.

Als de VMRO na zondag de macht overneemt, staat Macedonië een moeilijke tijd te wachten. De radicalisering tussen Albanese en Macedoniërs leidt nu al tot spanningen. Er worden op begraafplaatsen graven van de andere etnische groep geschonden, de gemeenschappen leven steeds meer naast dan met elkaar en zelfs in de hoofdstad Skopje verhuizen steeds meer Macedoniërs van de vooraf door Albanese bewoonde linker-naar de rechteroever van de Vardar en trekken steeds meer Albanese van de Macedonische wijken op de rechteroever de brug over. Leden van de 'andere' etnische minderheid zijn niet meer welkom: een vrijwillige etnische zuivering.

Ook is sprake van steeds meer geweld. Van de meer dan een miljoen wapens die vorig jaar tijdens de periode van extreme anarchie in het buurland Albanië in handen van de bevolking zijn gevallen, bevinden er zich nu heel veel in Macedonië. Sinds december zijn acht bomaanslagen gepleegd op regeringsgebouwen in Macedonië en de politie maakt van tijd tot tijd melding van de vondst van wapenopslagplaatsen die het UÇK zouden toebehoren. De vrees bestaat dat een door de VMRO geleide regering de spanningen tussen beide bevolkingsgroepen nog verder zal opdrijven, met alle risico's van dien. Zelfs is niet uitgesloten dat het UÇK, dat naar eigen zeggen (en volgens de Macedonische autoriteiten) 'aanwezig' is in Macedonië, in dat land actief zal worden.

KOSOVO

'Het vertrouwen in meneer Milošević is hier beperkt'

VERVOLG van pagina 1

Bij de NAVO wordt vooralsnog met scepsis gereageerd op de toezeggingen van Belgrado. „Het vertrouwen in meneer Milošević is beperkt hier”, aldus een functionaris. De NAVO-opperbevelhebber in Europa, generaal Wesley Clark, gaat in Napels onverminderd door met de voorbereiding van luchtaanvallen op Joegoslavië die zaterdagochtend om zeven uur kunnen beginnen tenzij de NAVO-lidstaten anders besluiten. „NAVO-strijdkrachten blijven gereed om op te treden, mocht dit gevraagd worden”, aldus het geallieerd opperbevel in Napels. De NAVO-ambassadeurs komen vanmorgen in Brussel bijeen voor hun wekelijkse vergadering. De Contactgroep voor ex-Joegoslavië bespreekt morgen op ministersniveau in Parijs de ontwikkelingen in Kosovo.

De OVSE-waarnemers in Kosovo - onder wie een nog onbekend aantal Amerikanen en Russen - worden nauw betrokken bij de hulpverlening aan vluchtelingen en hun terugkeer naar hun woonplaatsen. Ze krijgen echter daarnaast meer bevoegdheden dan internationale waarnemers bij vorige missies. Ze mogen zich vrij bewegen in Kosovo en overal waar ze willen „een permanente vestiging” inrichten; ze mogen de Servische politiemannen en Joegoslavische soldaten bij elke verplaatsing begeleiden; ze worden ook betrokken bij de vorming van de nieuwe politiemacht in Kosovo; en ze mogen het ontslag of de bestraffing eisen van iedereen die het akkoord schendt. Hoe lang de waarnemers blijven is niet bepaald: volgens Holbrooke zal 'lang' sprake zijn

van een internationale aanwezigheid in Kosovo.

In vrijwel alle Westerse hoofdsteden is gezegd dat nu alles zal afhangen van de vraag of Milošević zijn verplichtingen nakomt. De Britse minister van Buitenlandse Zaken, Robin Cook, zei dat „het belangrijk is onze waakzaamheid niet te snel te laten verslappen” en dat „we onze voorbereidingen van militaire acties handhaven tot we overtuigd zijn”. „We verlaten ons niet op wat Milošević zegt, maar op wat hij doet”, zei president Clinton. „We kunnen kijken naar de feiten en zien wat hij doet. Ik ben tevreden dat we niet meer afhankelijk zijn van hoop.” Rusland eiste een deel van het succes voor zichzelf op. In Moskou zei een woordvoerder dat het akkoord te danken is aan „de gecoördineerde acties” en de actieve rol van Rusland”. Het waren de Russische ministers van Defensie en Buitenlandse Zaken die Milošević tot instemming met de OVSE-missie hebben gebracht.

taak voor luchtmacht

Door onze redacteur

VILLAFRANCA, 14 OKT. Voor de Nederlandse luchtmacht is niet direct een taak weggelegd om het akkoord over Kosovo te verifiëren. Volgens de souchef operatiën van de luchtmacht, commodore T. Bakker, „straalt een F16 geen vrede uit en zal Milošević ze niet graag boven z'n land zien”. Bakker, die vanochtend in Vicenza aanwezig was bij een toelichting van generaal Mike Short, commandant van AF South in Napels, verwacht dat de acht extra F16's begin volgende week, na het aflopen van het ultimatum op zaterdag, naar Nederland kunnen terugkeren.

„Vanochtend vonden we het met z'n allen een mooie korte operatie. Zo zouden we er wel meer willen zien want denk nou niet dat we met die 430 vliegtuigen van de NAVO zo 'trigger happy' waren”, aldus Bakker.

De drie fotoverkenner-vliegtuigen uit Volkel die ook op Villafranca staan zouden een rol kunnen spelen om troepenverplaatsingen in Kosovo vast te leggen maar Bakker vraagt zich af of die toestellen boven Kosovo ook weer geduld worden door de Serviërs. Wel blijven de Nederlandse en Belgische F16's hun taak boven Bosnië blijven uitvoeren.

Bakker gaf aan dat de Italianen maar mondjesmaat oefenvluchten toestaan wegens de geluidsoverlast. Begin volgend jaar vertrekt het Nederlandse contingent van Villafranca naar Amendola, 800 kilometer zuidelijker aan de oostkust van Italië. Raakt de luchtmacht met oefenschema's in de problemen dan zullen vliegers sneller worden gerouleerd.

Op het militaire gedeelte van Villafranca zijn vanochtend de veiligheidsmaatregelen verscherpt. Het Italiaanse commando van de basis heeft zich geërgerd aan het feit dat terwijf de acht uit Leeuwarden aangekomen F16's werden bewapend en wagens met 500-pondbommen naast de gevechtsvliegtuigen werden geparkeerd een Nederlandse tv-verslaggever vrolijk vanuit de cockpit van een F16 vertelde hoe de voorbereidingen voor de bombardementen zich zouden voltrekken. „Of menens, of een spelletje, maar niet allebei”, moeten de Italianen tegen de Nederlanders hebben gezegd.

Bij de 300 man Belgisch en Nederlands luchtmacht personeel heerst opluchting over het feit dat NAVO-acties zijn opgeschort. Er is sprake van grote tevredenheid over het feit dat alleen het tonen van eensgezindheid van de NAVO al had gewerkt.

100114109X

DER KOMMENTAR
Neue Nato
für Europa

NIKOLAUS BLOME

Es ist die Woche der neuen Nato. In Europa ist ein neues Gehege von Sicherheit abgezäunt, und Slobodan Milošević wird als erster durch das Gatter getrieben - ganz gleich, ob nun mit Diplomatie, die sich auf eine militärische Drohung stützt, oder doch noch mit offener Waffengewalt. Die Nato hat sich den Balkan zu etwas gemacht, das die Amerikaner „ihren Hintertopf“ nennen würden.

Das ist gut so, denn der Balkan geht uns an. Und es ist legitim, denn die Nato ist ein Verteidigungsbündnis. Ursprünglich stand die Allianz gegen den Warschauer Pakt, um in einem waffenstarken Gleichgewicht für größtmögliche Sicherheit zu sorgen: vier Jahrzehnte lang ohne einen scharfen Schnitt, dann war der Warschauer Pakt von innen zerborsten. Was selbsten die Sicherheit Europas bedroht, sind umhertreibende Trümmer - etwa auf dem Balkan. Der erste Teil der Antwort darauf war die Öffnung der Nato für einige der ehemaligen Ostblockstaaten. Das verhindert funkenprühende Kollisionen zwischen diesen Ländern und verkleinert zumindest die Grauzone zwischen dem Westen und Russland. Aber auch der jetzt gewagte zweite Schritt hat Sinn: sich im Notfall von den unvermeidlich zähen Verfahren der UNO abzukoppeln. Nicht nur die Flüchtlinge atmen auf. Was der neuen Nato jetzt noch fehlt, ist mehr europäisches Selbstbewusstsein, mehr Verantwortungsgefühl der Europäer für ihren Kontinent. Es stimmt, daß mit den USA, mit ihrer Erfahrung und ihrem Gerät die Aussicht auf Erfolg sprunghaft steigt. Aber auch Washington ist nicht uninteressant. Die europäischen Interessenwert europäischer Belange schwankt durchaus. Deshalb darf es in Zukunft kein Nato-gesetz mehr sein, daß mit den USA alles geht - und ohne sie nichts.

ILLUSTRATIE: PIM VERMAAT EN CYPRIAN KOSCIELNIK

Akkoord Kosovo stelt oplossing van het conflict alleen maar uit

Toen de NAVO enkele weken geleden besloot tot voortbreiding van een militair optreden in Kosovo, stond het bondgenootschap tweebelangrijke doelen voor ogen: het wilde zowel een beslissing afdwingen over het lot van de Albanese bevolking, als de geloofwaardigheid van Europa's veiligheidsapparaat beschermen.

Het akkoord dat de Amerikanen speciale onderhandelaar Richard Holbrooke nu met president Milosevic van Joegoslavië heeft gesloten, leidt tot uitstel bij het zoeken naar een oplossing voor de eerste kwestie, en dreigt een nadelig precedent te scheppen voor wat betreft het Europese veiligheidsstelsel. Op zijn hoogst heeft Europa enkele maanden diplomatieke ademruimte gewonnen.

Het akkoord is een klassiek voorbeeld van een compromis, waarbij alle betrokken partijen concessies hebben moeten doen in ruil voor loezeggingen. President Milosevic is gedwongen te erkennen dat Kosovo niet meer een binnenlandse aangelegenheid is. Hij moet zijn roepen uit de provincie terugtrekken, en 2.000 buitlandse waarnemers toelaten die op de uitvoering van het akkoord moeten toezien. Eveneens heeft Milosevic nieuwe verkiezingen in Kosovo aangekondigd, waarvan de uitslag alleen maar kan leiden tot instelling van een lokaal parlement geïnitieerd door etnisch Albanese nationalisten. Voorts is toegezegd dat Kosovo een nieuwe federale status krijgt binnen Joegoslavië, en dat Belgrado het luchtruim boven Kosovo opentstelt voor vluchten van de NAVO. In ruil voor dit alles heeft Milosevic luchtaanvallen op zijn leger voorkomen en stilletzijdig de steun verkregen voor zijn standpunt dat Kosovo deel zal blijven uitmaken van Joegoslavië.

Op hun beurt hebben de etnische Albanenzen moeten beloven hun streven naar totale onafhankelijkheid te matigen. Ze zijn er echter in geslaagd het conflict in Kosovo op een internationaal niveau te tillen, iets waarnaar ze jaren hebben gestreefd. Daarnaast hebben ze zich verzekerd van westerse bescherming op het ogenblik waarop het Kosovo Bevrijdingsleger (UCK) dreigde te worden verlamd door de Joegoslavische strijdkrachten.

De realiteit is echter genuan-der: het akkoord is niets anders dan een afspraak om de Bal-

kan in zijn huidige staat te 'bevirten'. De betrokken partijen, het Westen inclusief, hebben een ontwikkeling op gang gebracht die door niemand in de hand te houden is.

Hoewel er nog wordt onderhandeld over de werkzaamheden van de tweeduidend waarnemers die in Kosovo moeten gaan verifiëren of het akkoord wordt nageleefd, zal één fundamentele vraag waarschijnlijk onbeantwoord blijven: wordt hun taak een zuiver passief verzamelen van feitelijk materiaal, of zullen ze een actieve rol kunnen spelen in de uitvoering van het akkoord?

Het laat zich aanzien dat de westerse regeringen hopen op een mengeling van beide: de OVS-missie in Kosovo zal licht bewapend zijn (hetgeen suggereert dat ze niet tot taak heeft vrede af te dwingen), maar ze zal luchtsteun ontvangen van de NAVO, wat erop wijst dat ze meer zal gaan doen dan louter observeren.

Het is niet moeilijk te begrijpen waarom Holbrooke deze dubbelzinnige constructie heeft gewild. Joegoslavië zou het stationeren van vreemde troepen omleiding te geven aan de uitvoering van een akkoord noot hebben geaccepteerd: voor Milosevic zou dat het onherroepelijke verlies van Kosovo betekenen. Maar het Westen wilde geen herhaling van het debat waarop de EU-waarnemingsmissie destijds in Kroatië is uitgegaan, waar de in het wit geklede mannen en vrouwen, uitgerust met weinig meer dan pen, papier en te lefou, door de lokale bevolking 'fjeverkopers' werden genoemd.

Het resultaat is een missie in Kosovo die Milosevic in theorie zal beangstigen, maar in de praktijk zal geruststellen. De lichte wapens die men in Kosovo te dragen krijgt, zullen wellicht hun persoonlijke veiligheid beschermen, maar zijn ongeschikt voor enig reëel militair doel. En de dreiging met luchtaanvallen door de NAVO wordt pas serieus wanneer alle personeel op de grond is geëvacueerd, dat NAVO-vliegtuigen zouden gaan bombarderen terwijl er eigen mensen in Kosovo zijn, is ondenkbaar.

Met het akkoord dat de Amerikaanse onderhandelaar Holbrooke heeft gesloten met president Milosevic is de Kosovo-crisis nog lang niet ten einde, meent Jonathan Eyal. Op zijn hoogst is enkele maanden diplomatiek respijt gewonnen.

De missie moet weliswaar toezien op de terugtrekking van Joegoslavische eenheden uit de provincie. Maar onduidelijk is hoeveel troepen Joegoslavië in Kosovo mag houden, en over wat voor materieel zij mogen beschikken. Grote vraag is tevens of ook het UCK en andere Albanese organisaties zich moeten onwapenen. En wie gaat de grens tussen Kosovo en Albanië controleren, waar op dit ogenblik grootscheepse wapensmokkel plaatsvindt?

De tactiek van Milosevic is vrij simpel. Hij zal al zijn geregelde troepen terugtrekken, maar erop staan dat de Servische politie in functie blijft. Ook zal hij eisen dat de Joegoslavische kazernes in de provincie mogen blijven bestaan, ook al worden ze geïnspecteerd door internationale waarnemers. De paramilitaire formaties in de door Serviërs bewoonde gebieden in Kosovo zullen niet worden ontbonden. Milosevic zal volhouden dat hij nauwelijks controle heeft over hun activiteiten, net zoals hij dat in Kroatië en Bosnië heeft gedaan.

De Albanenzen in Kosovo zullen zich in de eerste maanden van de operatie keuring gedragen. Ze hebben belang bij een zo groot mogelijke westerse betrokkenheid bij het gebied, en zijn niet tot actieve gewelthen in staat. Daarnaast zullen ze, niet geheel onterecht, voor elk dorp waar vluchtelingen terugkeren aparte bescherming eisen. Verder zullen ze erop staan dat er Albanenzen worden opgenomen in de politie van Kosovo of dat de Albanenzen hun eigen politiemacht mogen vormen.

Tot slot staat wel haast vast dat de constitutionele besprekingen over beide bevolkingsgroepen tot niets zullen leiden. Zelfs als president Milosevic Kosovo serieus de status van republiek binnen een federaal Joegoslavië wil toekennen — en dat wil hij niet — dan nog is de kans groot dat Montenegro, de andere Joegoslavische republiek, zich tegen sommige afspraken zal verzetten. Ook zullen de Albanenzen zich toellegen op de vorming van eigen staatsinstellingen in hun streven naar volledige onafhank-

by
com's

lijkheid. Het doet van beide partijen in dit conflict is niet veranderd; alleen de middelen zullen wellicht veranderen.

De waarnemingsmissie in Kosovo is toegekend aan de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa. De OVS heeft veel gedaan voor bescherming van de mensrechten en de vreedzame oplossing van conflicten, maar heeft geen ervaring met het soort operatie dat nu in Kosovo moet worden uitgevoerd.

De Amerikaanse regering weet dat het Congres in Washington de deelname van Amerikaanse troepen aan een missie waarover de Amerikaanse president geen rechtstreekse zeggenschap heeft, niet zal toestaan. Een groot aantal Europese landen — in zowel Oost- als West-Europa — zal eraan moeten deelnemen. De Europese regeringen zullen er echter voor oppassen al te veel te investeren in een operatie waarbij Washington niet in dezelfde mate betrokken is en dus ook niet dezelfde risico's loopt.

Belangrijker is dat de operatie de NAVO in een moeilijk parket brengt. Het Russische verzet tegen luchtaanvallen op Joegoslavië is in Moskou uitgeleefd als voortkomend uit een instinctieve solidariteit met de Slavische volken op de Balkan. De waarheid is echter eenvoudiger: Moskou wilde volstrekt duidelijk maken dat de NAVO in Europa niet haar gang kan gaan zonder goedkeuring van de Russen.

Theoretisch is het mogelijk dat alles goed afloopt. Milosevic zal wellicht begrijpen dat Kosovo verlore[n] is en dat het in het belang van Servië is om de provincie vaarwel te zeggen. Wellicht zal het ook mogelijk zijn de Albanenzen binnen een losse Joegoslavische federatie te houden. Maar de kans dat één van beide werkelijk gebeurt, is zeer gering.

Het akkoord dat Holbrooke inzake Kosovo heeft bereikt, lijkt op het akkoord dat hij in 1995 over Bosnië heeft bedongen: een overeenkomst die er goed uitziet totdat je hem helemaal gaat lezen; een concept dat met het verstrijken van de tijd hoe langer hoe minder realistisch lijkt. Hoe het ook uitpakt, vast staat wel dat het Westen nog vele jaren bij de kwestie betrokken zal blijven.

Jonathan Eyal is verbonden aan het Royal United Services Institute for Defence Studies in Londen.

Solana waarschuwt Milošević 'Belgrado krijgt nog tien dagen van NAVO'

Door onze correspondent BIRGIT DONKER

BRUSSEL, 16 OKT. De NAVO zou vanmiddag besluiten het ultimatum voor luchtaanvallen op Joegoslavië, dat morgenochtend afloopt, met een tiental dagen te verlengen. Dat was de verwachting vanmiddag van NAVO-functionarissen in Brussel.

NAVO-secretaris-generaal Solana heeft de Joegoslavische president Milošević gisteravond gewaarschuwd dat hij onmiddellijk de politie- en legereenheden uit Kosovo moet terugtrekken die zich daar nog bevinden in strijd met de eisen van de VN-Veilighedsraad. Solana deed dat in een gesprek met Milošević in Belgrado, waarbij ook de opperbevelhebber van de geallieerde strijdkrachten in Europa, de Amerikaanse generaal Clark en de voorzitter van het militair comité van de NAVO, de Duitser Naumann, aanwezig waren.

Vanmorgen bleek volgens functionarissen op het NAVO-hoofdkwartier in Brussel dat geen enkel land tegen verlenging van het ultimatum is. Een verlenging met tien dagen is volgens functionarissen een optie waarover wordt gesproken. Het is ook mogelijk dat besloten wordt om de drie dagen het ultimatum te herzien of, zoals de Verenigde Staten zouden willen, een nieuw ultimatum af te spreken van twee weken.

„Alle opmerkingen gaan in de richting dat de druk op Milošević moet worden gehandhaafd”, aldus een functionaris. Bij de NAVO wordt tot nu toe gezegd dat Milošević onvoldoende troepen en spe-

cialie politie-eenheden heeft teruggetrokken. Daarom wordt het dreigement met militaire actie gehandhaafd.

De zestien NAVO-ambassadeurs hadden dinsdagochtend besloten dat vanaf morgenochtend zeven uur generaal Clark, na overleg met secretaris-generaal Solana, beperkte luchtaanvallen kan uitvoeren op Joegoslavië en kan doorgaan met de voorbereidingen voor gefaseerde, grootschalige luchtaanvallen. Ze zouden vanmiddag besluiten deze zogeheten activation order te voorzien van een nieuw ultimatum.

In Belgrado werd gisteren een akkoord tussen Joegoslavië en de NAVO over NAVO-verkenningsvluchten boven Kosovo getekend door generaal Clark en stafchef Perišić van het Joegoslavische leger.

Binnen de NAVO is langdurig gesproken over de vraag of behalve de generaals Clark en Naumann, voorzitter van het militair comité, ook secretaris-generaal Solana gisteren naar Belgrado moest reizen. Een aantal lidstaten vond dit niet opportuun. Uiteindelijk werd besloten dat Solana toch zou gaan om, in de woorden van een diplomaat, „een duidelijke

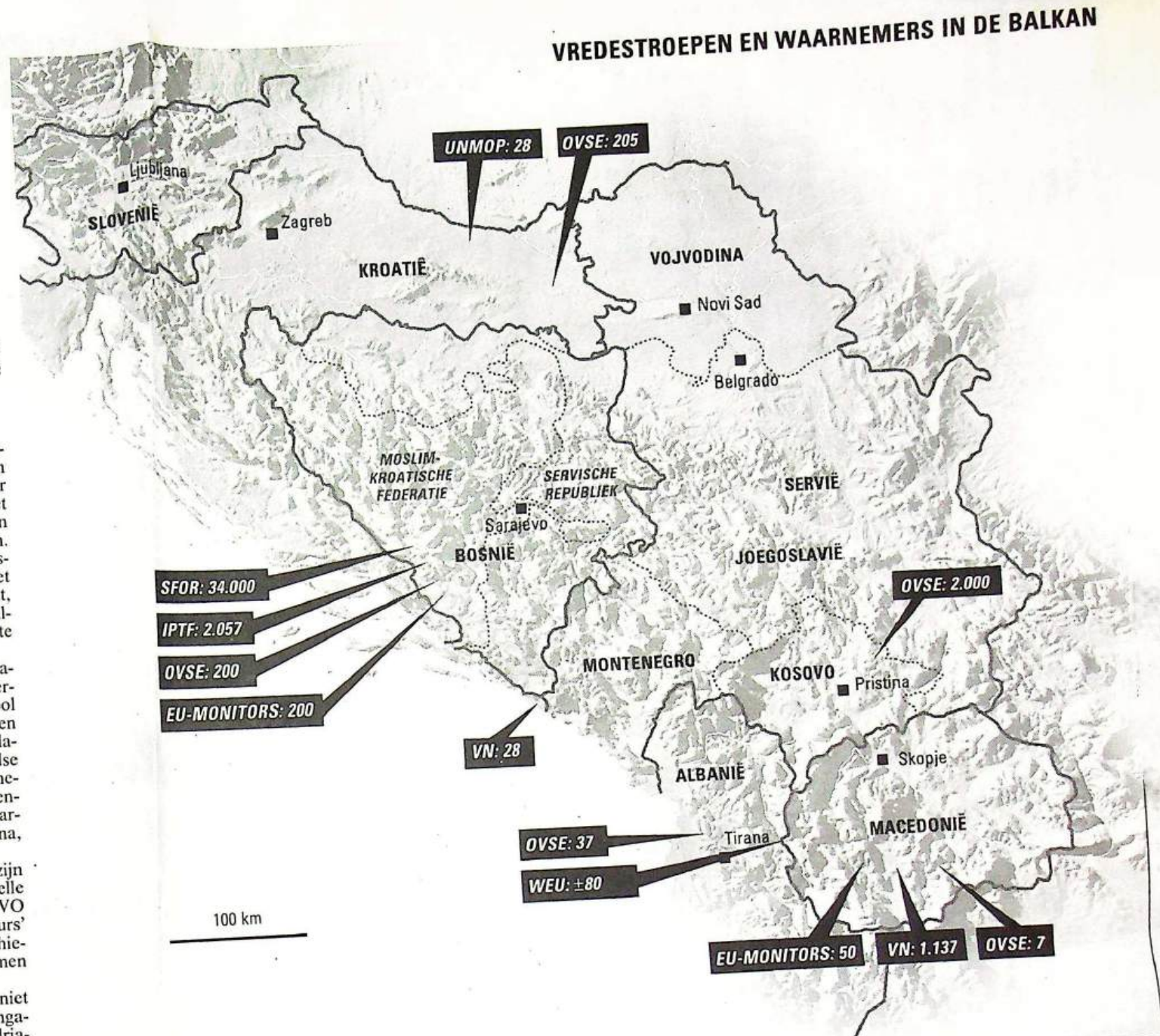
boodschap over te brengen”.

Het akkoord over de NAVO-verkenningsvluchten bevat een lange lijst technische details over onder meer het gebruik van het luchtruim en de bescherming van de veiligheid van NAVO-piloten. De NAVO mag verkenningsvluchten houden wanneer het bondgenootschap dit nodig acht, maar is wel gebonden aan bepaalde afspraken om ongelukken te voorkomen.

De voorzitter van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE), de Pool Geremek, heeft vanmorgen een akkoord gesloten met de Joegoslavische minister van Buitenlandse Zaken, Jovanić, over de stationering van tweeduizend ongewapende 'verificateurs' in Kosovo. Daarna reisde Geremek naar Priština, de hoofdstad van Kosovo.

Van Amerikaanse zijde zijn voorstellen gedaan voor een snelle interventiemacht van de NAVO die de ongewapende 'verificateurs' van de OVSE te hulp moet schieten mochten ze in de problemen komen.

Zo'n interventiemacht zou niet in Joegoslavië zelf maar in Hongarije, Macedonië en/of op de Adriatische Zee worden gestationeerd.

NRC Handelsblad 161098 / Bron: Digital Wisdom

Door een onzer redacteurs
ROTTERDAM, 16 OKT. De 2.000 'verificateurs' die onder leiding van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa naar Kosovo gaan, zijn de meest recente toevoeging aan een leger vredeshandhavers in de Balkan. Naast de OVSE zijn de Verenigde Naties, de NAVO en de Europese Unie actief. Ook het Partnership for Peace en de West Europese Unie (WEU) heeft waarnemers op de Balkan.

De OVSE heeft al missies van enkele honderden waarnemers in Kroatië en Bosnië. De missie in Kosovo wordt echter tienmaal zo groot en krijgt taken die elders op de Balkan door de VN of de NAVO worden verricht, als toezicht op troepenbewegingen, op de politie en op repatriëring van theemden en vluch-

De Balkan zit tjokvol met vredeshandhavers

telingen. De verificateurs in Kosovo zijn ongewapend. Militaire bescherming moet komen van een snelle reactiemacht, mogelijk gelegerd in een buurland.

Het aantal vredeshandhavers in de oude conflicthaarden - Kroatië en Bosnië - slinkt, in Kosovo en Macedonië neemt hun aantal toe. Maar verreweg de meeste troepen en waarnemers zijn nog altijd in Bosnië gelegerd. Daar houdt de NAVO-vredesmacht SFOR toezicht op de legers van bevolkingsgroepen. Meer

dan 2.000 politiemensen uit tientallen landen vormen de VN-politiemacht IPTF, die toeziet op de politie. De OVSE heeft 200 mensen in het veld.

In Kroatië slinkt het aantal waarnemers. De 'UN Civilian Police Support Group' verlaat deze week Kroatië. Zij moesten bekijken of de rechten van de Servische minderheid in Oost-Slavonië worden gerespecteerd door de Kroatische politie. Die rol wordt overgenomen door de OVSE. Helemaal in het zuiden heeft de

VN nog 28 waarnemers van UNMOP om de demilitarisering van het schiereiland Prevlaka te controleren, een gebied in Kroatië dat door Montenegro wordt betwist.

In Macedonië moet de VN-vredesmacht UNPREDEP de vrede handhaven. Deze 'UN Preventive Deployment Force' is met 1.314 militairen en waarnemers aan de grenzen gelegerd. De Europese Unie heeft 50 waarnemers in het veld, ook de OVSE onderhoudt een kleine missie.

In Albanië heeft de OVSE een missie van 37 mensen. Onder auspiciën van de West-Europese Unie is er bovendien het project MAPE: Multi-Advisory Police Element, tachtig instructeurs die belast zijn met de opbouw van een nieuwe politiemacht.

NAVO geeft Milosevic tien dagen uitstel

Van onze correspondent
Geert-Jan Bogaerts

BRUSSEL

De NAVO geeft de Joegoslavische president Milosevic tien dagen extra de tijd om zijn troepen uit de opstandige provincie Kosovo terug te trekken. Hoewel er nog weinig tekenen zijn dat Milosevic het akkoord uitvoert dat hij dinsdag heeft gesloten met de Amerikaanse gezant Holbrooke, wil de NAVO hem toch met tijd geven om de overeenkomst na te komen.

'We zijn niet onder de indruk van de inspanningen die de heer Milosevic zich getroost', aldus een diplomaat gisteren in Brussel. 'Hij haalt wat militairen weg, andere stuurt hij weer terug, soms zijn ze in burger.' Ook de Kosovoarse gematigde leider Rugova klaagde gisteren dat Milosevic nieuwe troepen naar Kosovo heeft gestuurd.

De diplomaat gaf nog een voorbeeld van Milosevic 'geslepenheid'. Servië heeft beloofd een einde te maken aan de wegblokades, maar er zijn er nog tientallen. Tegen NAVO-secretaris-generaal Solana zei Milosevic echter dat dat simpele 'verkeersposten' waren.

De NAVO geeft Milosevic nog tot 27 oktober de tijd om de akkoorden uit te voeren. 'Het gevoel bestaat dat hij dat nodig heeft', aldus een andere diplomaat.

Volgens hem houden de strijdende partijen in Kosovo zich 'redelijk' aan het bestand. Het Amerikaanse ministerie van Defensie meldde gisteren dat 'aanzienlijke' aantallen van de in totaal 270 duizend vluchtelingen terugkeren naar huis. Dat zou met name gebeuren in centraal-Kosovo.

Volgens Servische en Albanese bronnen is Milosevic inmiddels wel begonnen met troepenterugtrekking. Drie konvoien met in totaal meer dan tweehonderd militaire voertuigen zouden vrijdag Kosovo hebben verlaten.

Om de druk op Milosevic te handhaven, houdt de NAVO het activeringsbevel in stand. Dat geeft de militairen de vrije hand om bombardementen met kruisraketten uit te voeren. Als de situatie in de komende tien dagen verslechtert of als Milosevic zich

overduidelijk niet houdt aan het akkoord, kan er onmiddellijk geweld worden gebruikt. Tussentijds zullen de NAVO-ambassadeurs vier of vijf keer bij elkaar komen om te beoordelen of Milosevic vorderingen maakt.

Het activeringsbevel moet de acceptatie van een nieuwe resolutie van de Veiligheidsraad gemakkelijker maken. Dit weekinde beginnen de voorbereidingen voor zo'n nieuwe verklaring, waarin 'een VN-paraplu wordt gestoken bovenop het Holbrooke-akkoord van dinsdag'. In de nieuwe resolutie moet bovendien komen te staan dat naleving 'met alle noodzakelijke middelen' kan worden afgedwongen, een eufemisme voor het gebruik van geweld.

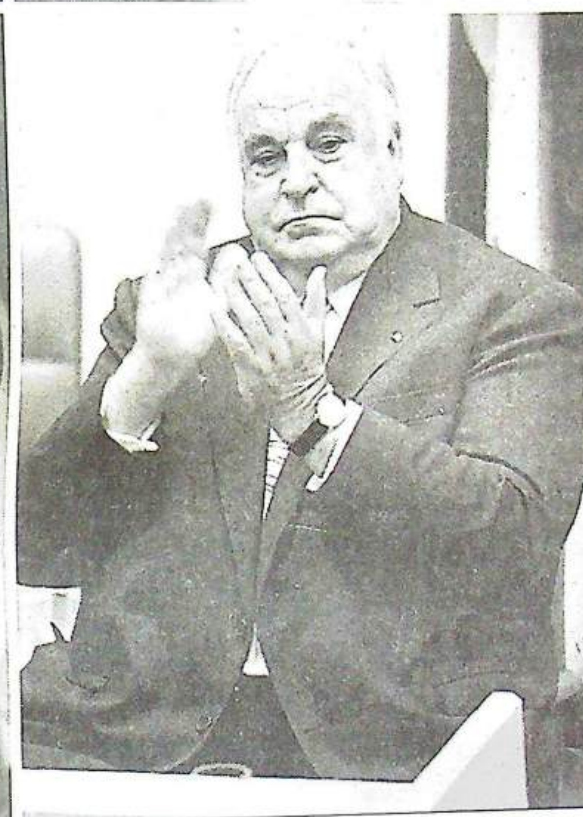
De NAVO buigt zich vanaf volgende week over de vraag hoe de tweeduizend inspecteurs van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa worden beschermd. De waarnemers gaan in Kosovo de naleving van het akkoord controleren. Milosevic heeft toegezegd dat zij weggehaald mogen worden als het geweld weer oplaait.

De voorzitter van de OVSE, de Poolse minister Geremek, onderkende vrijdag in Belgrado het akkoord over de stationering van waarnemers in Kosovo. Aan Joegoslavische zijde tekende minister van Buitenlandse Zaken Jovanovic.

Het kan nog wel enige weken duren voor de tweeduizend waarnemers aan de slag gaan. Vandaag zullen technici beginnen met de logistieke voorbereiding van de OVSE-missie.

De gematigde Rugova heeft de Albanese in Kosovo vrijdag opgeroepen de OVSE-missie te steunen. 'Ik kan u verzekeren dat iedereen de OVSE-missie zal steunen', zei Rugova, 'want het volk van Kosovo wil internationale aanwezigheid om het te beschermen.' Rugova zei niet te verwachten dat de UCK-strijders de missie zullen tegenwerken.

Het Kosovo Bevrijdingsleger (UCK) verwerpt het akkoord tussen Milosevic en Holbrooke, maar niet de OVSE-missie. Adem Demaci, een politiek leider van het UCK, heeft aangedrongen op een speciaal akkoord met de OVSE om een goede samenwerking te verzekeren.

Helmut Kohl tijdens de discussie over Kosovo, zijn laatste debat in de Bondsraad als kanselier.

FOTO REUTERS

Ook Duitse Groenen staan achter operatie NAVO in Kosovo

Van onze correspondent
Willem Beusekamp

BONN

Ook een meerderheid van de Duitse Groenen steunt de militaire bijdrage van Duitsland aan een mogelijke NAVO-operatie in Servië. Van de 48 fractieleden stemden 29 Groenen voor hun voorzitter Fischer, de komende minister van Buitenlandse Zaken. Negen leden stemden tegen, acht onthielden zich van stemmen.

Tijdens het Kosovo-debat, gisteren tijdens de laatste zitting van de oude Bondsraad, drukte Fischer zijn partijgenoten op het hart hem niet in de steek te laten. Duitsland, zo zei hij, kan zich tegenover zijn bondgenoten geen afwijkend veiligheidsbeleid veroorloven. Bovendien, aldus Fischer, moet het met oorlogvoeren in Europa definitief zijn afgelopen. De druk van de NAVO op de Joegoslavische leider Milosevic heeft wat hem betreft de vrede op de Balkan naderbij gebracht.

Twee Groenen waren thuisgebleven. Zij behoorden tot de bijna honderd volksvertegenwoordigers die vrijdag schitterden door afwezigheid. Een verklaring voor deze uitzonderlijk hoge absentielijst bij een voor Duitsland belangrijke beslissing was niet direct te vinden.

Gezien het hoge aantal afwezige christen-democraten en liberalen had de oude regeringscoalitie mogelijk gehoopt dat haar rood-groene opvolger zich in de nesten had gewerkt.

Het tegendeel was het geval. Gerhard Schröder - op 27 oktober wordt hij door de nieuwe Bondsraad officieel tot opvolger van Helmut Kohl benoemd - maakte met een indrukwekkend betoog een einde aan alle twijfels.

Tijdens zijn eerste belangrijke rede als bijna-kanselier onderstreepte hij dat het buitenlandse en veiligheidsbeleid ongewijzigd blijft. Na intensief overleg met Kohl, minister Kinkel van Buitenlandse Zaken en de adviseurs van president Clinton was hem duidelijk geworden dat Milosevic tot op het laatste moment had gehoopt op een weifelende houding van de nieuwe Duitse regering.

Voor Schröder en zijn rechterhand Fischer was dat het signaal om zich zonder voorbehoud te scharen achter de politiek van het Atlantische bondgenootschap. Nog voordat het besluit gisteren door de oude regering in stemming werd gebracht, had de nieuwe regering zich al akkoord verklaard: Duitsland levert niet alleen een paar honderd man voor de OVSE-controle in Kosovo ter plekke, er worden ook veertien Tornado-jagers en 500 soldaten ter beschikking gesteld die de controle op afstand in de gaten houden.

Indien er alsnog militair moet worden ingegrepen, zijn de Duitsers met hun strategisch belangrijke, want voor vernietiging van vijandelijke radar uitgeruste Tornado's van de partij. Vijfhonderd van de 580 aanwezige Bondsraad-leden stemden vóór.

Onder de tegenstemmers bevond zich de voltallige fractie van de Oost-Duitse PDS. Wordvoerder Gysi meent dat met het NAVO-optreden, zonder mandaat van de Verenigde Naties, het

'Tien dagen extra om ons te bombarderen!'

Van onze correspondent

Michel Maas

PRISTINA

Alleen vrouwen omzomen vrijdag het zwembad van Banja. Ze hebben het bassin overgenomen van de mannen, die hier de hele zomer tussen de gevechten door hebben gezwommen. Banja had het enige zwembad van het 'bevrijd gebied' dat het Kosovo Bevrijdingsleger (UCK) vanuit het stadje Malishevo beheerste. Maar Malishevo bestaat niet meer, het restant van het verslagen UCK heeft zich teruggetrokken achter de heuvels in het zuiden, en in het zwembad wordt niet meer gezwommen. Het is voor de vrouwen, die er de was doen.

Enkele mannen en jongens drommen samen in de buurt van de moskee, waarvan de minaret doormidden is geschoten. De kapotte toren is alweer een oude oorlogswond. Er zijn veel versere in Banja. Donderdagavond is er weer urenleng geschoten in de buurt - de zwaarste beschieting sinds tijden. Mitrailleurvuur is er op de laatste explosies, vooral

mitrailleurgeratel valt te horen.

In dorpen rond Malishevo, zoals Banja, kan iedereen je nieuwe kogelgaten wijzen, en de gaten die lichte granaten in de panduren van huizen hebben geslagen. Een paar dagen geleden zijn enkele families naar Banja teruggekeerd, maar de meeste zijn meteen weer vertrokken.

Alleen het kleine groepje hier is gebleven, maar Farush Shuadaj

'In geblindeerde auto's komen de Serviërs'

heeft al zijn huisraad nog op de tractor, klaar om er vandoor te kunnen gaan. Het nieuws dat de NAVO Milosevic weer tien dagen respijt gaat geven, wordt door hem met ongeloof ontvangen. 'Dat zijn weer tien dagen extra om ons te bombarderen!'

Ook in Marali, ten zuiden van Malishevo, staan met plastic overhulde tractoren klaar om te vertrekken. Mejreme (29) was een

keerd, maar staat nu op het punt terug te keren naar Pagarusha. De zware beschieting van donderdag van Albanese naar buiten, we weten dat jullie er zijn. We gaan jullie allemaal doodmaken', riep de Serviër, zegt een boer in Dragobil. 'Ze komen 's avonds, als ze weten dat alle buitenlanders zijn vertrokken. Incens zijn ze er. Ze komen in geblindeerde auto's, maar waar ze vandaan komen weten we niet. Overdag zien we die auto's nooit.'

'Ga weg Cetniks, ga weg', riep de Albanese. Het UCK beschoot ons van alle kanten', zegt de commandant van het Servische troepencontingent dat rond een tankstation aan de rand van Dragobil gelegerd is. ('Cetnik' is een scheldwoord voor Serviër.) De meeste schoten op Marali en Dragobil zijn door zijn mannen afgevuurd, onder andere vanaf de twee donkerblauwe pantserwagens die hier donderdag de motoren lieten warmdraaien.

'We moeten ons verdedigen', zegt de officier, en hij wijst naar enkele huizen aan de rand van het

Een van zijn mannen, Nedan, raakte donderdag zwaar gewond en is 's nachts in het ziekenhuis overleden. 'Mijn vriend was in 1972', zegt de commandant voor de volledigheid. Een groot gat in de muur van het huis waarin zijn manschappen bivakkeren herinnert aan de UCK-granaat die woensdag vier andere mannen verwondde.

De commandant staat in voort-

'Nedan stierf donderdag door UCK-vuur'

durend radiocontact met de mannen die zich langs de hele asfaltweg in leegstaande huizen verschansen. Bijna om het andere huis zitten wel een paar mannen. Hier is niemand teruggetrokken, en dat zal voorlopig ook niet gebeuren.

'Wij zullen ons niet terugtrekken zolang ze het in Belgrado niet eens zijn over de details van de samenstelling van de lokale politie in Kosovo', zegt de commandant

duren, want de lokale politie moet worden samengesteld overeenkomstig 'de etnische structuur' van de regio. 'Mijn vriend was wacht dat Milosevic zal toestaan dat de Albanese 90 procent van het politieapparaat gaan vormen. Ook de vraag hoeveel manschappen er uit Kosovo moeten worden teruggetrokken is nog niet definitief beantwoord. Maar voor de Albanese maakt het niets uit of er elf- of zesduizend agenten zijn. Het blijven agenten.

In Orahovac, de stad waar eind juli de neergang van het UCK begon, begint het normale leven ogenschijnlijk terug te keren. De stad - door het UCK ingenomen en vervolgens door Servische troepen bloedig heroverd - is niet meer leeg en verlaten. Veel winkels zijn hersteld, en op 'straat is leven. Vluchtelingen zijn teruggekeerd, onder wie de zestienjarige Vlora.

'We woonden bij mijn tante in Novi Pasar. Maar mijn vader wilde per se terug. Nu zijn we hier, en ben ik doodsbang.' Ze kijkt de buitenlandse bezoekers aan en vraagt: 'Blijven jullie in Orahovac? Blijf alsjeblieft. Dan voel ik

17-10-98

LAND wereld

naal geen gek figuur en dat heeft zich vorige week vertaald in succes. Al bij de eerste stemming streefde Nederland met 122 stemmen concurrent Griekenland (87 stemmen) voorbij. Maar stelt de Veiligheidsraad nog wel iets voor? Gaan de grote landen niet hun eigen gang? Ige Dekker van het Europa Instituut van de Universiteit Utrecht: 'De raad heeft bevoegdheden en mogelijkheden die afzonderlijke landen niet hebben. Ook supermacht Amerika gaat liever niet in tegen de VN. Amerika had de Golfoorlog tegen Irak alleen kunnen voeren, maar het wilde niet de hele Arabische wereld tegen zich krijgen en bedacht een constructie waarbij ook enkele Arabische landen zich bij de 'internationale troepen-

perkt. In het verleden is dat nog niet echt gebleken. Een troost is dat een lid nooit een beslissende stem heeft, je bent een van de tien niet-permanente leden. En Nederland wordt natuurlijk gezien als een typische representant van het Westen, van de Navo en van de Europese Unie. Net als Griekenland trouwens. Maar in de beeldvorming steekt Nederland - graag het juridisch geweten van de VN - gunstig af tegenover Griekenland met zijn gespannen relatie met Turkije. Als de plaatsing van luchtdoelraketten op het Griekse deel van Cyprus die steeds is uitgesteld, toch doorgaat, zullen de spanningen verder toenemen.'

Leurdijk is geschrokken van het lobbywerk van minister Van Aartsen bij de VN: 'Hij preekt Nederland aan als troepenleverancier voor de VN en sprak misleidend over 1650 soldaten. Dat is een factor tien te veel. Hij telde blijkbaar de Nederlandse deelname aan SFOR in Bosnië erbij. Dat is geen VN-vredesmacht, maar een Navo-operatie, weliswaar goedgekeurd door de Veiligheidsraad. Ook schrok ik van de term 'muggenziften' die hij gebruikte in de Tweede Kamer toen het ging om de vraag of de Navo volgens de laatste resolutie van de Veiligheidsraad mag optreden in Kosovo. Hij trok de term wel schielijk in, maar het blijft onthutsend. Hier ondergraaft een minister die dolgraag wil dat Nederland lid wordt van de Veiligheidsraad, tegelijkertijd de positie van die raad. Hij gaat blijkbaar mee met de Amerikanen en Engelsen die zeggen: als we willen optreden, hebben we de Veiligheidsraad helemaal niet nodig. Zo zet je de Veiligheidsraad buiten spel, en dat terwijl de Navo bij het optreden in Bosnië het politieke primaat van de Veiligheidsraad steeds heeft erkend.'

Het beeld van de VN wordt nog vaak te idealistisch ingekleurd. De VN is geen onpartijdige onafhankelijke instantie die automatisch in actie komt als het algemeen belang dat vraagt, maar een verzameling van 180 staten die in de praktijk hun handelen niet snel aan dat algemeen belang ondergeschikt maken. De Veiligheidsraad komt de laatste jaren met meer resoluties, maar die zijn vaak voor meer dan één uitleg vatbaar, zoals de jongste resolutie over Kosovo, waarin alle partijen hun gelijk kunnen lezen. Mag de Navo op basis van deze resolutie nu ingrijpen in Kosovo of niet? Het is onduidelijk. En een half jaar geleden bestond dezelfde onduidelijkheid over de mogelijkheid van ingrijpen in

Irak. Ook de juristen waren het daar niet over eens en zelfs de juristen in Nederland kozen voor verschillende interpretaties. Resoluties hebben vaak meer een signaalwaarde. Landen zijn meestal niet happig op militair ingrijpen door de VN, ook gezien de mislukkingen. Vaak opereert de VN van bovenaf, zonder steun van de bevolking en medewerking van lokale overheden. Zo beschouwd is het nog een wonder dat er af en toe overeenstemming ontstaat over militaire VN-operaties.

Nederlandse belangen zijn met de zetel nauwelijks in het geding. Blijft over het prestige dat er aan de zetel vastzit. Een land vergroot z'n aanzien in de internationale politiek en wordt als volwaardige gesprekspartner gezien. Samen met de vijf permanente leden plus Gambia, Gabon, Canada, Bahrein, Argentinië, Brazilië, Slovenië, Namibië en Maleisië, regeert Nederland vanaf 1 januari 1999 de wereld. Al is het maar voor twee jaar. De Nederlandse diplomaten krijgen een duwtje in de rug omdat ze niet alleen namens Nederland, maar ook namens een lid van de Veiligheidsraad spreken. Ze kunnen bij de VN een goed woordje voor een land doen, maar veel meer ook niet.

De ervaringen met de laatste keer dat Nederland lid was van de Veiligheidsraad, waren goed, zegt Dekker. 'Het was een redelijk succesvol lidmaatschap, zo wordt vrij algemeen aangenomen. Nederland heeft een bijdrage geleverd aan de regeling via de Veiligheidsraad voor de beëindiging van het conflict tussen Iran en Irak, de eerste Golfoorlog. Wat precies de Nederlandse rol is geweest, kan niet worden gezegd. Misschien zal dat eens blijken uit de autobiografie van Van der Stoep. De meeste onderhandelingen spelen zich immers achter gesloten deuren af en daaraan neemt dan meestal maar een beperkte groep landen van de Veiligheidsraad deel. Maar elke maand rouleert het voorzitterschap van de Veiligheidsraad. De afgelopen maand was dat Slovenië en de Sloveense voorzitter was een volkenrechtdeskundige en lijkt zijn stempel op het beleid te hebben gedrukt. De voorzitter bepaalt in belangrijke mate de agenda en kan het initiatief nemen voor verklaringen van de raad. De permanente leden van de raad hebben altijd veel invloed. Als zij de voorzitter leveren, hoeft dat niet per se een voordeel te zijn, maar voor de niet-permanente leden is het voorzitterschap wel een

'VOORDELEN ZAL DE ZETEL NEDERLAND NIET OPLEVEREN, MISSCHIEN WEL NADELEN'

macht' aansloten. Als je direct invloed kunt uitoefenen via het lidmaatschap van het machtigste orgaan ter wereld, dien je ook het Nederlands belang.'

Direct aanwijsbaar is het belang echter niet. De laatste keer dat Nederland de zetel innam (Van der Stoep!) in 1983-1984, kwam minister Van den Broek er niet goed uit. Hij had er niet zo over nagedacht en hij kwam in de Tweede Kamer niet veel verder dan: Hier speelt vooral ambtelijke continuïteit. Maar Nederland heeft een permanente vertegenwoordiging bij de VN en dan past het erbij ook een deel van de verantwoordelijkheid te willen dragen. De Tweede Kamer was enthousiast over de zetel. Soms te enthousiast. Ina Brouwer zei als fractievoorzitter van de CPN zelfs dat Nederland mooi een begin kon maken met de opheffing van de Navo en het Warschaupact.

Voordelen zal de zetel Nederland nauwelijks opleveren, misschien wel nadelen. Dick Leurdijk van het Instituut Clingendael: 'Stel dat de Veiligheidsraad een land oproept troepen van de grens terug te trekken, dan kan dat later negatieve consequenties hebben voor Nederland omdat het land zich in de hoek gedrukt voelt en bijvoorbeeld de handel met Nederland be-

'SINDS 1990 ZIJN BIJNA EVENVEEL VN-RESOLUTIES AANGENOMEN ALS IN DE VEERTIG JAAR ERVOOR'

duidelijk pluspunt: het geeft meer invloed op het werk van de Veiligheidsraad.' Had Nederland naast de bekendmaking van zijn verlangen naar de zetel niet voorstellen moeten doen voor afslanking van de VN-bureaucratie? Of was het juist handig zich een beetje op de vlakte te houden om zoveel mogelijk medestanders te krij-

'Wij Serviërs in Kosovo zijn als verdoemden

men. De internationale sancties, de politieke en economische corruptie, de oorlogsdreiging - wie kan daar na al die jaren nog tegenop?'

Mocht Servië ooit de traditionele autonomie aan Kosovo teruggeven, zoals het Westen eist, dan ziet het er voor de Servische minderheid niet best uit. Het laatste restje vertrouwen van de Kosovo-Albanen in een vreedzame samenleving lijkt verdwenen. De minderheid zal, blijkt uit gesprekken met jonge Serviërs, in de nabije toekomst nog verder slinken.

MONE SLINGERLAND in Kosovo

succesvol rockconcert van plaatselijk-Albanese en Servische bands georganiseerd. Toen we dit daaropvolgende jaar wilden herhalen, verbodde de Albanese schaduwregering de Albanese muzikanten op te treden."

De jongens dromen ervan Kosovo te verruilen voor de Servische hoofdstad Belgrado. Vanwege de econo-

nomische misère in Servië hebben ze echter weinig haast. "Ik heb wel familie in Belgrado," lacht Deki. "maar daarben ik alleen welkom met Kerstmis of Pasen. Veel Serviërs buiten Kosovo verachten ons; ze zien ons eerder als Albanen dan als Serviërs."

"Het ontbreekt de Servische jeugd aan energie om nog iets te ondernemen."

De drie jongens zijn er vast van overtuigd dat hun lot uiteindelijk toch door politici wordt beslist. Daarom hebben zij de afgelopen maanden hun mobilisatieplicht ontlopen door onder te duiken bij Servische familieleden buiten Kosovo. De Servische jongens uit Mitrovica die wel bij politie- of legereenheden hebben moeten vechten, verachten hen hierom.

"Wij Serviërs zijn een verdoemd volk," meent Dejan. "Er bestaat geen capabele oppositie die een politiek tegenwicht voor Milosevic kan vormen. En voor de Kosovo-Serviërs zal een politieke verandering in Servië sowieso te laat komen. De overgrote meerderheid van de Albanen wil niets meer met ons te maken hebben."

Volgens Dejan is dat niet alleen de schuld van de Serviërs. Ook de Albanen se politici hebben de verwijdering aangewakkerd. "Een paar jaar geleden hebben we hier in Mitrovica een

Ons leger moet veel meer geld krijgen. De dienstplicht moet weer ingevoerd worden. Srebrenica en Kosovo moeten wij platbombaranderen. Mensen die scheiden willen moeten op een strontkar rondgereden worden. Mannen die vreemdgaan moeten uit Nederland gezet worden. Vrouwen die vreemdgaan moeten gestenigd worden. Bloot is porno. Porno moet bestraft. Alleen al daarom moet de doodstraf weer ingevoerd worden. Gemengd samenleven mag niet meer. De filmcensuur moet terug, maar ook voor ingevoerde video's."

"Het zo goed, chef?"

IN DE ZWAAR vervuilde mijnstad Kosovska Mitrovica genieten Dejan, Igor en Deki op een cafetieras van een glas jiskoffie. Hoewel het een zonnige dag is, zijn hun gezichten betrokken.

Het niet doorgaan van Navo-aanvalen op Servische doelen lichte hen aanvankelijk op. Maar na de eerste blijdschap vrezden de twintigers dat met de overeenkomst tussen Milosevic en Holbrooke voorgoed het licht uitgaat voor de Serviërs in Kosovo.

"Een toekomst hebben we hier niet," menen ze. "Milosevic is niet geïnteresseerd in Kosovo of in het lot van de Kosovo-Serviërs. We zijn slechts pionnen in zijn politieke schaakspel. Alleen macht interesseert hem. Uit machtsbehoud is hij bereid Kosovo af te staan aan de Albanen en het Westen. Hij verkoopt zijn grond zonder zich af te vragen wat er met zijn vee zal gebeuren."

G 23 OKTOBER 1998 / 7

MAAIKE HELDER

Babbel

Euthanasie is moord. Belachelijk dat drugsbeleid. Goed dat een voetbalrel uit de hand loopt. Clinton is gewoon een zak die zijn vrouw bedriegt. Ik laat met gezag een gereformeerd geluid horen.

Althans: dat is wat Hans Wansink, chef Forumpagina van de *Volkskrant* wil dat een columnist zal schrijven. Dan heeft hij aan mij een slechte. Want ik vind die dingen niet alleen niet. Maar ik ben bovendien te beroerd om op te schrijven wat de chef van mij verlangt.

Laat hij zelf opschrijven dat euthanasie moord is, dan hoeft hij daarvoor niet een Amerikaanse column aan te kopen.

Alle buitenlanders moeten het land uit en als ze niet goedschiks gaan, dan smoren we ze in een kussen. Alle vliegtuigen moeten dag en nacht op Schiphol landen en als het daar te druk is, dan moeten ze maar op de huizen eromheen neerkomen.

Alle homoseksuelen zijn pedofielen en alle pedofielen moeten hun hele leven opgesloten worden. Abortus is moord. Zonder de koningin zou dit land tenonder gaan en dat geldt straks voor haar zoon ook.

Ontwikkelingshulp is moord. De universiteiten moeten bestuurd worden door de grote ondernemingen. Op de middelbare scholen moet de lijfstraf ingevoerd worden. Als de mohammedanen hun kinderen naar een mohammedaanse lagere school willen laten gaan, dan moeten ze maar teruggaan naar Mohammedanië. De buitenlanders worden doodgeknuffeld. De wilde zwijnen en de patrijzen worden doodgeknuffeld. De invaliden worden doodgeknuffeld. De asielzoekers moeten zich doodschamen dat ze staatssecretaris Cohen zo'n nare baan bezorgen. De asielzoekers liegen en bedriegen. De asielzoekers moeten voor de Vierdaagse begint allemaal over de grens zijn gezet, want dan heeft ons leger die tenten nodig.

De Veiligheidsraad van de Verenigde Naties heeft zaterdag ingestemd met het sturen van waarnemers naar Kosovo en het uitvoeren van verkennende NAVO-vluchten. Die moeten deze door etnische Albanen bewoonde Joegoslavische provincie wordt gerespecteerd.

Om een veto van China en Rusland te voorkomen, is niets over het gebruik van geweld aan de resolutie toegevoegd.

De Veiligheidsraad heeft twee dagen gediscussieerd over de nieuwe Kosovo-resolutie. Het voorstel kreeg uiteindelijk de goedkeuring van dertien van de vijftien lidstaten. Rusland en China onthielden zich van stemming.

Twee topgeneraals van de NAVO, opperbevelhebber Wesley Clark en zijn adjutant Klaus Naumann, voerden zaterdag en zondag meer dan twaalf uur lang gesprekken met de Joegoslavische president Slobodan Milosevic en zijn chef-staf van het leger, generaal Momcilo Perisic. De NAVO-generaals probeerden hen alsnog

Belgrado riskeert NAVO-luchtaanval Servische politie rukt uit in Kosovo

BELGRADO, 19 OKT. In Kosovo is een colonne tanks, pantserwagens en vrachtwagens van de Servische politie uitgerukt, kennelijk op weg naar een gebied waar de afgelopen dagen door het Kosovo Bevrijdingsleger drie Servische politiemannen zijn gedood.

Het Servische bewind loopt met de politie-actie het risico door de NAVO met bombardementen op de vingers te worden getikt. De NAVO eist — op straffe van luchtacties — dat Belgrado de eisen van de VN in de Kosovo-crisis nakomt. Een van die eisen is het staken van het geweld. Sinds zaterdag voert de NAVO met U2-spionagevliegtuigen vluchten boven Kosovo uit om de naleving van het een week geleden gesloten akkoord tussen Belgrado en de NAVO te controleren.

In Kosovo zijn inmiddels ook de eerste van tweeduizend waarnemers van de OVSE (Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa) aangekomen om er toe te zien op de naleving van het akkoord. Vandaag reist de opperbevelhebber van de NAVO-strijdkrachten in Europa, generaal Wesley Clark, naar Belgrado om de autoteiten daar duidelijk te maken dat het de NAVO ernst is en dat het dreigement met luchtaanvallen „overeind blijft”.

De Serviërs hebben naar aanleiding van de dood van de drie politiemannen de 'terroristen' van het Kosovo Bevrijdingsleger (UÇK) beschuldigd van pogingen, met ak-

koord tussen de Amerikaanse gezant Richard Holbrooke en de Joegoslavische president Slobodan Milošević te torpederen, door de Servische politie met aanvallen te provoceren. Het UÇK lanceerde zaterdagavond een granaataanval bij Lapušnik, veertig kilometer ten westen van de hoofdstad Priština. De explosie kostte drie politiemannen het leven. Twee anderen werden gewond. Volgens de Serviërs hebben UÇK-strijders in vijf dagen veertig aanvallen op de politie gepleegd, waarbij vier doden en twaalf gewonden zijn gevallen. De Servische prefect van Kosovo, Veljko Odalović, zei gisteren dat die aanvallen „bewijzen wat de internationale gemeenschap nog niet wil erkennen, namelijk dat de terroristische benden vijandig staan tegenover elke politieke regeling van de problemen in Kosovo”.

Van hun kant hebben de Albanen in Kosovo herhaald dat de Servische politie geweld blijft gebruiken, ondanks het akkoord met de NAVO. De Serviërs zouden het afgelopen weekeinde weer dorpen nabij Mališevo hebben bestookt.

De NAVO blijft volhouden dat de Serviërs hun politie- en leger-

troepen nog niet uit Kosovo hebben teruggetrokken en dus niet of nog niet voldoen aan de betreffende bepaling in het akkoord van vorige week.

In dat akkoord verplichten de Serviërs zich de omvang van het aantal politiemannen in Kosovo terug te brengen tot het niveau van februari, toen ze een groot offensief tegen het UÇK begonnen en hun politiemacht gingen versterken. Overigens behoren de politiemannen die gisteren hun kazernes in Priština verlieten niet tot de eenheden die uit Kosovo moeten worden teruggetrokken.

De Amerikaanse diplomaat William Graham Walker is zaterdag door de OVSE benoemd tot chef van de operaties van de OVSE in Kosovo. Walker is een beroepsdiplomaat. Hij was Amerikaans ambassadeur in El Salvador tijdens de burgeroorlog. Recentelijk heeft hij in Oost-Slavonië — het deel van Kroatië dat door de Serviërs bezet werd gehouden alvorens de Kroatische soevereiniteit er werd hersteld — de Verenigde Naties vertegenwoordigd. Hij stond op de nominatie VN-vertegenwoordiger in Bosnië te worden. (Reuters, AP, AFP)

V-raad stemt in met waarnemers

Reuters, AP

BELGRADO/NEW YORK

De Veiligheidsraad van de Verenigde Naties heeft zaterdag ingestemd met het sturen van waarnemers naar Kosovo en het uitvoeren van verkennende NAVO-vluchten. Die moeten deze door etnische Albanen bewoonde Joegoslavische provincie wordt gerespecteerd.

Om een veto van China en Rusland te voorkomen, is niets over het gebruik van geweld aan de resolutie toegevoegd.

De Veiligheidsraad heeft twee dagen gediscussieerd over de nieuwe Kosovo-resolutie. Het voorstel kreeg uiteindelijk de goedkeuring van dertien van de vijftien lidstaten. Rusland en China onthielden zich van stemming.

Twee topgeneraals van de NAVO, opperbevelhebber Wesley Clark en zijn adjutant Klaus Naumann, voerden zaterdag en zondag meer dan twaalf uur lang gesprekken met de Joegoslavische president Slobodan Milosevic en zijn chef-staf van het leger, generaal Momcilo Perisic. De NAVO-generaals probeerden hen alsnog

te overtuigen van de noodzaak om te voldoen aan het ultimatum voor terugtrekking van Servische legereenheden uit Kosovo. Zij zullen vandaag de NAVO-raad over de uitkomst van deze gesprekken informeren.

Joegoslavië moet van de alliantie uiterlijk dinsdag alle legereenheden hebben teruggetrokken. Ook alle zware wapens en tanks moeten weg. Houdt Milosevic zich niet aan dit ultimatum, dan blijft een gewapende interventie van de NAVO tot de mogelijkheden behoren, zei de Amerikaanse veiligheidsadviseur Sandy Berger zondag.

Generaal Clark heeft het mandaat om tot militaire actie over te gaan en is hiertoe bereid als het Servische leger zich niet aan het akkoord houdt. En tot nu toe zijn we niet tevreden over de vorderingen', aldus Berger.

Ook de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, Madeleine Albright, zei zondag in Washington dat Milosevic zich duidelijk nog niet aan de afspraken houdt. Hij heeft gedeeltelijk gehoorzaamd, maar onvoldoende. De speciale politie moet zich terugtrekken, en er moeten meer legereenheden weg uit Kosovo.'

Belgrado komt met 'totalitaire' mediawet

BELGRADO, 19 OKT. De onafhankelijke media in Joegoslavië hebben gisteren fel geprotesteerd tegen een nieuwe informatiewet, die volgens hen 'totalitair' en 'restrictiever' dan enige voorgaande informatiewet is.

De nieuwe wet wordt morgen door het Servische parlement behandeld en zo goed als zeker aangenomen. Het is de bedoeling een aantal recente decreten, uitgevaardigd in verband met de crisis rond Kosovo, een permanent karakter te geven. Op grond van die decreten werden eind vorige week drie onafhankelijke dagbladen en twee onafhankelijke radiostations gesloten.

Een van de decreten verbiedt onder andere het heruitzenden van Servischtalige buitenlandse radio-programma's en het publiceren van buitenlandse meldingen die — althans: naar het oordeel van de autoriteiten — „vrees en defaultisme" verspreiden. Het decreet gebiedt bovendien de media in Servië „patriotisch" te berichten over de situatie in Joegoslavië. De formulering is dermate vaag dat het niet moeilijk is elke krant te verbieden die kritiek uit op de Servische overheid.

De Joegoslavische Vereniging van Onafhankelijke Elektronische Media (ANEM) veroordeelde de nieuwe wet als 'totalitair' en noemde die „een onderdeel van een politieke strategie die voor de komende vijf tot tien jaar elke vorm van kritische of vrije uitdrukking zal verbieden". „Leugens, angst en een gevoel van algemene hulpeloosheid zullen lange tijd domineren", aldus ANEM in een verklaring.

Aleksandar Tijanić, journalist, columnist van een van de drie serbie-

Als heksen verklede jongeren in het Amerikaanse Salem (Mass), een populaire bestemming in de dagen rond Halloween (31 okt).

FOTO AP

In Clinton openbaarde zich de Duivel

23 okt '98

De stuitende grethigheid vanannee het Amerikaanse Congres zich op het rapport van Kenneth Starr heeft estort, doet Arthur Miller lenken aan de reksenvervolgingen in Salem. Eigenlijk is er, zo concludeert hij, de laatste eeuwen maar weinig veranderd.

Het perspectief van een toekomst van vrede en harmonie daagde, mits men de duivelse elementen zou weten uit te roeien. De paranoïa sloeg toe in de gemeenschap en vanaf dat moment was geen inwoner meer veilig voor de zuiveraars.

Een groot verschil met 1692 is de rechte van het publiek. Zelden zijn de media het onderling zo hartgrondig met elkaar eens geweest; of het nu ging om *The New York Times*, *The Washington Post* of de media die normaal onbeschamde hun nieuwjes uit de riolen opdiepen zoals de *tabloids* en de populaire televisiestations - stuk voor stuk wierpen ze zich op als bewaarders van de goede zede, alsof ze collectief door een zelfde virus waren getroffen. Het komt niet vaak voor dat één enkele zondaar zo velen in één klap uit hun morele halfslap doet ontwaken.

Zeer opmerkelijk is echter dat het publiek, dat logge karrenpaard dat altijd vreet wat het voorgezet krijgt, dit keer obsnakt het hoofd afwendde, wellicht omdat het de ranzige geur van politieke manipulatie meende te ruiken.

Wat ook kan zijn, is dat de mensen in Amerika, waar zoveel huwelijken eindigen in een echtscheiding - ongetwijfeld zeer vaak voorafgegaan door ontrouw van een van de partners - zich in zekere zin identificeren met Clintons huwelijksperikelen en daarom niet zo snel geneigd zijn om hem af te vallen, hozeer zijn gedrag hen ook is tegengevallen.

Hoewel bijna alle media en de nullahs van religieus rechts bijna slikken van verontwaardiging, waren de meeste Amerikanen geneigd tot vevingsgezindheid. Heel anders was dat in Salem, waar de geestelijken - die ook de leiders van de gemeenschap waren - gespend van ieder mededogen en van gezond verstand de bevolking ophisten tot levensgevaarlijke hysterie.

Een belangrijke overeenkomst tussen beide gevallen is het seksu-

ele aspect. Heksenvervolgingen worden altijd aangehaagd door de angst voor de vrouwelijke seksualiteit, die door Satan, de Aartsverleider, uit haar sluisner is gewekt. In Europa, waar heksenjachten tienduizenden slachtoffers hebben geëist, stelden populaire prenten de Duivel vaak voor met twee fallussen boven elkaar. En uiteraard is de zondeval van de mensheid te wijzen aan de Verdorvene die de Oermoeder in verzoeking bracht.

In Salem hadden de dienaren Gods de heilige plicht om vrouwenlichamen te onderzoeken op sporen van duivelse merktieken, zoals rudimentaire vliezen tussen de tenen, een minuscule moederplek achter het oor of tussen de benen, of een beet ergens op het lichaam.

Ik moest denken aan deze o zo vrome praktijk toen het Congres zich op stuitende grethigheid stortte op het schaanleloos gedetailleerde rapport van Kenneth Starr over de inleeme ontmoetingen van de president met Monica Lewinsky. Eigenlijk is er de laatste eeuwen maar weinig veranderd.

Wie het idioot vindt dat een leugentie van de president over een van zijn liefdesflakes het land zo in beroering kan brengen, heeft in elk geval niet goed begrepen waar het hier werkelijk om gaat. Het is juist zijn onbedwingbare behoefte aan vrouwen waar zoveel mannen, met name de nullahs, door van hun stuk raken en ook wat dat betreft is er weinig veranderd.

Dat de meeste vrouwen hem nog steeds steunen, hangt hier ook mee samen. Hij is misschien een beetje overseks, maar dat is altijd nog beter dan die stijve pakken voor wie de vrouw is als een vaas, decoratief en nauwelijks om te gebruiken.

Dan is er nog het raciale element. Toni Morrison, de schrijfster die in 1993 de Nobelprijs voor de literatuur won, noemt Clinton de eerste zwarte president van Amerika, omdat hij de eerste is die uit een gekroken gezin afkomstig

is en aan den lijve de gesel van drankzucht en armoede heeft onderonden. Hij is ook de eerste die op onspannen en natuurlijke wijze omgaat met zwarten en zich oprecht thuisvoelt in hun gezelschap en hun cultuur.

Clintons affiniteit met de zwarte cultuur heeft er misschien toe bijgedragen dat Amerika de afgelopen paar jaar betrekkelijk weinig raciale spanningen heeft gekend. Maar tegelijkertijd is deze erwaarschijnlijk mede de oorzaak van dat hij vervreemd raakte van zijn omgeving, en daar heeft hij het wellicht aan te danken dat die emmer van hoorn en verachting, het Starr-rapport, over hem werd uitgestort.

De Satan van Salem was weliswaar blank, maar twee van de weinige zwarten die het plaatsje rijk was, de slaven John Indian en Tituba, waren de eersten die beschuldigd werden van samenzwering met de Duivel. Tituba werd gemarteld om haar de namen te onthouden van vrouwen die ze met de Duivel had gezien, en daarmee was de heksenjacht begonnen.

De angst voor de vrouwelijke seksualiteit in combinatie met de angst voor alles wat zwart is heeft in de geschiedenis al vaker gezorgd voor een explosief mengsel, dat in het geval van Salem zelfs dodelijk bleek.

Clinton kreeg een buitpropotionele hoeveelheid woede over zich heen, die herinnert aan die explosie van drie eeuwen terug. Als hij onder ede heeft gelogen, heeft hij uiteraard de wet overtreden, maar het is ondenkbaar dat de Founding Fathers gewild hadden dat het Congres, als onderdeel van zijn straf, nauwkeuring zou onderzoeken welke delen van een vrouwenlichaam de president nu precies wel en niet had beoerd.

Zonder deze drang om Clinton compleet kapot te maken - die zo ver gaat dat je soms de indruk krijgt dat men hem ziet als een onrein wezen, als een bovennatuurlijke schender van Gods ordening - zou Starr slechts in zijn

rapport hebben geschreven dat de president een affaire had gehad en daar onder ede over had gelogen. De massahysterie waar Salem aan ten prooi was gevallen, had van het plaatsje een spookstad gemaakt. Honderd jaar lang wilde niemand er nog grond kopen, landbouw bedrijven of een huis bouwen. De burgers van Salem hadden de mythische, duistere lamasteen in hun onderbewustzijn de vrije teugel gegeven en daarmee zichzelf en de hummen te gronde gericht, in de naam van God en de goede zeden.

Een vulkanische uitbarsting van onderdrukke gevoelens rechtvaardigde plotseling dat mensen in de rechtszaal openlijk spraken over zaken die ze vroeger schaamtevol in de beslotenheid van hun eigen gemoed hadden bewaard. Zoals de vrouw die beweerde dat haar buurman op een warme avond door het raam naar binnen was gelovgen, bovenop haar was gaan liggen en zijn wil met haar had gedaan. Op eens was dit een goddelijke geluigens, en de buurman doden een hemelse plicht.

Hoe destructief de heksenjacht in Salem ook was, misschien is er uiteindelijk ook wat goeds uit voortgekomen. Ik heb me vaak afgevraagd of de tragische gebeurtenissen van 1692 ertoe hebben bijgedragen dat het Congres honderd jaar later de Bill of Rights aannam, en met name het Fifth Amendment, dat burgers vrijwaart van de plicht tegen zichzelf te geluigen - iets wat de heksenprocessen onmogelijk zou hebben gemaakt.

Ook hebben ze wellicht meegeholpen aan de strikte scheiding tussen kerk en staat in Amerika, want in Salem vierde de theocratie z'n laatste triomf. Althans, dat is te hopen.

Arthur Miller is Amerikaans toneelschryver. Toneelstukken van zijn hand zijn onder meer *Death of a Salesman* en *The Crucible*, over de heksenprocessen in Salem. © The New York Times/de Volkskrant
Vertaling: Harrie van der Meulen

Milošević opnieuw door NAVO gewaarschuwd

BELGRADO, 21 OKT. De opperbevelhebber van de NAVO-troepen in Europa, generaal Wesley Clark, heeft gisteren in Belgrado de Joegoslavische president Slobodan Milošević gewaarschuwd dat hij zijn beloften in het akkoord met de Amerikaanse gezant Richard Holbrooke nog niet heeft vervuld en dat hij NAVO-luchtaanvallen riskeert als hij in gebreke blijft.

Clark sprak gisteravond met zowel Milošević als met de Joegoslavische legerleider, generaal Momčilo Perišić. Van de laatste eiste hij gedetailleerde gegevens over de aanwezigheid van Joegoslavische troepen in Kosovo en een tijdschema voor hun terugtrekking. Sommige legereenheden in Kosovo komen niet voor op de lijst die Belgrado eerder aan de NAVO heeft voorgelegd; bovendien zijn sindsdien eenheden teruggetrokken uit Kosovo en andere eenheden naar Kosovo gestuurd. Zo is onduidelijkheid ontstaan over de vraag welke troepen zich in Kosovo bevinden.

Clark heeft volgens de woordvoerder van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken, James Rubin, de Joegoslavische autoriteiten „zeer specifieke informatie” voorgelegd over „hun nalatigheid” bij de nakoming van de beloften in het akkoord tussen Holbrooke en Milošević. „Generaal Clark zal volstrekt duidelijk maken dat de NAVO militair geweld tegen de Serviërs zal gebruiken als ze in gebreke blijven”, aldus Rubin. Holbrooke zelf zei gisteren volgende week luchtaanvallen te verwachten als Belgrado niet snel reageert.

Milošević heeft tot 27 oktober de tijd om te voldoen aan de eisen van de Veiligheidsraad inzake Ko-

sovo. Die komen neer op afzien van geweld, terugtrekking van troepen uit Kosovo, terugkeer van de vluchtelingen en een dialoog met de Albanese gemeenschap. Uit Kosovo wordt bericht dat de humanitaire situatie zich langzaam begint te verbeteren. De helft van de 50.000 tot 70.000 Albanese vluchtelingen die tot voor kort geen enkele vorm van onderdak hadden heeft dat nu wel; velen van deze vluchtelingen zijn bovendien naar plekken gegaan waar ze bereikbaar zijn voor hulpverleners.

De NAVO maakt zich nog grote zorgen over het geweld in Kosovo, waar het afgelopen weekeinde drie Servische politiemannen zijn gedood en waar Joegoslavische legereenheden dorpen van Albanen hebben beschoten. De Serviërs hebben 'terroristen' van het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK beschuldigd met schieten te zijn begonnen. James Rubin zei gisteren dat „ons niet duidelijk is wie schuldig is” maar dat „het erop lijkt dat in sommige gevallen het UÇK als eerste heeft geschoten”.

Het Amerikaanse ministerie van Defensie waarschuwde gisteren het UÇK dat „de Albanen de grote verliezers worden” als het UÇK het akkoord tussen Milošević en Holbrooke ondermijnt.

De Britse minister van Buitenlandse Zaken, Robin Cook, maakte gisteren in Sofia in onomwonden termen duidelijk dat het ideaal van de Albanen van Kosovo — volledige onafhankelijkheid — niet op steun van de internationale gemeenschap kan rekenen. Die, zei Cook, heeft dat ideaal nooit gesteund omdat die onafhankelijkheid van Kosovo volgens de minister zou leiden tot „uitbreiding van de instabiliteit in de regio”. (Reuters, AFP, AP)

Belgrado: vrije media zijn 'verraders en collaborateurs'

BELGRADO, 21 OKT. Tijdens het debat over de nieuwe Servische mediawet zijn de weinige onafhankelijke media er door parlementariërs van de regerende coalitie van beschuldigd „verraders” en „serviele dienaren van [NAVO-chef] Solana” te zijn.

De zeer restrictieve mediawet werd met 170 tegen vijf stemmen aangenomen. De wet verbiedt onder andere de heruitzending van buitenlandse programma's (van bijvoorbeeld de BBC of de Voice of America) en de publicatie van artikelen die naar het oordeel van de autoriteiten „angst en defaitisme” verspreiden.

De Servische minister van Informatie verdedigde de nieuwe wet met het argument dat Servië „onder druk wordt gezet met ultimata, chantage en dreigementen van sommige Westerse landen” en met de nieuwe wet „zijn integriteit

moet verdedigen”. Servië telt 2.500 dag- en weekbladen, 86 radio- en achttien televisiestations. De meeste en de grootste kranten en de nationale radio- en tv-stations worden door het regime gecontroleerd en buiten Belgrado zijn de bronnen van onafhankelijke informatie zeer beperkt.

Het bewind sloot eind vorige week drie onafhankelijke kranten en twee radiostations wegens overtreding van het decreet dat 'defaitistische' artikelen verbiedt; dat decreet is opgegaan in de nieuwe informatiewet.

De Servische vice-premier Vojislav Šešelj verweet in het debat de onafhankelijke media „verraders” en „collaborateurs” te zijn, wegens de ontmoetingen van journalisten van onafhankelijke media met de secretaris-generaal van de NAVO, Javier Solana, tijdens

diens recente ophoud in Belgrado. Andere parlementariërs verweten de onafhankelijke media „een serviele houding” jegens de NAVO en bestempelden Solana als „de hoofdredacteur van de oppositiepers”. De onafhankelijke media zouden van Solana „geld en bescherming” verwachten. Een parlementariër van de regerende socialistische daarentegen de staatsmedia om hun „hoogst professionele, ethische en objectieve berichtgeving, waarmee ze de waardigheid en het patriotisme” van de Serviërs verdedigen.

Het hoofd van de vereniging van onafhankelijke media, Miloš Vasić, kondigde een klacht wegens laster tegen Šešelj aan. „We zullen hem vragen te bewijzen waarom de geheime diensten ons niet hebben gearresteerd als we werkelijk spionnen van de NAVO waren,” zo zei hij. (Reuters, AP, AFP)

Kosovo is geen ver-van-mijn-bed-show

Na de zoveelste berichten over Kosovo en de dreigende bombardementen vraag ik mijn lief voor de twintigste keer of hij niet bang is. Nee, hij is niet bang. Ik wel. Dit is geen ver-van-mijn-bed-show, lit is dichtbij, heel dichtbij. Niet zozeer ben ik bang voor een wanciele president in Rusland, of een Amerikaan die hierin een mogelijkheid ziet zijn gezicht te redden. Ik ben niet bang voor de kans dat de vlam in de pan slaat, hoewel dat toch een zeer reële mogelijkheid is. Nee, wat mij angst aanjaagt, is het idee dat er nog steeds mensen zijn, heel veel mensen, die geloven dat een ommekeer te-veegebracht kan worden door geweld. Dat machtsvertoon de vijand op de knieën brengt. Oh ja, ijdelijk misschien, maar de haat, de vernedering zullen zich later altijd weer doen gelden. Bang ben ik, wanneer ik lees dat 'ons geen andere middelen meer ter beschikking staan'. Wie niet luistert, wil, moet maar voelen.

Alleen degene die niet luistert, voelt er helemaal niks van. De moeder die met haar kind probeert te schuilen, voelt. De bejaarde man die de schuilkelder niet raakt, voelt. De familie van al diegenen die niets meer voelen, voelt. Maar zij die niet willen luisteren, blijven buiten schot. Een spel wordt gespeeld over de hoofden van vrouwen zoals ik, kinderen als de mijne, mannen als mijn nan. Wat er nu gebeurt, is niet te olereren. De wandaden tegen mensen wier enige fout hun afkomst is. Maar de oplossing zit niet in het doden van nog meer mensen. Dat heeft de geschiedenis ons toch wel geleerd? Een werkelijke, blijvende oplossing heeft laar nog nooit in gezeten. Waren we niet allemaal diep onder de indruk van de acties van Gandhi of Martin Luther King? Raakten zij niet een diep verborgen besef dat hún manier de enige is? De enige die niet nog meer haat brengt?

In gedachten zie ik duizenden, misschien miljoenen moeders, vaders en kinderen optrekken naar Kosovo. We gaan daar zitten, gewoon zitten, ongewapend, de mensen daar beschermend met ons lichaam. Ontwapenend naar de gewapende soldaten tegenover ons. Zou ik dat durven?

Ik hoop dat de acties niet doorgaan. Ik bid voor de vrouwen en kinderen daar. Ik bid voor mezelf en vraag vergeving, want ik durf niet.

DOSTWOUD Lilian Kars

Intern

In Nederland wordt de geplande actie grotendeels verdedigd. Waarom? Geen enkel argument echtvaardig dit bommengooien.

Het is een interne kwestie in een provincie, waar door de VS en het Westen een stel extremisten van vapens is voorzien, die oorlog gingen voeren om zich af te scheiden. Deze extremisten worden onterecht vrijheidsstrijders genoemd.

Geweld lokt geweld uit en Joegoslavië heeft het recht om binnen zijn landsgrenzen deze extremisten aan te pakken. Helaas zijn

Albanese kinderen uit Kosovo gluren vanuit een tent naar buiten. Ze zijn sinds de zomer op de vlucht. FOTO EPA

hier weer slachtoffers onder de burgerbevolking gevallen. Het is een eenzijdige eis dat de Joegoslaven zich moeten terugtrekken, zodat de extremisten weer kunnen schieten.

Zou deze actie soms bedoeld zijn om de aandacht af te leiden van de interne politieke situatie in de VS? Een paar bommen, zoals onlangs in Sudan, geven president Clinton misschien weer de status van een grote jongen. Laten de VS hun aandacht maar gericht houden op hun eigen mensenrechten. Daar is veel mis mee.

SCHAGEN H. Hoogland

Winter

Kan iemand mij vertellen waarom er zo weinig actie is voor de vluch-

telingen in Kosovo. Er zwerven er duizenden door Albanië, dat land heeft echt niet voldoende reserves om hen alleen te verwerken. Dan zwerven er nog eens duizenden zonder beschutting door en in de bossen daar.

Velen zijn in de zomer gevlucht of al eerder en hebben dus alleen zomerklere, en de winter begint daar. Het Rode Kruis hoost geld naar het Albanese Rode Kruis en Artsen zonder Grenzen is er met een paar veldkliniekes. Verder schittert alles door afwezigheid. Deze mensen moeten toch te bereiken zijn, zo niet rechtstreeks dan via Albanië? Het valt me van ons goedgeeefse volk tegen dat er niet via een omweg al tenten, goederen en voeding onderweg zijn, of in elk geval klaarstaan voor ver-

trek zodra ons theekransje in Genève is uitgepraat en daden stelt. HARDERWIJK

W.M. Duffer-Veelbehr

NAVO

Rob Vreeken durft als een van de weinigen in Nederland enige scepsis te formuleren tegenover de voorgenomen NAVO-bombardementen in Servië (Forum, 10 oktober). Daarnaast blijkt er ook binnen GroenLinks een sceptische minderheid te bestaan. Een andere redacteur wees in dat verband op het pacifistische verleden van partijen waaruit GroenLinks is voortgekomen.

Terecht, maar er waren destijds ook andere argumenten tegen de NAVO. Het lidmaatschap van

Franco's Spanje en Salazars Portugal bijvoorbeeld. En al was hun politieke geestverwant Kemal Atatürk toen al jaren dood en had hij bovendien in zijn land een verfrissende scheiding tussen kerk en staat aangebracht, ook het Turkije van de generaals was destijds absoluut niet als een democratische bondgenoot te beschouwen, die mensenrechten eerbiedigde.

Datzelfde Turkije is nog steeds een NAVO-bondgenoot. Het land laat de weinige verworvenheden van Atatürk weer uithollen en is al jarenlang verwickeld in een bittere oorlog tegen de eigen Kosovaren: de Koerden die in het uiterste oosten van het land de etnische meerderheid vormen.

Die selectieve houding tegenover Turkije en Servië is buiten de NAVO-sfeer niet gemakkelijk uit te leggen. Evenmin het feit dat de bombardementen — anders dan tijdens de Golfoorlog — zonder instemming van de Veiligheidsraad geschieden, waarvan Nederland nota bene onlangs lid is geworden.

Mocht ook dit de 'realo's' in GroenLinks en in de redacties van kwaliteitskranten niet overtuigen, dan zouden ze zich het volgende kunnen afvragen: is er op dit moment niet duidelijk sprake van een Amerikaanse president die koste wat kost zijn spierballen wil laten zien om te bewijzen dat hij niet is lamgeslagen door de campagne van zijn binnenlandse politieke tegenstanders?

AMSTERDAM August Hans den Boef

Vijftigers

Een schamper stukje: 'Kosovo verwacht Groenlinkse fundi's' (de Volkskrant, 19 oktober). Onmiddellijk zie je de dampende rijen ernstige vijftigers voor je met hun geitenwollen hoofddoekjes om.

'De fundi's tegen realo's, een achterhoedegevecht.' Waar gaat het over? Mensen praten over moord, verkrachting en verwoesting. Over oorlog met andere woorden en over de morele verantwoordelijkheid voor wat kan komen als Nederlandse militairen zich opnieuw in zo'n oorlog mengen.

Je moet er, vindt de Volkskrant maar niet aan denken. Gelukkig is het maar een achterhoedegevecht. LEIDEN Bert Schmitt

Verwisseling

In het verslag over de GroenLinks-bijeenkomst over Kosovo zijn mij helaas woorden in de mond gelegd die ik nooit gesproken heb. Ik heb zeker niet betreurd dat ik mijn zaterdagochtend voor deze discussie moest opofferen. Integendeel, ik vond het een goed debat.

De geciteerde woorden zijn uitgesproken door iemand die naast mij zat. Kennelijk is er sprake van een persoonsverwisseling. Overigens ben ik het inderdaad niet eens met de steun die de fractie van GroenLinks aan de regering heeft gegeven voor een mogelijke luchtaanval op Servische militaire installaties.

UTRECHT Kees Kalkman

Oorlog in Servië ligt in het verschiets

door
KAREL KOSTER

De hoop dat de politieke lijn van de Servische president Milosevic zal veranderen, na de overeenkomst die de Amerikaanse bemiddelaar Holbrooke en Milosevic hebben gesloten, lijkt ijdel.

De overeenkomst bestaat uit drie elementen, namelijk terugtrekking van Servische troepen naar het niveau van het voorjaar, controle hierop door ongewapende waarnemers van de Organisatie voor vrede en veiligheid in Europa (OVSE), en ten derde onderhandelingen tussen Albanezen en Serviërs.

Alles wijst erop dat er een substantieel aantal Joegoslavische troepen actief zullen blijven in Kosovo. Oorlogvoeren is niet alleen de bedoeling van Milosevic, maar ook van het Bevrijdingsleger van Kosovo dat de overeenkomst niet erkent.

Aan de controle op de naleving van de overeenkomst door de OVSE-waarnemers kleven evidente bezwaren: de waarnemers zijn ongewapend en kunnen dus door beide kanten gegijzeld worden; ze zullen zich niet in gevaarlijke situaties begeven en het zal nog maanden duren voordat ze ter plaats zijn. Tenslotte zijn er twee partijen nodig om een overeenkomst te laten werken. Het UCK bevrijdingsleger heeft al gezegd dat ze niet akkoord gaan met minder dan onafhankelijkheid. Het akkoord deugt dus van geen kanten. Dit betekent dat vroeg of laat de keuze voor het daadwerkelijk inzetten van militaire middelen op tafel komt. Maar dat heeft ernstige beperkingen: men kan alleen maar bombarderen, omdat er geen schijn van kans is dat er een massale troepenmacht van de Navo-lidstaten wordt ingezet om Kosovo binnen te vallen.

Aan het bombarderen zonder grondoperaties kleven aloude bezwaren die tot in den treure zijn uitgezegt door militaire deskundigen: je kunt Joegoslavië inderdaad in gort bombarderen, maar wat dan? De politieke steun voor Milosevic zal vele malen sterker worden dan ze nu al is. Het restant van politieke oppositie in Servië zal worden

vermorzeld en het aantal vluchtelingen in Kosovo zal vele malen vermenvuldigen door represailles van Joegoslavische zijde.

Er wordt door de blinde toepassing van geweld een nieuwe politieke situatie gecreëerd die volkomen uit de hand kan lopen. Een gevolg kan zijn dat de Kosovaren bijvoorbeeld een 'groot Albanië' pogen te doen ontstaan door uitbreiding van de opstanden naar Macedonië met ondersteuning vanuit Albanië. Dit zal op zijn beurt de buurlanden in de oorlog betrekken. Dit gevaar is welbekend en ook de reden dat niemand de onafhankelijkheidsstrijd van de Kosovaren erkent.

Als bombardementen nutteloos en contraproductief zijn valt wellicht een wat indirectere lijn te overwegen. De sleutel daarvoor ligt in Noord-Albanië. Het is misschien politiek haalbaar om in dat gebied een 'veilig gebied' te creëren, bewaakt door een troepen- (en politie-)macht die deels moet bestaan uit Oost-Europeanen en Russen. De grens met Kosovo moet geopend worden zodat de vluchtelingen in ieder geval een goed heenkomen kunnen vinden. Bij deze aanwezigheid hoort ook het ontwapenen van de plaatselijke bevolking. Daarvoor bestaat al een VN-programma dat zou moeten worden uitgebreid. De beste manier om dit te bewerkstelligen is massale financiële steun voor de plaatselijke bevolking - bijvoorbeeld voor betere huisvesting, bouwprogramma's, infrastructuur - in ruil voor het inleveren van de wapens. De wapensmokkelroutes over de grens naar Kosovo moeten worden afgesloten door de buitenlandse troepenmacht.

Op Milosevic moet op een andere manier dan tot nu toe gebeurde druk worden uitgeoefend. Te overwegen vallen veel uitgebreidere sancties, maar dan zodanig uitgevoerd dat die de leiding van Joegoslavië daadwerkelijk treffen. Sinds jaar en dag worden de bestaande financiële sancties tegen Joegoslavië immers omzeild doordat er financiële steun voor Milosevic komt vanuit alternatieve bronnen die onder andere via Cyprus lopen. Er moeten manieren komen om die bronnen te blokkeren. Bij het instellen van uitge-

breidere sancties moeten de omliggende landen, Roemenië, Bulgarije, Macedonië, worden betrokken. Deze leiden al jaren lang schade doordat ze mee moeten doen met de sancties, maar worden niet afdoende gecompenseerd voor hun verliezen. De Europese Unie zou zowel het ontwapeningsprogramma in Noord-Albanië als de compensatie voor de omliggende landen moeten financieren. Door een regionale conferentie zou de steun van de omliggende landen, vooral Griekenland en Turkije, bewerkstelligd moeten worden. Verder spelen radio en tv een beslissende rol in de strijd om de publieke opinie in Joegoslavië. Milosevic sluit niet voor niets de onafhankelijke media. Te overwegen valt om de door de regering gecontroleerde zenders elektronisch te storen en de onafhankelijke media gelegenheid geven om

van buiten Joegoslavië een vreedzaamere boodschap het land te sturen. Uitvoering van het sanctiebeleid kan worden gekoppeld aan onderhandelingen tussen de Albanezen en Milosevic. Die onderhandelingen kunnen het beste plaatsvinden in het kader van een driejarige overgangperiode, zoals dat al is voorgesteld, zonder dat er iets wordt vastgelegd over de periode daarna.

Diegenen die vinden dat er niet onderhandeld kan worden met Milosevic moeten de consequenties trekken van hun standpunt: het enige alternatief is een grootschalige oorlog tegen Joegoslavië. En dat is een oplossing die erger is dan de kwaal.

Karel Koster werkt bij het Anti-Militaristies Onderzoekskolлекief te Utrecht

se volkenrechtsgelerde al heeft vastgesteld, namelijk dat Veiligheidsraadresolutie 1199 geen goedkeuring inhield voor de Navo-luchtbombardementen. Waarom nu immers wel gevraagd om een resolutie waarin specifieke goedkeuring aan militaire acties wordt gegeven? Als met resolutie 1199 al toestemming was gegeven voor militaire acties, is het vragen om een nieuwe resolutie overbodig. Overigens is de kans mininiem dat zo'n nieuwe resolutie waarin goedkeuring aan militaire acties wordt gegeven, er ook komt. Rusland heeft al aangekondigd een dergelijke resolutie met een veto te zullen treffen. Aan deze voorwaarde voor uitzending van Nederlandse waarnemers zal dus waarschijnlijk niet voldaan worden. Daardoor ook wordt de eis dat de veiligheid van de waarnemers 'zo goed mogelijk' gewaarborgd moet zijn, een slag in de lucht, omdat de daarvoor noodzakelijke dreiging van militaire actie niet door de Veiligheidsraad is gesanctioneerd. Of zal de Nederlandse regering later weer beweren dat toch geen Veiligheidsresolutie nodig is? Het gezag van de Veiligheidsraad als het instrument van de internationale gemeenschap wordt dan wel krachtig ondermijnd. En dat terwijl Nederland zo juichte toen we voor twee jaar lid werden van die club.

KOEN KOCH

Het gezag van de Veiligheidsraad

De OVSE-missie gaat dus toezien op de naleving van een akkoord dat één van de conflictpartijen eigenlijk ten principale verwerpt. Dat is vragen om moeilijkheden en Nederland toont zich bereid om royaal in die moeilijkheden te delen. Wij zijn bereid honderd waarnemers te zenden, evenveel als de Verenigde Staten. Onze regering formuleert nog wel enige voorwaarden voor deelname. De veiligheid van de waarnemers moet 'zo goed mogelijk' gewaarborgd worden. In de bijzondere omstandigheden van Kosovo kan dat criterium van 'zo goed mogelijk' betekenen dat de feitelijke veiligheid van de waarnemers zeer gering is. Men kan zich voornemen zich 'zo goed mogelijk' tegen haaien te beschermen, maar als men eenmaal in een school haaien terecht is gekomen, haalt zo'n voornemen weinig meer uit. De interessantste voorwaarde van onze regering is dat er een resolutie van de Veiligheidsraad moet worden aangenomen, waarin de OVSE-missie en de Navo-steun daarvoor een rechtsbasis krijgen en waarin militaire acties worden goedgekeurd wanneer Milosevic of het UCK zich niet aan het akkoord houden. Deze voorwaarde is opmerkelijk omdat de regering hiermee via een omweg eigenlijk toegeeft wat elke gezaghebbende Nederlandse

Deze week werd ik op mijn wenken bediend, hoewel ik het liever andersom had gehad. Zoals ik eerder voorspelde, probeerde het UCK door aanvallen op Servische posities alsnog NAVO-luchtaanvallen uit te lokken, en besloot Nederland waarnemers ter beschikking van de OVSE te stellen. Ook al was de fundamentele voorwaarde daarvoor, instemming van alle partijen met het bereikte akkoord, afwezig, zoals door de gewelddadige acties van het UCK nog eens onderstreept werd.

De internationale gemeenschap, dat wil zeggen een paar Westerse landen, eist nu op hoge toon van de Kosovaren dat ze zich aan het akkoord van Holbrooke en Milosevic houden. Precies deze formulering, het akkoord van Holbrooke en Milosevic, toont de futiliteit van de bereikte overeenstemming en het twijfelachtige karakter van de OVSE-missie op basis van dat akkoord. Een echt akkoord zou tot stand zijn gekomen na onderhandelingen tussen Milosevic en Rugova, de leider van de Kosovaren. De Kosovaren zaten niet mee aan tafel en zouden het akkoord ook niet geaccepteerd hebben omdat ze slechts met soevereinheid en onafhankelijkheid, niet met autonomie binnen Servië, zoals nu is afgesproken, genoe-

NAVO stelt Servië laatste ultimatum

26 okt 98

AFP, Reuters

BRUSSEL

De NAVO stelt de Joegoslavische president Slobodan Milosevic vandaag een nieuw ultimatum: hij moet alle legereenheden terugtrekken uit Kosovo; ook alle zware wapens en tanks moeten weg; en het staakt-het-vuren moet stipt worden nageleefd.

Om Milosevic nogmaals duidelijk te maken dat het de NAVO ernst is, reizen vandaag de topgeneraals van de alliantie - opperbevelhebber generaal Wesley Clark en de voorzitter van het militair comité generaal Klaus Naumann - naar Belgrado. 'Over dit ultimatum valt niet te onderhandelen en het moet onmiddellijk worden uitgevoerd', lichte een NAVO-functionaris in Brussel gisteren toe.

Voor generaal Clark is het de derde trip naar Milosevic, want hij vergezeld op 15 oktober NAVO-secretaris-generaal Javier Solana op een missie naar de Joegoslavische leider; vervolgens was hij op 20 oktober in Belgrado om Milosevic te confronteren met de bewijzen dat Servië in gebreke blijft met de terugtrekking van zijn troepen uit Kosovo.

De NAVO dreigt met militair geweld tegen Servië als Milosevic dinsdag niet voldaan heeft aan alle eisen van de Veiligheidsraad en de alliantie. De NAVO-raad heeft gisteren de ontwikkelingen in Kosovo weer onder de loop ge-

nomen aan de hand van de informatie die westerse waarnemers in Kosovo naar Brussel geseind hebben.

De raad is tot de conclusie gekomen dat er weliswaar troepen zijn teruggetrokken uit Kosovo, maar niet naar hun kazernes, zoals het akkoord tussen Holbrooke en Milosevic stipuleert. Speciale politie-eenheden, uitgerust met zware wapens, creëren nog altijd een klimaat van intimidatie, waardoor vluchtelingen niet terug durven naar huis.

Het paraat houden van Servische troepen langs de provinciegrens met Kosovo en het handhaven van zwaarbewapende politie-eenheden in Kosovo draagt nauwelijks bij tot de normalisering van de toestand. Anderzijds zijn de beginnende terugkeer van vluchtelingen en de kalmere sfeer in Kosovo signalen dat er enige vooruitgang is.

De generaals Clark en Naumann zullen maandag de NAVO-raad informeren over hun bevindingen in Belgrado. Dan zal worden beslist of de alliantie militair gaat ingrijpen in Kosovo. 'Milosevic moet niet denken dat ons dreigement is opgeheven. Hij heeft geen keus', aldus een NAVO-functionaris.

Het Russische parlement heeft bedreigd dat Rusland Servië wapens levert, indien de NAVO dat land aanvalt. Het laatste woord daarover heeft echter president Jeltsin, en hij heeft nooit wapenleveranties aan Servië beloofd.

Verklaring partijbestuur NCPN

Geen militair ingrijpen in Kosovo; NAVO uit de Balkan;

Erkenning van recht op huidige grenzen van Federale Republiek Joegoslavië.

De NCPN keurt het besluit van regering en Tweede Kamer, om Nederlandse F16 straaljagers te sturen naar Joegoslavië voor acties op het grondgebied van de Federatieve Republiek Joegoslavië, ten stelligste af.

De meerderheid in de Tweede Kamer geeft door dit besluit blijk zich niet te willen houden aan internationale verdragen als eigenbelang speelt. Militair optreden tegen de Federale Republiek Joegoslavië wordt door geen enkel verdrag gerechtigd. Eventuele humanitaire hulp aan de bevolking van Kosovo kan zonder militaire dreiging plaatsvinden. Door voor de militaire acties van de NAVO te kiezen, schofferen en ondermijnen regering en Tweede Kamer de autoriteit en de legitimiteit van de Verenigde Naties.

De NAVO-inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van de Federale Republiek Joegoslavië is een imperialistische daad, bedoeld om westerse belangen in de Balkanregio veilig te stellen en verder uit te breiden. De volkeren in die regio worden hiermee niet geholpen. Integendeel, elke inmenging betekent grotere verdeeldheid.

De NCPN protesteert dan ook krachtig tegen deze militaire interventies en inmenging in binnenlandse aangelegenheden. Er moet een halt worden toegevoerd tegen verdere opdeling van Joegoslavië.

De Tweede Kamer heeft zich laten beïnvloeden door een geregisseerde media-campagne, zoals we dit steeds vaker meemaken als de publieke opinie een bepaalde kant op moet worden gericht. Wij wijzen deze eenzijdige berichtgeving af. Dezelfde kapitaalsgroepen die voeldeel hebben bij een verdere opdeling van de Balkan, beheersen ook de nieuwsmiddelen. Van een evenwichtige berichtgeving is geen sprake.

De moord op burgers wordt zonder bewijzen in de schoenen van de Serviërs geschoven. In het verleden is militaire inmenging altijd voorafgegaan door dit soort vertekende beelden, die achteraf onjuist en provocatief bleken te zijn. De gemelde bloedbaden bij Gornje Obrinje bij Prestina ademen de sfeer van dit soort provocaties. De gruwelijke details doen denken aan de slachtingen die Algerijnse en Afghaanse fundamentalisten aanricht-

ten en bovendien aan de aanwezigheid van de CIA, die een lange geschiedenis van provocatieve moorden kent. Het Kosovo Bevrijdingsleger (UCK) heeft eerder erkend dat het 'verraders' heeft vermoord. Onafhankelijk onderzoek naar de situatie in Kosovo is dringend gewenst.

In de Balkan probeert het Westen de bestaande machtsverhoudingen en de politieke kaart van Zuid-Europa drastisch te veranderen.

De Verenigde Staten en de Europese Gemeenschap, met Duitsland voorop, hebben door het steunen van de afscheidingsbewegingen in Joegoslavië en in andere delen van Oost-Europa belang bij instabiliteit en verzwakking van de staten in dat gebied.

Nederland moet zich onthouden van deelname aan de roof- en plundertochten die het kapitalisme, dat in een ernstige crisistoeestand verkeert, organiseert.

De Nieuwe Communistische Partij - NCPN.
dd. 22 oktober 1998,
Amsterdam.

Open brief aan progressief en vredelievend Nederland

**Kosovo;
de (parlementair-)politieke winst-
en verliesrekening wordt steeds
meer een afweging bij standpunten
van linkse partijen**

Door Jan Cleton

De materiële positie bepaalt in grote mate het denken van de mens. Dit is een marxistisch standpunt. In dat opzicht hoeven we ons dus niet te verbazen over de standpunten van rechts waar het de oorlogsspanningen betreft, op het ogenblik met name op de Balkan, actueel en specifiek waar het het militaire NAVO-ingrijpen in de Federale Republiek Joegoslavië betreft. Het denken van bezitters van aandelen in de oorlogsindustrie, wordt in hoge mate bepaald door de vooruitzichten die invloed op de eigen materiële situatie kunnen uitoefenen. In dat opzicht is het dus niet vreemd dat de direct belanghebbenden, soms tegen beter weten in, een standpunt innemen dat niet direct 'humanistisch' is, maar wel van invloed is op de eigen bankrekening. In hoeverre de stand van die rekening sociaal verantwoord is, is afhankelijk van de eigen inzichten aangaande de problematiek.

Het je eigen maken van een problematiek is in hoge mate afhankelijk van voorlichting. Dat de aard van de voorlichting en het nemen van beslissingen met elkaar verband houden is niet verwonderlijk. Zaak blijft wel een goede afweging te maken tussen gevoelsmatige, en bewijsbare informatie. Wie biedt de informatie aan en met welk doel? Ook de standpunten aangaande de discussie rondom de inzetbaarheid van Nederlandse legereenheden en vliegtuigen op de Balkan wordt beïnvloed door de mediaverhalen en de maatschappelijke positie die men inneemt. Op dit moment kunnen we echter constateren dat de GroenLinks-fractie in de Tweede Kamer een standpunt heeft ingenomen waar iedere rechtgeaarde vredesactivist de rillingen van over de rug lopen en dat de SP, bij monde van Van Bommel, slechts tegensputtert met louter juridische argumenten. Is het misschien de winst- en verliesrekening met het oog op volgende verkiezingen, die doet besluiten om maar niet tegen de, door de media geprogrammeerde, publieke opinie in te gaan en dicht bij de standpunten van de PvdA te blijven?

Waar is de tijd gebleven dat we met honderdduizenden demonstreerden tegen de plaatsing van kruisraketten? De tijd dat geheel links Nederland, en vele andere rechtvaardigen, de straat opging om te demonstren tegen de waanzin van oorlog en oorlogsvoorberendingen. Was dat omdat die raketten in je achtertuin konden vallen en het vraagstuk van die raketten dus heel dichtbij de bevolking stond? Kan het zijn dat GroenLinks dergelijke standpunten in kan nemen omdat langzaam maar zeker alle ex-CPN-ers uit deze coalitie zijn weggewerkt? Zijn er nog pacifisten in GroenLinks? Sta op, schreeuw het uit: Vrede! Of ben je ook een Mient-Jan Faber, een zogenaamde realist, die zijn ogen jaren geleden sloot voor de echte oorzaak van het geweld op aarde?

archief

amnesty international

**FEDERAL REPUBLIC OF
YUGOSLAVIA**

**A HUMAN RIGHTS CRISIS
IN KOSOVO PROVINCE**

**Document Series A: Events to June 1998
#3: Deaths in custody,
torture and
ill-treatment**

**Public
AI Index: EUR 70/34/98**

June 1998

ABOUT THIS DOCUMENT SERIES

As of June 1998, the international community is looking on as the security situation in Kosovo province of the Federal Republic of Yugoslavia rapidly deteriorates and even minimal respect for human rights is withdrawn. Recent Serbian police and military operations, although ostensibly directed at the armed opposition Kosovo Liberation Army (KLA), have led to hundreds of civilian deaths, many apparently a result of deliberate or indiscriminate attacks. Attacks on civilians have been part of the reason why tens of thousands of people have fled their homes. Members of the KLA have also been responsible for human rights abuses.

Developments as of June 1998 cannot be isolated from more than a decade of unaddressed human rights violations in Kosovo province. Throughout that time Amnesty International has been documenting and campaigning against a systematic pattern of human rights violations in Kosovo province - including torture and ill-treatment by police, deaths in police custody, and unfair trials of political prisoners. The lack of effective redress for these and other violations of basic human rights in the province must be counted among the sources of frustration and anger which have culminated in the present conflict.

In addition to its ongoing research, media work and the campaigning initiatives of its members worldwide to respond to events unfolding as of June 1998, with this series of reports Amnesty International delves beneath today's headlines and continues its detailed scrutiny of the long-standing patterns of abuses in Kosovo province. Four documents in the series now being published simultaneously are:

#1: *Background: A crisis waiting to happen* (AI Index: EUR 70/32/98). A summary analysis of the causes of the present crisis, and Amnesty International's recommendations to the international community, the Yugoslav authorities and the KLA.

#2: *Violence in Drenica* (AI Index: EUR 70/33/98). A detailed analysis of arbitrary killings and extrajudicial executions during police and military operations in February-March 1998 in the Drenica region (a precursor to events in June), and reports of KLA abuses.

#3: *Deaths in custody, torture and ill-treatment* (AI Index: EUR 70/34/98). A survey of the widespread use of torture and ill-treatment against detainees and on the streets against demonstrators, including recent detailed victim testimony and photographic evidence from 1998.

#4: *Unfair trials and abuses of due process* (AI Index: EUR 70/35/98). A survey of ongoing failures in the administration of justice in political cases, including details of four political trials in 1997-98.

These reports are based largely on information gathered during an Amnesty International mission to the Federal Republic of Yugoslavia in March 1998 to investigate human rights violations, including those perpetrated in the context of police and military operations in the Drenica region, and on updated information from Amnesty International representatives in the field in June 1998. In addition, information was supplied by local human rights monitors in Kosovo and Belgrade, local lawyers, foreign and local journalists and other individuals. Amnesty International is grateful for the assistance it has received from these sources.

A further series of reports, now in preparation, will address the human rights situation in Kosovo from June 1998.

Cover photograph: Ethnic Albanian student Vlora Maliqi, her face showing the marks of the beating she suffered at the hands of police after she took part in a demonstration in Priština on 18 March 1998.
© Amnesty International.

INTERNATIONAL SECRETARIAT, 1 EASTON STREET, LONDON WC1X 8DJ, UNITED KINGDOM

FEDERAL REPUBLIC OF
YUGOSLAVIA
A Human Rights Crisis in Kosovo Province

Deaths in custody, torture and ill-treatment

Unlawful deaths in custody

Until March 1998 and the police operations in Drenica (which are described in the accompanying document *Violence in Drenica*, #2 in this series, AI Index: EUR 70/33/98) most evidence of unlawful killings by police related to deaths in custody resulting from the torture and ill-treatment (and even shooting) of the victims during interrogation by police. The Council for the Defence of Human Rights and Freedoms (CDHRF, the main ethnic Albanian human rights organization in Kosovo) reported five such deaths in 1997. Two of these cases are described below based on evidence seen by Amnesty International.

Jonuz Zeneli was arrested on 30 April 1997 and was indicted in a group of 21 ethnic Albanians on charges of "terrorism" (see also under "The trial of Nait Hasani and 16 others" in the accompanying document *Unfair trials and abuses of due process*, #4 in this series, AI Index: EUR 70/35/98). On 16 October 1997, shortly before the trial opened on 27 October, Jonuz Zeneli died in the hospital of the Belgrade Central

Prison. He had been transferred there from the prison hospital in Lipljan (Kosovo) from where he had already complained of kidney pains to relatives as a result of torture and ill-treatment in detention. His relatives were reportedly not informed of the cause of his death by the police. A certificate issued by the prison hospital implied that he had died of lung cancer which had migrated to other parts of his body. However, photographs of the body showed indications of torture or ill-treatment and the circumstances point to this either being the cause of or a contributory factor in his death.

On 27 November 1997 **Ismet Gjocaj** was shot and killed by police in disputed circumstances in Rezniće (also spelt Rznić) village near Dečane. According to reports passed to the press by the police he had been taking part in an armed attack on the police station in the village and had been killed by police returning fire. One police officer was reported to have been killed in the attack and another officer wounded. However, the police account of Ismet Gjocaj's involvement in the attack does not appear credible. On 25 November Ismet Gjocaj

made a statement to the local CDHRF branch in Deçane in which he stated that on 21 November a police patrol had stopped him and another Albanian as they cut wood near the Albanian border and

threatened them. He also stated that he was then taken to his home which was searched, and that he and his brother were briefly detained and then told to report again to the police on 25 November (the day he gave the statement).

There is strong evidence that he had reported to the police and was in custody on the night of his death and when the reported attack on the police station occurred. A forensic pathologist consulted by Amnesty International who examined photographs of Ismet Gjocaj's body concluded that the body had freshly-inflicted multiple bruising, predominantly to the back, buttocks and arms. The bruising showed signs that it was inflicted with a baton, truncheon or similar object. Still more seriously, the majority of both the bruising and the

● Body of Ismet Gjocaj, shot dead by police on 27 November 1997

bullet wounds had been inflicted from behind. Amnesty International believes that the most likely explanation for Ismet Gjocaj's death is that he had been in custody at the time of the attack on the police station and that he was extrajudicially executed, possibly as a form of revenge for the reported death and injuries to police officers that night.

Torture and ill-treatment

Torture and ill-treatment appear to have been by far the most frequent human rights violations perpetrated by police in Kosovo province. Since 1990 ethnic Albanians opposed to the Federal regime have operated their parallel institutions and much of the harassment by police,

including physical ill-treatment, has been directed at those involved in some way with those parallel institutions. The victims were often political activists, journalists, human rights activists or teachers and students in the parallel education institutions. However, many people who were not active in these parallel institutions were also victims, and their ill-treatment might be described as "routine". Generally the worst instances of ill-treatment have occurred in police stations where it frequently amounted to torture.

Amnesty International has documented ill-treatment in the past, for example see those cases collected in the report *Police violence in Kosovo province - the victims* (AI Index: EUR 70/16/94, September 1994). With the recent developments, Amnesty International's concerns in these areas have increased. Recently, hundreds of ethnic Albanians have been ill-treated during peaceful demonstrations in connection with education disputes (see below) and still more recently in demonstrations against police violence in the Drenica region.

Torture and ill-treatment during arms searches

A common scenario for this type of ill-treatment is during raids by police on houses in villages, where police were ostensibly looking for hidden arms. Such searches became an everyday occurrence following the outbreak of armed conflict in the other parts of former Yugoslavia in 1991. Both illegally- and legally-held weapons were confiscated when found.

Police ill-treatment occurred no matter whether arms were found or not, and according to some reports the police even ordered people to purchase a weapon to hand over when none were found. Men were often also detained by police whether or not a weapon was found, and female family members were sometimes ill-treated, or intimidated by the police officers' violent behaviour.

Many of the areas where the arms searches were most intense, such as the area bordering Albania, are now the scene of the most intense security forces operations and clashes with the Kosovo Liberation Army (KLA, or in Albanian *Ushtria Çlirimtare e Kosovës*, UÇK). Such arms searches as described here are probably now less frequent but have been replaced by even more serious scenarios such as that in Ľikošane where police went in pursuit of armed men and their actions resulted in possible extrajudicial executions (see the accompanying document *Violence in Drenica*, #2 in this series, AI Index: EUR 70/33/98). The arms searches nevertheless form a significant part of the context to today's situation in Kosovo.

One example is the arrest and torture of **Qamil Xhemajli** in the early hours of 31 January 1997. The incident was documented by an Amnesty International delegate in Kosovo in June 1997. Qamil Xhemajli and other members of his family had been targeted before by police for harassment, probably because he and other members of his extended family had already been imprisoned on political charges in the past and four of them had fled abroad. He

gave written and verbal accounts to Amnesty International stating that:

"... the police surrounded our house ... they began to break down the door, so I quickly opened it. They immediately asked me if I was Qamil and handcuffed me. They asked me where I kept illegal materials and where I had hidden the arms which had been used to kill police officers. When I denied possessing any of this, they began to punch me in the face and body. They searched the bookshelves and broke up furniture in the house. They found only family photographs, letters from prison and some cassette tapes with songs - nothing else. They then took me to the house of my brother Bajrush, who is in prison serving a sentence. Only his wife, Shahadija, and two small children, were there. After they had searched the house, they took away some family photographs. Then they took me into the field asking me who owned the land and woods and what was hidden there. Later they led me back to my house and began to punch me in the face and again demanded that I hand over documents and arms. Other officers were searching the woods and farmyard."

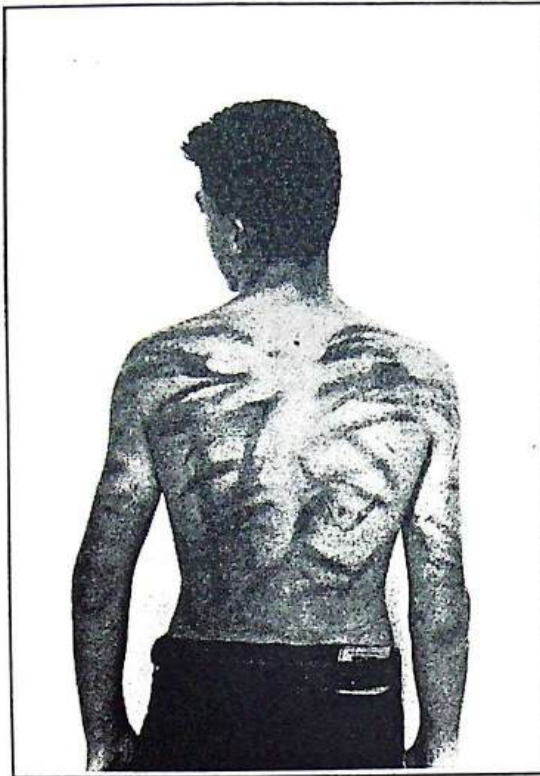
Qamil Xhemajli was later chained to a metal cupboard in the police station in Uroševac and beaten by police trying to make him confess to killing a police officer, possessing arms and being a member of a clandestine organization. After a day and a half he was transferred to Gnjilane prison and was beaten further by police before being released. A doctor's examination some two weeks

later confirmed that he had a broken rib and still had bruises to his head and body. Such incidents of torture have a traumatizing effect also on the victim's relatives. Qamil Xhemajli's mother said: "When he came home he could hardly walk. He was half dead ... he was like a shadow, you couldn't recognise him. The children wouldn't go near him, they ran away from him." Qamil Xhemajli himself interpreted this and other visits by police and summonses to report to them as being intended to intimidate his family into leaving, claiming that "they even said it to me once: 'What are you doing here, go to Switzerland or we'll kill you. You're either stupid or crazy to remain in Kosovo'." Some 100 people were arrested around the same time as Qamil. Many were subsequently to endure torture and unfair trials which are described in the accompanying document *Unfair trials and abuses of due process*, #4 in this series, AI Index: EUR 70/35/98.

Examples of "routine" torture and ill-treatment

According to a statement taken by the CDHRF, at about 11pm on 2 September 1997 plainclothes police officers came to the home of 16-year-old **Fërdian Ibërdemaj** in Peć accusing him of stealing a bicycle. He was taken out of the town to the hills near Brestovik village and held there for several hours and beaten before being left there. Examination of photographs of his injuries by a pathologist confirmed injuries consistent with him having been

beaten with flexible truncheons or rubber pipes.

● Fërdian Ibërdemaj

On 12 April 1998, 38-year-old **Soko Rugovac**, a Muslim from the town of Rožaj in Montenegro, some 40 kilometres to the north of Peć, was stopped by police in Peć while taking a taxi from the bus station to the home of his aunt. According to statements he later gave to the Montenegrin police and press, he was ordered out of the taxi without any apparent reason, driven to the main police station and taken straight to the basement. They first asked him if he had come to Peć to participate in the ethnic Albanians'

demonstration the next day and then if had come "to buy votes for Milo Djukanović [at the Montenegrin parliamentary elections which were held in May]"¹. When he admitted that he had voted for Djukanović in the presidential elections, the two police officers branded the letters MILO on his chest with a hot soldering iron, cut lines on his chest with a knife and punched and slapped him (see photograph next page). Following the incident the Montenegrin Ministry of the Interior issued a protest to its Serbian equivalent calling for action against the police officers involved. The Belgrade newspaper *Vreme* reported on 25 April that the Peć police station had claimed that the whole story was invented by the Montenegrin police.

Although such reports of disfigurement are rare in comparison with other forms of torture or ill-treatment, the HLC reported a further case the same month. **Arsim Krasniqi** was reportedly tortured by police while carrying out his job as a street sweeper in Priština on 30 April 1998. They first questioned him about the KLA and started to kick him and beat him with truncheons. The beating continued at the police station where he was handcuffed to a radiator while a cross was carved on his chest with a knife.

¹ Milo Djukanović is the Montenegrin President who was elected in December 1997 and who is in conflict with the Serbian and Federal authorities and with the Federal President and former Serbian President, Slobodan Milošević, in particular.

• Soko Rugovac, with the wounds inflicted on him by police

Ill-treatment in the context of demonstrations

In October 1997 the leaders of the independent students union of ethnic Albanians from the parallel university in Priština initiated a series of peaceful demonstrations demanding access to the (state) university buildings. The first demonstrations which were held on 1 October in towns throughout Kosovo and involved people of all ages as well as students were broken up violently by police, leaving hundreds bruised or otherwise injured. Although further demonstrations at the end of October went ahead without police violence, hundreds more demonstrators were injured when police broke up the next demonstrations at the end of December.

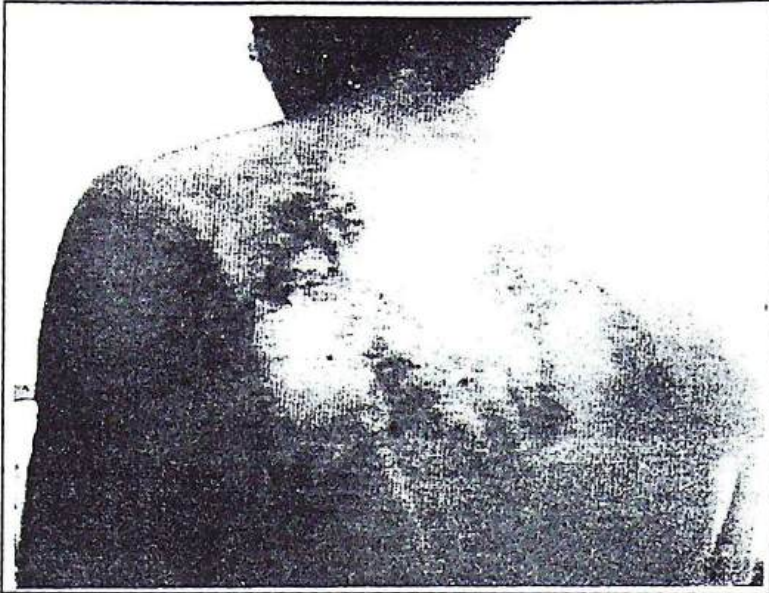
The killings of scores of people in the Drenica region again brought thousands of demonstrators out onto the streets of most towns in the beginning of March 1998. In breaking up the first such demonstrations on 2 March, the police reportedly used excessive force against the demonstrators, the majority of whom were, according to credible sources, behaving peacefully. As a result hundreds of people were reportedly injured. Subsequent demonstrations were mostly allowed to go ahead without being broken up violently, at least in Priština. However, elsewhere demonstrations were broken up violently, the most serious of these being in Peć on 18 March 1998 where police opened fire on the demonstrators; that incident is described below. Even when police allowed demonstrations to go ahead people were ill-treated as they

attempted to enter the towns for the demonstrations or as they dispersed and returned home. Examples of these concerns follow.

At around 11am on 18 March ethnic Albanians demonstrated in Priština. At the same time Serbs from all over Serbia started to arrive for a demonstration which was held that afternoon in opposition to the ethnic Albanians' demands. The atmosphere in the town was very tense that day. Police did not break up the morning demonstration but instead beat or otherwise ill-treated some of the ethnic Albanian demonstrators when they were dispersing. Nineteen-year-old student **Vlora Maliqi** was among the victims as police moved against a small number of ethnic Albanians close to the philosophy faculty of the (state) university. Friends who were with her managed to escape the police line, but despite the attempts of one friend to help her, Vlora was struck down and badly beaten. She told Amnesty International: "Six policemen beat me yesterday, they hit me everywhere. They kicked me all over my body... they pushed me to the ground, pulled my hair. They turned me over to hit me on the back and then in the stomach".

Vlora Maliqi showed Amnesty International delegates bruises to her face (see cover photograph), back, legs and arms.

On the other side of town **Naser A. (28)**, an unemployed man, was also returning home. He was stopped by two

• Naser A., with bruises from police beating clearly visible

the demonstrations Amnesty International interviewed four men who stated that they had been stopped and beaten by police either as they entered the town to take part in the demonstrations or as they dispersed after them. One of the men was seen to have difficulty in walking as a result of his injuries.

police officers as he was walking with others returning from the demonstration and taken into a school building and beaten with truncheons. When interviewed by Amnesty International two days later he still had difficulty in walking. Bruises were evident all over his body, most clearly on his back which had the characteristic marks of beating with blunt objects. He stated that the beating lasted between 20 and 25 minutes, and was only interrupted when the director of the school came on the scene. He was then taken out and let go although with some additional blows to the head.

On 19 March delegates of Amnesty International observed the demonstrations in Kosovska Mitrovica which were held in the centre of town and which were entirely peaceful and were observed by police at a distance without intervention. However, before and after

*Shooting and beating of demonstrators in Peć
18 March 1998*

On 18 March thousands of ethnic Albanians attempted to demonstrate in Peć. Many of those were coming into the town from villages in the area, particularly those on the plain to the east of the town. The police blocked the road close to the railway line on the east side of town and a large crowd of demonstrators wanting to enter the town from the villages accumulated there. Around 11am **Qerim Muriqi** (aged 50) was killed by a shot which was fired into the crowd. Witnesses interviewed by Amnesty International believed that the shot came from an adjacent apartment block but did not see the gunman himself. Following Qerim Muriqi's shooting the crowd became very agitated and at some point some members of the crowd started

to throw stones at the line of police which was blocking them. The police on the ground then fired into the crowd using both automatic fire and single shots, although by some accounts they may have first fired into the air. As the firing started most of the crowd tried to flee, but many were caught and beaten by the police. Their experiences are described in the section on ill-treatment below. At least five people received bullet wounds.

From the witnesses' accounts of the incident which Amnesty International collected three days after the incident it can find no justification for the police's use of firearms at the demonstration. It is clear that they should have had other methods than firearms on hand to control the crowd once some members had started throwing stones. The UN Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, puts explicit limitations on the use of firearms, stating that: "Law enforcement officials shall not use firearms against persons except in self-defence or defence of others against the imminent threat of death or serious injury, to prevent the perpetration of a particularly serious crime involving great threat to life, to arrest a person presenting such a danger and resisting their authority, or to prevent his or her escape, and only when less extreme means are insufficient to achieve these objectives. In any event, intentional lethal use of firearms may only be made when strictly unavoidable in order to protect life." (Article 9).

Amnesty International has observed that the police regularly place snipers on vantage points at

demonstrations. What is clear in any case is that the authorities should at the very minimum investigate the circumstances of the killing and wounding of demonstrators and hold to account anyone responsible for violating international standards and national law on the use of lethal force.

Amnesty International delegates who visited Peć three days after the incident interviewed eight men and four women who stated that they had been beaten (most of them had visible signs of this), four men who had been shot and other witnesses who confirmed details of the shootings and beatings. The CDHRF reported² that 97 people were injured as a result of beatings that day. The testimony collected by Amnesty International in just one part of the town indicates that this number represents an accurate picture of what happened. The victims were not just beaten at the location near the railway line where the police stopped the gathering demonstrators but also in the surrounding area, including in houses where they had taken shelter. Among the most disturbing stories was that of 16-year-old schoolgirl **Merita**, who showed marks on her scalp and bruises on her legs she said resulted from the ill-treatment. She told Amnesty International:

"We gathered at our meeting point and then suddenly we were told to disperse. We started to run away and the ones who

² CDHRF Weekly Report 400, 22 March 1998.

were behind us, mainly women, fell over. I tumbled over as well, and I was completely lost because I did not know what to do. They were shooting around us with machine guns, then this guy came near and pulled me away. After that another boy picked me up and took me all the way to his house. I relaxed there for a while and then we realised that the policemen were coming into the house. We locked ourselves in a room and then we saw another man coming in who was locking the front door. But the policemen were able to break the door and enter the room where we were. There were four policemen, and we were four women and another man who managed to escape. We were trapped, when they started to beat the others I was hiding behind an armchair. I got very frightened. They threw the others out; meanwhile two policemen directed their machine guns towards my head saying: 'Stand up!'. I was really scared and stood up because I just had to. They beat me with the end of a truncheon and I could see blood coming out of me. ... Then the women of the house picked me up and put me into the kitchen and I dragged myself behind the door. They were beating the others, pushing them out and...then they realised that it was me who was missing and they said: 'There is another blonde girl here'. They began searching for me everywhere, when this fat policeman opened the door and saw me hiding. I said to him in Serbian: 'I know Serbian, please don't hit me. Do you have children at home... don't you see that I'm young?' Then they asked me how old I was, I said I was sixteen. Within a minute someone shouted: "one

two, three, out!", and they all went out. However, as this policeman was leaving he hit me once more around my neck and I know that I lost consciousness then."

Merita's testimony was matched by others who gave similar accounts of being beaten in the street and in people's homes.

Amnesty International's Recommendations

To the Serbian and Yugoslav authorities

- The authorities should ensure that criminal investigations and procedures are initiated to hold to account any law enforcement officers suspected of ordering or perpetrating human rights violations.
- The authorities should take action to ensure that adequate standards are maintained in the administration of policing and dispensing of justice. Particular attention should be paid to ending the routine ill-treatment or torture of suspects in police custody.
- To this end, the authorities should ensure that all members of the security forces carrying out law enforcement functions in Kosovo province are acquainted with and trained in the application of the following international standards:
 - ◆ The UN Body of Principles on the Use of Force and Firearms by

Law Enforcement
Officials

- ◆ The UN Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Executions
 - ◆ The UN Code of Conduct for Law Enforcement Officials
 - ◆ The UN Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment
- The authorities should allow the opening of the field office of the United Nations (UN) Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR) which the High Commissioner has requested in Priština.

- The authorities should grant permission for an extended temporary human rights monitoring mission of the OHCHR as recommended in the letter of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Territory of the Former Yugoslavia, Jiří Dienstbier, to the UN Commission on Human Rights dated 14 April 1998.

- The authorities should grant permission for the redeployment of the Mission of Long-Duration of the Organization for Security and Co-operation in Europe.

To all UN contributor governments

- The contributing governments should ensure that the OHCHR field offices in Yugoslavia are properly resourced to meet the demands placed upon them.

KEYWORDS: DEATH IN CUSTODY1 / TORTURE/ILL-TREATMENT1 /
EXTRAJUDICIAL EXECUTION / ETHNIC GROUPS / HARASSMENT /
STUDENTS / DEMONSTRATIONS / JUVENILES / WOMEN / USE OF
EXCESSIVE FORCE

KOSOVO MAP

archy

amnesty international

FEDERAL REPUBLIC OF
YUGOSLAVIA

**A HUMAN RIGHTS CRISIS
IN KOSOVO PROVINCE**

Document Series A: Events to June 1998
#4: Unfair trials and
abuses of
due process

Public
AI Index: EUR 70/35/98

June 1998

ABOUT THIS DOCUMENT SERIES

As of June 1998, the international community is looking on as the security situation in Kosovo province of the Federal Republic of Yugoslavia rapidly deteriorates and even minimal respect for human rights is withdrawn. Recent Serbian police and military operations, although ostensibly directed at the armed opposition Kosovo Liberation Army (KLA), have led to hundreds of civilian deaths, many apparently a result of deliberate or indiscriminate attacks. Attacks on civilians have been part of the reason why tens of thousands of people have fled their homes. Members of the KLA have also been responsible for human rights abuses.

Developments as of June 1998 cannot be isolated from more than a decade of unaddressed human rights violations in Kosovo province. Throughout that time Amnesty International has been documenting and campaigning against a systematic pattern of human rights violations in Kosovo province - including torture and ill-treatment by police, deaths in police custody, and unfair trials of political prisoners. The lack of effective redress for these and other violations of basic human rights in the province must be counted among the sources of frustration and anger which have culminated in the present conflict.

In addition to its ongoing research, media work and the campaigning initiatives of its members worldwide to respond to events unfolding as of June 1998, with this series of reports Amnesty International delves beneath today's headlines and continues its detailed scrutiny of the long-standing patterns of abuses in Kosovo province. Four documents in the series now being published simultaneously are:

#1: *Background: A crisis waiting to happen* (AI Index: EUR 70/32/98). A summary analysis of the causes of the present crisis, and Amnesty International's recommendations to the international community, the Yugoslav authorities and the KLA.

#2: *Violence in Drenica* (AI Index: EUR 70/33/98). A detailed analysis of arbitrary killings and extrajudicial executions during police and military operations in February-March 1998 in the Drenica region (a precursor to events in June), and reports of KLA abuses.

#3: *Deaths in custody, torture and ill-treatment* (AI Index: EUR 70/34/98). A survey of the widespread use of torture and ill-treatment against detainees and on the streets against demonstrators, including recent detailed victim testimony and photographic evidence from 1998.

#4: *Unfair trials and abuses of due process* (AI Index: EUR 70/35/98). A survey of ongoing failures in the administration of justice in political cases, including details of four political trials in 1997-98.

These reports are based largely on information gathered during an Amnesty International mission to the Federal Republic of Yugoslavia in March 1998 to investigate human rights violations, including those perpetrated in the context of police and military operations in the Drenica region, and on updated information from Amnesty International representatives in the field in June 1998. In addition, information was supplied by local human rights monitors in Kosovo and Belgrade, local lawyers, foreign and local journalists and other individuals. Amnesty International is grateful for the assistance it has received from these sources.

A further series of reports, now in preparation, will address the human rights situation in Kosovo from June 1998.

Cover photograph: Besim Rama and codefendants at their trial, July 1997 (see this document, page 6).
© Rilindja.

INTERNATIONAL SECRETARIAT, 1 EASTON STREET, LONDON WC1X 8DJ, UNITED KINGDOM

FEDERAL REPUBLIC OF
YUGOSLAVIA
A Human Rights Crisis in Kosovo Province

Unfair trials and abuses of due process

Introduction

The Serbian authorities have consistently failed to ensure fair trials in political cases.

Some 34 people were convicted and imprisoned in three major political trials in 1997 and another 16 people were convicted *in absentia* in the same trials. More criminal proceedings in similar cases are in process in 1998 and there may be many more unfair political trials to come.

The cases of torture and ill-treatment described in the companion document to this report illustrate what happens to the majority of victims -- those who are ill-treated outside of police stations or detained or held by police even for relatively brief periods (see *Deaths in custody, torture and ill-treatment*, document #3 in this series, AI Index: EUR 70/34/98). The consequences for those who are detained for longer periods and subsequently put on trial can be even more serious: victims are coerced into making statements incriminating themselves or others which are subsequently accepted as evidence in

court¹. Beyond the use of such testimony, Amnesty International is concerned about numerous reported violations of the Federal Code of Criminal Procedure (CCP) and international standards in which victims are detained arbitrarily without due process, including by having their right to communicate freely with a defence lawyer violated.

The situation in law

The charges applied in political cases against ethnic Albanians are usually based on the Federal Criminal Code, which excludes the possibility of the death penalty, having substituted a maximum 20-year prison sentence in its

¹This practice is in violation of Article 15 of the UN Convention against Torture, which requires that "... any statement which is established to have been made as a result of torture shall not be invoked as evidence in any proceedings, except against a person accused of torture as evidence that the statement was made." Furthermore, the UN Special Rapporteur on Torture has underscored the role of the judiciary in ensuring this rule is respected and thereby preventing torture. (EICN.4/1992/17, page 103, paragraph 280).

place. The death penalty is possible for "aggravated murder" under the Serbian Criminal Code, although Amnesty International does not know of any recent cases in which ethnic Albanians in Kosovo province have been condemned to death. Two Serbs, **Dejan Andjelković** and **Zlatan Zakić**, were sentenced to death in March 1998 for the premeditated murder of four members of the Cako family in Prizren in 1993. No executions are reported to have been carried out in Serbia since 1992.

In Article 196, the CCP specifies that the police can only detain suspects for a maximum of three days, and then only in exceptional circumstances such as for the purposes of verifying alibis; police detention should not be a normal part of the judicial process. The police are normally required to inform and hand over the suspect to the investigating magistrate who will supervise the investigations while the suspect is detained in an investigatory prison. International standards such as the UN Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment specify that a detainee should be entitled to communicate freely with his or her legal counsel and that this right can only be suspended in exceptional circumstances, and then only for a matter of days. These rights are laid down both as a safeguard against torture or ill-treatment and to ensure fair trials. The CCP, however, does not guarantee this right while detainees are in police custody, despite the fact that both the Federal and Serbian Constitutions (Articles 29 and 24, respectively) specify

that "everyone has the right to be interrogated in the presence of defence counsel of his choice".

The situation in practice

The CCP is routinely abused. Suspects are held for the three days and frequently for much longer without being passed to the custody of an investigating magistrate. Defence lawyers allege that police also continue to interrogate detainees after their transfer to investigatory prisons. It is of particular concern that it is during this period that ill-treatment by police takes place; in the case of those suspected of more serious crimes such as terrorism, this often amounts to torture to extract statements by coercion. Without access to lawyers, detainees are also not given the opportunity of "necessary expert assistance" to appeal against the detention according to Article 196 of the CCP. Even more seriously, Articles 10 and 218, paragraph 8 of the CCP, which explicitly prohibit the extraction of statements from suspects or witnesses by use of force or threats, are routinely ignored during investigatory proceedings.

Suspects are thus typically detained - without access to defence lawyers, family or doctors - for days, or sometimes even weeks, while police interrogate them using various methods of torture aimed at forcing them to sign "confessions" incriminating themselves and/or others. The forms of torture and ill-treatment appear to consist of

combinations of beatings with fists, truncheons, rubber pipes or other blunt objects. In some cases electric shock batons are used as well as beating. The police have also reportedly used electric shock batons to minimize any visible signs of torture or ill-treatment which would otherwise result from beatings or similar physical stress.

Even after transfer to investigatory prisons, defence lawyers are normally denied the opportunity to communicate freely and in confidence with their clients as required by the Body of Principles and the General Comment of the UN Human Rights Committee on Article 14 (3) of the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)². The CCP allows investigating magistrates to restrict communication between defendants and their defence lawyers before the indictment has been issued, or the investigations have been completed, without any checks or balances on this restriction (Article 74). In practice, defendants are also often denied free

communication after the indictment has been issued.

Unfair trials in 1997

The concerns cited above are illustrated by three political trials which were held in 1997. Between October 1996 and February 1997 Serbian police arrested at least 100 people in connection with investigations into armed attacks against Serbian police and civilians during 1996. The bulk of the arrests were made in January 1997.

Some of the suspects were held incommunicado for many days: **Besim Rama** and **Avni Nura** were detained by police on 17 September 1996, but despite continuous efforts their family and defence lawyers were unable to obtain information about their whereabouts until early October. Then in early October, after at least 13 days' interrogation by police during which they allege they were tortured, the men were questioned by investigating magistrates. In the indictment their custody was recorded as having commenced on 29 September. Their lawyers were not allowed to be present during this interrogation. Only on 8 October were the lawyers able to visit their clients and even then were not able to speak freely with and discuss the charges against their clients. In addition **Besim Rama's** brother, **Osman Rama**, stated that he was bundled into a car by plainclothes police officers and taken to an unknown location where he was beaten and questioned about **Besim's** political activities. He was released and

²In its General Comment 13 (Article 14, Twenty-first session, 1984) the Human Rights Committee stated that 14(3) (b) of the ICCPR "... requires counsel to communicate with the accused in conditions giving full respect for the confidentiality of their communications. Lawyers should be able to counsel and to represent their clients in accordance with their established professional standards and judgement without any restrictions, influences, pressures or undue interference from any quarter." (HRI/GEN/1, page 15, paragraph 9).

detained again for a further six days' interrogation during which he was tortured before being released.

In January and February 1997 a new wave of arrests took place in which at least 100 people were arrested. Thirty five of these were subsequently tried and two, **Besnik Restelica** and **Jonuz Zeneli**, died in custody (for further information on the death of Jonuz Zeneli see the accompanying document, *Deaths in custody, torture and ill-treatment*, #3 in this series, AI Index: EUR 70/34/98). There were reports that most had been tortured or ill-treated during their detention and interrogation. One of the worst cases was represented by **Nait Hasani** who was arrested on 28 January 1997. On 29 January he was transferred by police to a hospital in Priština, reportedly because he was in a coma as a result of the beatings he had received from the police. His family then found on 31 January that he had been abducted from the hospital. Despite their efforts to obtain information from the police about his whereabouts and denials from the authorities about any involvement with his abduction, he reappeared on 28 February when he was brought before an investigating magistrate and questioned in the presence of his defence lawyer. His lawyer later reported that his client had told him that he had been taken by police to an unknown location where he was tied to a bed and tortured with electric shocks and was ill-treated in other ways with the aim of forcing him to sign incriminating "confessions".

Those arrested between October 1996 and February 1997 were

subsequently indicted in three groups which came to trial between May and December 1997.

The trial of Avni Klinaku and 17 others

In May 1997 **Avni Klinaku**, 15 other ethnic Albanian men and two women were sentenced to imprisonment of between two and 10 years duration. Another two men were convicted *in absentia* at the same trial. The charges against them were various combinations of Article 136 of the Federal Criminal Code - "Association for the purpose of hostile activity", and Article 116 - "endangering the territorial integrity [of FR Yugoslavia]". Six of them, including Avni Klinaku himself, were also convicted under Article 125 - "terrorism". They were accused of forming or belonging to a clandestine organization called the National Movement for the Liberation of Kosovo (NMLK) whose aim was allegedly to attempt, by the use of force, to detach Kosovo province and other areas of FR Yugoslavia inhabited by ethnic Albanians and form a separate state which would unite with Albania. Five were accused of having planned and prepared for an armed attack on a police patrol, and another four were accused of having handled arms. The others were mostly accused of having produced or distributed the organization's newspaper *Çlirimi* ("Liberation") or having recruited members to the organization. Many of the defendants denied that they had been involved in "terrorism" and 10

claimed that they had done no more than distribute *Çlirimi*. Five denied that they had even been members of the organization.

At the trial eleven of the defendants submitted statements to the effect that they had been tortured or ill-treated during interrogation and that they had given statements under duress. According to the Belgrade-based Humanitarian Law Centre (HLC) the defendant **Emin Salahu** described in detail how he was tortured before he gave his statement: "a gas mask was placed over his face, paper was pushed into his mouth, he was beaten with rubber and electric clubs on the hands, legs and kidney areas and threatened with the administration of drugs."³ In the written judgement the judge recorded that Ermin Salahu "did not want to give his defence because the statements ... were the result of the application of coercion, force and violence against him". Other defendants similarly retracted their statements in court, although the written judgment recorded only three of them as having complained of torture (**Enver Dugolli**, for example, complained of torture⁴, but his complaint was not recorded in the written judgment). Statements extracted

under torture during the initial period of interrogation were apparently presented and accepted by the court as some of the most substantial evidence for the prosecution.

A report by Elisabeth Rehn, then UN Special Rapporteur of the Commission on Human Rights responsible for FR Yugoslavia, which was based on the observations of her field officers at the time of the trial, found numerous other violations of international standards of fair trial⁵. According to some of the defence lawyers, two lay members sitting on the bench with the judges were retired police officers, thus undermining the appearance of independence and impartiality of the court. More significantly the defendants were denied an adequate opportunity to prepare their defence. Defence lawyers were denied access to almost all relevant trial documents until two weeks before the trial commenced. In addition, according to the UN report, some of the defendants only gained defence lawyers after they entered court at the opening of the trial. Those who had defence lawyers before the trial were not in any case able to communicate with them in private as guards were always in earshot. Defendants were thus not even free to complain to their lawyers of the torture

³ HLC Communiqué, *Priština court rules without evidence*, 2 June 1997.

⁴ Cited in *Two trials of Kosovo Albanians charged with offences against the State in the Federal Republic of Yugoslavia in 1997*, document of the United Nations High Commissioner for Human Rights (E/CN.4/1998/9).

Amnesty International June 1998

⁵ *Two trials of Kosovo Albanians charged with offences against the State in the Federal Republic of Yugoslavia in 1997*, document of the United Nations High Commissioner for Human Rights (E/CN.4/1998/9).

Document Series A.#4. AI Index: EUR 70/35/98

and ill-treatment they said they had suffered.

According to the HLC no witness testimony was presented (other than the examination of the defendants themselves) and the only non-documentary evidence was one machine gun. When challenged by the defence lawyers to produce other weapons they allegedly possessed, the prosecution admitted that no others had been found and that the other weapons figured in the defendants "confessions". The judgment nevertheless recorded them as having possessed the weapons. Documentary evidence, in addition to the NMLK statute and copies of *Çlirimi*, reportedly also consisted of photocopies and police lists of objects found in searches.

Although some defendants admitted parts of the charges, such as membership of the NMLK and producing and distributing *Çlirimi*, others denied the substance of the charges in total. For example, **Shukrije Rexha** was recorded in the judgement as stating that three articles written by her had appeared in *Çlirimi*, but that she had had little contact with the editors and had not had time to learn of the nature of the organization.

Further concerns stem from the fact that nearly eight months passed between the issuing of the verdicts in court on 30 May 1997 and the receipt of the written judgment by the defence lawyers on 31 January 1998. Although, in accordance with international standards, the initial trial was held and concluded promptly, the defendants have been hugely delayed in their opportunity to submit appeals which had to await the

written judgment. No investigations are known to have been initiated into the defendants' allegations of extraction of statements by means of torture.

In light of the range of concerns listed above and others for which there is not space here, Amnesty International believes that the defendants in this case did not receive a fair trial and should be given the opportunity of a retrial in accordance with international standards.

The trial of Besim Rama and others

In June 1997 the trial of a second group of 15 defendants started. Of the defendants only three - **Besim Rama**, **Avni Nura** and **Idriz Asllani** - were in court; 12 other men were tried *in absentia*. All were convicted the following month and were sentenced to between four and 20 years' imprisonment. One of those tried in absentia was **Adem Jashari** (for the subsequent fate of whom see the accompanying document *Violence in Drenica*, #2 in this series, AI Index: EUR 70/33/98). They were convicted variously of having received military training in Albania and, as members of the KLA, having perpetrated a number of violent acts between 1993 and 1996 including attacks on police patrols in which police officers were killed, and attacks on centres where Serbian refugees were housed. Observers at the trial, who included a delegate of the Swedish Section of the International Commission

of Jurists⁶, made similar observations as to the fairness of the trial as in the case of the Klinaku trial. There were numerous violations of the CCP and international standards in the pre-trial process, notably denial of access to defence counsel and the illegal detention of two of the accused for 16 days in September 1997. At the trial the defendants complained that confessions had been obtained by torture, and their lawyers complained that they had been denied access to documentary evidence. Besim Rama withdrew all the statements he made during the interrogation and admitted only a small part of the charges against him. According to the judgment, which was not received by the defence lawyers until February 1998, the court nevertheless placed great weight on the defendants' pre-trial statements which appeared to be accepted as the main evidence for their guilt.

The trial of Nait Hasani and 16 others

In December 1997 the third group headed by **Nait Hasani** was convicted on similar charges to those in the Besim Rama trial. Two more defendants were tried *in absentia* and another two died before the trial - one of them, **Jonuz Zeneli**, in custody (see above). Amnesty

⁶ Report to the Swedish Section of the International Commission of Jurists from Judge Bengt Bondeson and Public Prosecutor, Sara Källberg, Stockholm, concerning observer assignments at the District Court in Priština, Yugoslavia on 3-6 June 1997.

International had similar concerns about the fairness of their trial, and other human rights violations that occurred in the case, particularly with regards to the unacknowledged detention of **Nait Hasani** for one month in February 1997 (see above).

In addition Amnesty International was concerned about the safety of the defence lawyers in this trial, following an attack on one of the lawyers, Hasan Hoti, by three unidentified armed men, believed to be Serbs, in November 1997.

As of June 1998 the written judgment has still not been issued for this trial.

Unfair trials in 1998

The trial of Mehmet Memçaj and three others in Prizren, May 1998

On 27 May 1998 five men, the first named being **Mehmet Memçaj**, were convicted in the Prizren District Court, one of them *in absentia*, and were subsequently sentenced to between three and seven years' imprisonment. The men were arrested in and around Prizren between 27 and 28 February 1998. The police announced the names of four of them and another man, who was later released, as having been taken into custody "on the occasion of the terrorist attacks of 28 February and 1 March 1998", referring to the incidents in Likošane and Ćirez on those days (see the accompanying document *Violence in Drenica*, #2 in this series, AI Index: EUR 70/33/98). The subsequent indictment made absolutely no connection with the

Likošane incidents, but accused them of placing a bomb in Prizren (which apparently failed to explode), possessing and smuggling arms, and being members of an organization called the National Movement for the Republic of Kosovo. Their lawyers complained that they were not given access to their clients until 3 March and were still then unable to speak in confidence to them. The detainees also complained that they had been subjected to torture by police with electric shock batons to extract "confessions" from them, although they were unable to reveal all the details because of the presence of guards during the lawyers' visits. They also complained that the police had continued to interrogate and torture them after they had been placed in the custody of the investigating magistrate because of the "incomplete" statements they had given to the investigating magistrates. Amnesty International has yet to obtain full details of the trial, but believes that there are already strong indications to doubt the fairness of the trial.

As of late May 1998 there were at least dozens of other ethnic Albanians in detention in similar political cases, some of whom have been indicted. Amnesty International is seeking details of these detainees amid fears that they too have been tortured or ill-treated in custody and will face unfair trials.

Amnesty International's recommendations

To the Serbian and Yugoslav authorities

- The authorities should take action to ensure that adequate standards are maintained in the administration of policing and dispensing of justice. Particular attention should be paid to ending the routine ill-treatment or torture of suspects in police custody. As a vital first step they should enforce in practice the right of a defendant to be interrogated in the presence of a defence lawyer of his/her choice under Article 29 of the Constitution of the FRY and Article 24 of the Serbian Constitution. The Code of Criminal Procedure should be brought in to harmony with the Constitution and international human rights standards as soon as possible.
- The authorities should take further steps to ensure that defendants in political trials receive fair trials. These should include ensuring the defendant's right to communicate in private with his or her legal representative at all stages of the legal process.
- The authorities should ensure that statements extracted by means of torture are not used as evidence in trials and that in all cases allegations that defendants have been tortured or ill-treated are promptly investigated and that those responsible are held to account.
- The authorities should ensure that criminal investigations and procedures

are initiated to hold to account any officers suspected of ordering or perpetrating human rights violations.

- The authorities should ensure that all members of the security forces carrying out law enforcement functions in Kosovo province are acquainted with and trained in the application of the following international standards:

- ◆ The UN Code of Conduct for Law Enforcement Officials
- ◆ The UN Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment

- The authorities should allow the opening of the field office of the United Nations (UN) Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR) which the High Commissioner has requested in Priština.

- The authorities should grant permission for an extended temporary human rights monitoring mission of the OHCHR as recommended in the letter of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Territory of the Former Yugoslavia, Jiří Dienstbier, to the UN Commission on Human Rights dated 14 April 1998.

- The authorities should grant permission for the redeployment of the Mission of Long-Duration of the Organization for Security and Co-operation in Europe.

To all UN contributor governments

- The contributing governments should ensure that the OHCHR field offices in Yugoslavia are properly resourced to meet the demands placed upon them.